

חדושים ובאורים

מקואות

הערות לפו"ר על סדר המשניות

פרק ראשון

מ"ז למעלה מהן מקוה שיש בו ארבעים סאה שבו
טובלין ומטבילין, א"ה, ראיתי להעתיק כאן
מש"כ בזה בחו"ב חגיגה. חגיגה י"א א' ורחץ במים
במי מקוה, יעוי' ברש"י ותו', ואפשר דר"ל עיקר
הדבר דורחץ במים מתפרש שירחץ בתוך מים נקיים,
ולאפוקי אילו הוי כתיב במים בשו"א דהוי מתפרש
שירחץ עם מים, והוי סגי אם באו עליו מים בנפילה
אף אי קטפרס לאו חיבור, וגם אפשר דהוי אמרינן
דסגי שירחץ אבר אבר, ולא הוי דרשינן מה ביאת
שמשו כולו אף רחינה כולו כדדרשינן בחו"כ אמור,
דרק משום דורחץ במים מתפרש בתוך מים נקיים,
מסתבר לן למידרש דומיא דבא השמש.

בגמ' שם כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן כו',
נראה דהאי כל מיותר להך דרשא, דהא
מדומיא דבא השמש ידעינן שצריך שיהא כולו כאחד
במים, וכדדריש בחו"כ אמור, וע"כ האי כל לאורוי
אחי דיש שיעור למים כדי שיהא כל גופו של אדם
בינוני עולה בהן.

שם ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה, לכאורה
הך ושיערו חכמים היה ראוי למיכתב מעיקרא
וכמה הן שיערו חכמים אמה על אמה ברום ג' אמות
שהם ארבעים סאה, ונראה דלולא קביעת חכמים היה
סגי גם בפחות מעט, דשיעור שכל גופו עולה בהן
הוא לאו צמנאס אמה על אמה ברום ג' אמות, שאין
האדם מרובע, ובעלמא נמי אמרינן כל מדות חכמים
כן בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה פחות
קורטוב אינו יכול לטבול בהן ע"י מנחות ק"ג ב',
והיינו דהיה אפשר לומר דסגי בפחות קורטוב, אלא

דהדצר נמסר לחכמים לקבוע וכשקבעו את השיעור
ארבעים סאה, הרי חסר קורטוב פסול מדאורייתא,
והנה מתניתין דחגיגה דקחני יש להם על מה
שיסמכו, ראוי לפרש על משמעותיה דקרא, והוא מים
שכל גופו עולה בהן והוא בערך אמה על אמה ברום
ג' אמות, אבל היה סגי גם בפחות מעט אילו לא
קבעו חכמים את השיעור, וזהו סמיכותיה דקרא, אבל
חכמים קבעו שיעור מקוה ארבעים סאה בדוקא,
ומפרש לה גמ', ושיערו חכמים ר"ל וקבעו חכמים.
(עד כאן).

פסחים י"ז ב' ומים נמי לא אמרן אלא דהוי רביעית
דחזי להטביל בו מחטין ולינורות כו', לכאורה
לית לן לדש דאיכא שני סוגי מקואות בדאורייתא,
ואית לן למימר דהא דבעי ארבעים סאה לטבילת
אדם, אינו אלא הלכה דדיני טבילה דאדם, אבל
בהלכות מקואות אין שום חילוק בין מקוה דרביעית
למקוה דארבעים סאה, ולפ"ז כי היכי דמקוה שיש
בה ארבעים סאה אין רוב מים שאובים פוסלים אותה
וכמש"כ תו' ב"ב ס"ו ב' והר"ש בפ"ב דמקואות
מ"ו, ה"נ מקוה של רביעית דין הוא שאפי' ריבה
עליה ארבעים סאה מים שאובים שלא תפסל אף
להסבירים דכולו שאוב דאורייתא, וממילא תתכשר אף
לאדם, דבהלכות טהרת שאובים לא מצאנו חילוק בין
לאדם או לכלים, וכן אם השיק ארבעים סאה מים
שאובים למקוה דרביעית מים כשרים בשיעור שפופרת
הנוד, דין הוא שתתכשר אף לאדם, ולפ"ז לפי מש"כ
תו' ב"ב שם והר"ש שם צמ"ג דאף דאיידין הכא
בשאובין דומיא דדם, מ"מ מתכשרי למקוה אף אי
שאובין דאורייתא, משום דא"א דלא מימשכי אילך
ואילך ברצפה שהיא חלקה, ומתכשרי בהמשכה, א"כ
כמעט ולא משכח"ל פסול שאובין מדאורייתא דמיד
ששפך מעט למקוה הרי מימשכי אילך ואילך ומתכשרי

ולא במקוה דרביעית, ללגודל מיעוטו מתבטל בקל ע"י רוב שאובין, ונ"ע.

כל האמור לעיל לדון במקוה דרביעית כמקוה דארבעים סאה הוא לפי מה שזדדנו במקראות ס"ז סק"ט דהא דאמרינן בזבחים כ"ז א' דרביעית לא מכשרין נתן סאה ונטל סאה אינו אלא מדרבנן, אבל אם נימא דהוא מדאורייתא, א"כ חזינן דשאני מקוה דרביעית ממקוה דארבעים סאה מדאורייתא, ותו י"ל בפשיטות דלא מתכשרא בריבוי שאובין. — א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה לקמן פ"ו מ"ב מתוה"ד טעם אחר לחילוק זה ועי"ש, דשיעור ארבעים סאה אינו אלא שיהא כל גופו עולה בהן, ונהי דהוא מדאורייתא, מ"מ שפיר יכולים מיעוט מי פירות להשלים השיעור, ואמנם לשיעור רביעית למקוה דכלים דהוא מדאורייתא, אמרינן זבחים כ"ז א' דלא מהני נתן ונטל להשלים במי פירות, [וכמ"ש תו' שם דמשמע דגם לרביעית דמקוה קאמר, כדאמר ר"פ החס א"ס קדח צו רביעית מטבילין צו מחטין וזינויות, ור"ל דא"ס קדח רביעית ממקוה שנתכשרה בנתן סאה ונטל סאה, דמהני אף לרביעית דכלים וכמ"ש פ' מרן זללה"ה בתינא ס"ו ס"ק י"ב וכמ"ש כחו"ב ס"ז סק"ט, אע"ג דרביעית לא מהני נתן ונטל להשלים במי פירות], דשיעור רביעית, דמי לשיעור ג' לוגין מיס לניסוך, דפשיטא שלא יועיל להשלים במי פירות וכמ"כ, ומיהו אין הכרח דהא דאינו משלים לרביעית דמקוה שהוא מדאורייתא, דאפשר דאינו אלא מדרבנן, ומשום דשיעור זוטא יש לחוש שיצאו להחיר כולו או רובו מי פירות, ומיהו פשטא משמע שהוא דאורייתא. (עד כאן).

ובעת ראיתי בספר מרן זללה"ה בתינא ס"ח סק"א שכתב להוכיח דרביעית נפסל ברבייה מדאורייתא, מהתוספתא דמכתשת שהביא הר"ש פ"ב מ"ג והוכיח מזה דשאובין דאורייתא, והתם קמני דפסול מספק א"כ איכא רוב כשרים, אלמא דלא סגי ברביעית. (ס"ט סק"א).

פרק שני

מ"א הטמא שירד לטבול ספק טבל כו' ספקו טמא, פר"ש דאוקי גברא בחזקת טומאה, ובחולין י' ב' דייקנין מנא הא מילתא דאמרי רבנן אוקי מילתא אחזקיה, ויש לדעת מאי שניא דבממון פשיטא לן שאין להוציא ממוחזק ולא צעין ילפותא להכי, [עי' ב"ק מ"ו ב'], וי"ל דבממון איכא סברא דחזקה מה שחזק יד אדם שלו, ועוד דגם אם אירע דבר המספק לנו, אינו צדין להוציא מן המוחזק מכה ספק, משא"כ

לכלים, ושוב אין כל מים שאובים פוסלים אותה, ולא משכח"ל אלא בשופך רביעית ראשון לגומא.

ואף שיש מקום לומר שהדבר תלוי בפלוגתא הראשונים שבטור יו"ד ר"ס ר"א א' במעין צעי ארבעים סאה לאדם, דלהסבירים דגם במעין צעי ארבעים סאה לאדם, אמנם נראה שאינו אלא דין בטבילת אדם ולא בהכשר המקוה, דהא ודאי מעין תורת מעין עליו בכל שהוא, [כגון לטהר שאובין], אבל להסבירים דבמעין גם לאדם סגי בכ"ש י"ל דשיעור ארבעים סאה במקוה לאדם אינו רק בהלכות טבילה, אלא דאין תורת מקוה לאדם בפחות מארבעים סאה, וממילא אף אינו מטהר שאובין לאדם בפחות מארבעים סאה, דאם היה רק דין בהלכות טבילה היה ראוי להצריכו גם במעין, אין נראה כן, דצפסולים שישנם אף ברביעית דכלים כגון שאובים או הויה ע"י טהרה או הויה ע"י אדם, ומתכשרים לכלים, אין לנו לומר דפסול זה עדיין קיים לאדם מדאורייתא.

ובשביטלו רביעית דכלים כדאמר נויר ל"ח א', היינו דציטלו כל תורת מקוה ממנו, ולא רק דהצריכו ארבעים סאה לטבילת כלים, ופ"מ שאינו מטהר שאובין, ולפ"ז אין הכרח מהתו"כ שהביאו תו' דכל שהוא דמעין לא ציטלו לכלים, מהא דקמני דמעין מטהר בכ"ש ומקוה דארבעים סאה, דמשמע דאף לאחר דמקוה צעי ארבעים סאה מ"מ במעין סגי בכ"ש, ד"ל דכל זה בתורת מעין לטהר שאובין וכיו"ב, אלא לא לטבילת כלים, אלא דכיון דמפרשין דציטלו לתורת מקוה דרביעית, תו אין לנו לחדש דציטלו גם טבילת כלים בשיעורם, ואית לן למימר דכיון דכלים אין להם שיעור לטבילתם, גם חכמים לא תיקנו בזה כלום, וממילא כל שיש עליו תורת מעין שפיר טובלין צו כלים, ואף בפחות מרביעית, וחכמים רק ציטלו תורת מקוה מרביעית.

ומיהו למש"כ תו' ע"ז ע"ה ב' דכלי מדין צריכים מדאורייתא ארבעים סאה דדרשין מי נדה מיס שהנדה טובלת בהן, לפ"ז מסתברא שיש חשיבות בעיקר המקוה דארבעים סאה טפי מברביעית, ולפ"ז אפשר דאף אם גם מקוה דרביעית אינה נפסלת בריבוי שאובין, דמ"מ זה דוקא לענין טבילת מידי דסגי ברביעית, דהענין דכיון שהיתה בהכשר אינה נפסלת, אבל לענין טבילה דצעי ארבעים סאה שעדיין לא נתכשרה, שפיר יש כאן גם פסול שאובין, וגם אפשר דכל הכשירא דריבוי שאובין [דמסתבר דנלמד מההלכה למשה מסיני דעירוב מקואות דאם איכא פסול שאובין מדאורייתא הרי גם לענין זה נאמר דין עירוב מקואות] לא נאמר אלא במקוה דארבעים סאה,

כמה רגעים לאחר ראיית הנגע, נמי אמרין דלכך ניתן הנגע כדי לסגור הבית, ואין צריפו הנגע לאחר שזוע שום סתירה להסגור, דלכך צא הנגע מתחלה, והיינו מנפים לרפואתו, ומה שיך ללמוד מזה דמקוה שנמצא חסר אין לנו לחוש למפרע, הלא כשם שיכול היה להיות נחסר עכשיו, כך גם יכול היה להיות נחסר לאחר שמילאנו, קיזורו של דבר דנגע הרי הופעת הנגע לשם הסגר משמש גם לומר שלא הלך קודם ההסגר, וגם רפואתו בסוף שזוע אינו מערער כלום למפרע, כי לכך יחלנו, משא"כ במקוה אין מילוי המקוה משמש כהוכחה שלא תתחסר אח"כ, והחסרון שנמצא אח"כ מערער את העבר כשם שמערער את ההוה. — ומ"מ בסבין שנמצאת פגומה ויש לחלוק במפרקת או בעצמות, שפיר איכא למילף לאוקמי אחזקה מבית שנמצא הנגע חסר בסוף שזעה.

הא דאמרין דמוקמינן למקוה על חזקתה, דאלמא שיש חזקה למקוה, אע"ג דאין לה שום דינים לעצמה, דה"נ לנגע עד שלא הסגירוהו נמי אין לו שום דינים ומ"מ חשבינן ליה לחזקה לומר שלא הוקטן, וממנו למידין לכל דיני חזקה, ומ"מ כיון דכל הנידון בחזקת המקוה הוא לשמש צה נגד חזקת הטמאים, י"ל דלא אלימא חזקתה כולי האי.

עוד הקשו בתו' חולין שם דמנ"ל דמוקמינן אחזקה, דילמא טימא רחמנא בספק כדן ספק טומאה ברשות היחיד, ותיצלו דסתמא טימא הכתוב ואפי' יש שם הרבה אנשים דהוי רשות הרבים וגם באין צו דעת להשאל, ונראה דאין כונתם ממש מדין ספק טומאה ברשות היחיד, דהא הנידון בכאן אם על הכהן להסגיר בכה"ג, ועד שלא הסגיר הוא ודאי טהור, ומה זה ענין לספק טומאה ברשות היחיד, אלא יש לפרש כונתם דמנ"ל לפרש דהכתוב עשאו כודאי משום דמוקמינן אחזקה, נימא דהוא ספק ורחמנא אחמיר בספק זה כשהוא ברשות היחיד, כדאשכחן שהחמירה תורה בספק טומאה ברשות היחיד, ועי' בספר מרן זללה"ה נגעים ס"ה ס"ק י"ח, וצאה"ע ס' פ"ב ס"ק י"ג.

הגרע"א ז"ל בתוספותיו הביא דברי המל"מ פ"ד מה' זכורות ה"א שכתב לדד דהא דקמני במתני' ירד לטבול דדוקא קמני, דהיינו שידוע שטבל אלא שמסופק שמה נשאר משהו ממנו חוץ למים וכיו"ב, אבל ספק שאינו זוכר אם טבל או לא גם בטומאה קלה ספיקו לחומרא, כדאשכחן לגבי עירוב צמי' שצ"ד דספק עירוב כשר, וספק אם הניח, אינו עירוב, וצ"ע דמקור האי דינא דבעירוב ספק הניח אינו עירוב הוא מגמ' עירובין ל"ו א' דעירב בתרומה

בטומאה וכיו"צ דליכא סברא בהדי חזקה, ועוד דשפיר אפשר להחזיק הדבר בספק מחמת המאורע שגורם להסתפק, לכך איננו ילפותא דחשבינן ליה כודאי טמא מחמת חזקתו, ומציא חטאת אם נכנס למקדש ושורפין עליו את התרומה, וגם ילפינן התם לאוקמי אחזקה דבר שנשחנה לפנינו לומר דרק השתא הוא דאשחני.

והנה מסקינן התם בחולין דילפינן לאוקמי מילתא אחזקה, מהא דאמרה תורה דנגעי צתים שרואה את הנגע ויוצא חוץ לבית ומסגירו, ולא חיישינן שמה צינחיים נשחנה מראהו או שהלך מקצתו, אלמא דמוקמינן ליה אחזקתו דלא נשחנה, ומטמאין את הבית אף שהיה לו חזקת טהרה, ולכאורה נראה דאם שהה הכהן מלהסגירו כמה ימים, שלא יוכל להסגירו מבלי לחזור ולרואהו, דהא אם שהה שזעה ימים שהוא שיעור הסגר לראות אם נשחנה, שאם היה מסגירו מיד עם ראייתו היה מנזוה עכשיו לחזור לראותו אם נשחנה, ודאי מסתברא שאינו יכול עכשיו להסגירו על מה שראה לפני שזוע, וא"כ אפשר דגם אחרי כמה ימים לא יוכל להסגירו, ולפ"ז יש לפרש דמה שמסגירו עם יציאתו הוא משום דצומן קצר לא חיישינן שנשחנה, והוא כעין רוצא דאין מנזי להשתנות מיד, וא"כ מנלן דאוליין בתר חזקה, וי"ל דנגעי צתים אינם בטבע כלל כמ"ש הרמב"ן שלהי תוריי, וא"כ אין כאן ענין של זמן, וכשם שיש לחוש שנשחנה בשהה שזעה ימים כך יש לחוש שזעה אחת, וע"כ משום דמוקמינן אחזקה. — ובנגעים ס"א סק"א כתבנו דא"א להסגיר אלא ביום ראייתו ולא מיום לחצירו, ואפי' שזעה מועטת.

בתו' חולין שם הקשו דכי היכי דבמקוה אמרין דלא מוקמינן לה בחזקת שלימה כיון שחסר לפניה, והלכך מוקמינן לטמאים בחזקתם, דא"כ דנגע נמי כשנמצא חסר בסוף שזוע נימא דאיתרע חזקת הנגע, ואם הסגירו שלא שזעה שרואהו נימא שכבר נחסר קודם שהסגירו ונוקיס לכל הנכנסים צומן ההסגר בחזקת טהרתו, דהסגר בטעות היה.

והנה על דיני הנגעים לא שיך למיפרך מידי, שהרי הם מפורשים בכתוב, דאמרה תורה להסגיר גם משיצא מן הבית, ואף שמנפים שצסוף השזוע ילך הנגע, ומה שיש לשאול הוא דנילף מזה דגם במקוה לא נפסלנה למפרע, והתשובה לזה דכי היכי דכשהסגיר שזעה שרואה את הנגע, אין צריפו הנגע בסוף שזוע כעין סתירה להסגר, דאדרבה זו מנזוה שלכך ניתן נגע הנרעת כדי לסגור הבית עד שבעליו יחזור בתשובה ויתרפא הנגע, ה"נ כשהסגיר את הבית

הספיקות שבמ"א, ולא הזכיר הספיקות שבמקוה שנמדד, ואף שאפשר לפרש דהיינו מה דקתני אפי' טבל ספק יש בו ארבעים סאה, מ"מ כיון ששנה בהדיא דין מקוה שנמדד ובתר הכי קתני בד"א לא היה ראוי להשמיטו, ועוד דספק יש בו ארבעים סאה מתפרש שפיר במקוה שלא נמדד, ונראה דבמקוה שנמדד קיל טפי דאיכא חזקת המקוה שהיתה שלימה, והוא נלמד בק"ו משאר הספיקות דקתני, גם לפי ש"ל דמורה ר' יוסי במקוה שנמדד ולא פליג אלא במקוה שלא נמדד כדאמר עירובין ל"ו א', וק"ק לפ"ו מה שפירש הר"ש ספק טבל בארבעים סאה, במקוה שנמדד ונמצא חסר, ורש"י פירש כן בעירובין ל"ה ב' משום דעד חירולא דרצא החס שפיר אפשר לפרש כן, אבל הר"ש שפירש כן במתני' משמע דגם במסקנא מתפרש כן.

בר"ש אר"ט למה זה דומה כו' ונודע שהוא בן גרושה כו', כבר תמיהו הראשונים ז"ל בקדושין ס"ו ב' מה ענין הא דבן גרושה לכאן, הרי החס ידעין שהיה בן גרושה בשעת עבודה ומכשירין, ואילו הכא חס ידעין שהיתה המקוה חסירה בשעה שטבל פשיטא דהכל טמא, ועי"ש בתו' וברמב"ן, ומסקנת הרמב"ן דר"ט מכשיר טהרות שנגע בהן הטובל עד שלא נודע שהמקוה חסירה, דאליס ליה חזקה דמקוה אע"ג דחסר לפניך, ומטמא טהרות שיגע בהן מכאן ולהבא, ועי"ז מיתי ראיא דאשכחן לפעמים בדאורייתא דמחלקין בין לשעבר לבין מכאן ולהבא.

שם אלו ואלו תלויות השתא מחמירין בטומאה קלה טפי מטומאה חמורה כו', יעוי' במל"מ פ"י מה' מקואות ה"ז צמה שפירש בכוונת הר"ש וצמה שפירש בתוספתא, ונראה דגם כונת הר"ש כמו שפירש בתוספתא, דהעיקר דכל שכל אחד דינו להטהר ע"כ לטמאות שניהם כדן שני שצלין, אבל כשאחד דינו לטמאותו שפיר מטהרין לשני, וכן פירש מרן זללה"ה בתיגא ס"י סק"ג.

במ"ג ספק מים שאובים שטהרו חכמים ספק נפלו כו', אם גם ספק כולו שאוב התיירו חכמים, עי' בר"ש, צריך יישוב למה שנה התנא רק ספק ג' לוגין, ואם הויה ע"י טהרה הוא דאורייתא וספיקו לחומרא, י"ל דסתם ספק כולו שאוב יש בו גם משום הויה ע"י טהרה, ולכך לא מצי למיסתם דספק כולו שאוב כשר, ולפ"ז י"ל דבדליכא משום הויה ע"י טהרה הרי גם ספק כולו שאוב טהרו חכמים, אבל אם הויה ע"י טהרה לאו דאורייתא יש לדקדק מהא דקתני מתני' ספק ג' לוגין, דבספק כולו שאוב החמירו חכמים, ומיהו אפשר דצאמת גם ספק

ספק טמאה ספק טהרה אינו עירוב, ופירשו שם בתו' דהיינו כשיש לפניו טמאה וטהרה ועירב באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן, וא"כ מפורש לפ"ז דבטומאה קלה מקילין טפי, דהא בשני מקואות לפניו אחת יש בה ארבעים סאה ואחת אין בה טבל באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן ספיקו טהור, ועי' מש"כ בתו' צע"כ בעירובין שם.

שם הטמא שירד לטבול ספק טבל כו', מתני' מתפרש לא זו אף זו, לא מיבעיא ספק טבל דודאי מוקמינן ליה בחזקת טומאה, אלא אפי' טבל וספק אם טבל בארבעים סאה, וכגון שטבל במקוה שנמדד ונמצא חסר כמו שפרש"י עירובין ל"ה ב' דאיכא חזקת המקוה, וא"כ במקוה שלא נמדד כדאמר שם ל"ו א' אשמועינן דארבעים סאה הוא דאורייתא אע"פ שהוא קביעת חכמים בשיעור שכל גופו עולה בהן וכדאמרין מנחות ק"ג ב' כל מדות חכמים כן בארבעים סאה הוא טבול בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן, ולא זו בלבד שספק אם יש כאן מקוה כשירה, אלא גם באחת יש בה ארבעים סאה דאיכא היחידא אפ"ה ספיקו טמא, אח"כ ראייתי ברש"י וריטב"א עירובין ל"ה ב' שכתבו דמתני' לא זו אף זו קתני עי"ש.

מסקנת התו' עירובין ל"ה ב' כפירוש ריטב"א דהא דואפי' טבל, פירשו או שטבל ולא קאי אספק טבל דרישא, וכ"ה פשטא דמתני', וגם הרי לחומרא קתני לה ויש חידוש טפי בחד ספק, וכן פי' הרא"ש, וכן מתפרשא משנה ג', וכן מתפרשא מתני' דאפי' אבל כריתות י"ז א', וכמו שפרש"י שם, ומיהו לדינא אפשר דיש להתיר גם ספק ספיקא כי האי בטומאה קלה.

במ"ב מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים טמאות, בר"ש הביא תוספתא דקתני בין שמקוה זה ברשות היחיד בין שמקוה זה ברשות הרבים, וכן מצוהר בגמ' נדה ג' א' דאמרין מ"ל חסר ברשות היחיד מ"ל חסר ברשות הרבים, וכן פרש"י שם ב' ב', וס"ל לגמ' דגם ספק במקוה כיון שנוגע לטומאה יש לחלק בין רשות היחיד ורשות הרבים, ועי' ציטב"א נדה שם שכתב לפרש דבין ברשות היחיד בין ברשות הרבים דקאי אטהרות, ונדחק בלשון הגמ' שם מ"ל חסר ברשות היחיד, וכ"כ בתו' רי"ד שם, וכנראה לא היה לפנייהם התוספתא שהביא הר"ש דקתני בהדיא דאמקוה קאי.

שם בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה כו' יירד לטבול ספק טבל כו', הנה החזיר התנא

אח"כ ראיתי בתו' עירובין ל"ו א' ד"ה במקוה שנקטו דהא דא"ר"י במ"ב דלטמא טהור דר"ל דטמא זה שנטמא בטומאה קלה וספק אם טבל או אם טבל בארבעים סאה, אם נגע בטהרות לא טימאם, דרך לענין הטמא עצמו קאמר ר"י דמורין ליה לטבול, ולפ"ו יש לפרש שזו גם דעת הר"ש, וס"ל דכשם דבטמא בטומאה קלה אינו מטמא אף בספק טבל, ה"נ בנטמא טומאה חמורה וטבל במקוה כשרה מדאורייתא וספק פסולה מדרבנן דאינו מטמא טהרות. לפי המוספתא דגם באין לו צמה יתלה דספקו טמא מ"מ אם עשה טהרות טהורות א"כ ע"כ יש לפרש ברישא דיש לו צמה יתלה דספיקו טהור, דעושה טהרות לכתחלה, ולא דמי לספק טומאה ברשות הרבים דאמרין בע"ז ל"ו ב' דאמרין ליה לכתחלה זיל טבול, דשאני התם דהוא ספיקא דאורייתא, וכמ"ש במל"מ שם, וזה דלא כהרמב"ם בפ"ד מנחה"ט ה"ב שכתב בספק ג' לוגין שאין מורין לו לכתחלה לטבול במקוה זו ולעשות טהרות, וכנראה למד מספק טומאה ברשות הרבים לכאן דכי הדדי נשנו בפ"ד לטהרות בספיקות שטהרו חכמים, וכ"כ במל"מ שם, ולכן המחבר שהעתיק בסי' ר"א סע"ג דינא דמוספתא דרך לכתחלה לא יטבול באין לו צמה יתלה, השמיט דברי הרמב"ם שאין מורין לו לכתחלה לטבול כשיש לו צמה יתלה, ועי' בספר מרן זללה"ה לידים ס"ו סק"ב.

פסול שאובין להסבירים דהוא דאורייתא מלאנוהו ג' פנים, א. משום הויה ע"י טהרה וכמ"ש הר"ש בפ"ב מ"ג מסוגיא דזבחים כ"ה ב', ומדרשא דיהיה טהור הויתן ע"י טהרה תהא. ב. מדרשא דתו"כ דמה מעין ידי שמים אף מקוה ידי שמים, וזוהי יתכן דכל הענין הוא משום שנעשה ע"י אדם וכמו שצידד הראב"ד בצעה"ג, דכלי בהאי קרא לא כתיב, ולפ"ו אם בא ע"י אדם שלא בכלי כגון שהחזו ידיהו הר"י פסול מדאורייתא, ואם בא ידי שמים דרך כלי אפילו הניחו לדעת כשר מדאורייתא. ג. שהפסול הוא רק בשאובין, והיינו דחז"ל פירשו דומיא דמעין שלא נשאבו בכלי, וזה חשיב ידי שמים, אפילו הגיעו למקוה ע"י אדם, וכשרין מדאורייתא, ואם נפלו בכלי לדעת אפילו הגיעו למקוה ידי שמים פסולים, וזו נראה דעת הרא"ש בריש הלכות מקואות שהעתיק כל דברי הר"ש והשמיט ההיא דהויה ע"י טהרה, וכן בתו' ב"ב ס"ו ב', והרשב"א בקיצור שער המים כתב ג"כ דשאובין שלא הגיעו ע"י אדם י"א דהוא מדאורייתא וי"א שהוא מדרבנן.

ולכו"ע מלאנו חומר בשאובין מצהויה ע"י טהרה, דצהויה ע"י טהרה לא נפסלו המים בעצמן,

כולו שאוב התיירו חכמים, אלא דלא פסיקא ליה למיתני ספק כולו שאוב, דאם הניחו ריקן וצא ומלאו מלא הרי יש כאן חזקת המקואות כמ"ש הר"ש, ואם מהצינור והמכתשת שבתוספתא הרי חשדין ליה שהפסול מוכיח, עי' שו"ע יו"ד ס' ר"א סס"ט ע', וסעיף ג' ד'.

ומהתוספתא שהביא הר"ש דקחני שתי מקואות של ארבעים סאה אחד כשר ואחד שאוב וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות, הרי מוכח דלא מקילין בספק כולו שאוב, אף להסבירים שאובין דרבנן, [עי' שו"ע סעיף ס"ט וצבהגר"א ס"ק קכ"א], ובהך תוספתא איחא נמי להא דר' יוסי שהביא הר"ש דנפלו ג' לוגין לתוך אחת משתי מקואות חסרות ונתמלאו ממי גשמים דטבל באחד מהן ועשה טהרות טהורות, דספק ג' לוגין טהרו חכמים, הרי מוכח דהחמירו בספק כולו שאוב אע"ג דהקילו בספק ג' לוגין, וכיון דתנא דצרייתא הכי ס"ל, תו ראוי לומר דתנא דמתני' דנקט שריותא דספק מים שאובין בספק ג' לוגין, נמי ס"ל דרך בספק ג' לוגין טהרו חכמים ולא בספק כולו שאוב, וכ"כ הכ"מ פ"י ממקואות ה"ג ד', וכ"כ מרן זללה"ה במקואות תנינא ס"י סק"ו, וזה דלא כדנקט הש"ך ס"ק קמ"ד, ועי' בתו"ב מקואות ס"א סק"ב.

פשטא דמתני' דקחני ספקו טהור בשיש לו צמה יתלה, וקחני ספקו טמא כשאין לו צמה יתלה, משמע דכשיש לו צמה יתלה טובל בו לכתחלה ועושה טהרות, וכשאין לו צמה יתלה ספקו טמא אף כשטבל בו ואם עשה טהרות תלויות, אצל בר"ש הביא תוספתא דקאמר ר' יוסי באין לו צמה יתלה שלא יטבול בו לכתחלה ואם טבל ועשה טהרות טהורות, כמו בנטמא אחת מידיהו דלא יעשה בהן טהרות ואם עשה באחת טהורות, וכתב הר"ש דהיינו ר' יוסי דמ"ב ומודה שאם עשה טהרות טהורות כדקאמר דלטמא טהור, וז"ע חדא דהתם רק בטומאה קלה איירי והבא סתמא קחני, ועוד דלטמא טהור היינו בספק אם נטמא, וכמו דמיייתי בידי דנטמא יד אחת דנמלא על כל יד ספק אם נטמא, אצל טמא שטבל בספק הרי הוא בטומאתו לר' יוסי ומטמא טהרות ולא מהני חזקת הטהרות, ועוד דר' יוסי איירי בשיש לו צמה לתלות, והתוספתא איירי באין לו צמה לתלות, ועי' במל"מ פ"י מה' מקואות ה"ו שכבר נתקשה בדברי הר"ש, ושם כתב לפרש דהא דפליג ר"י במ"ב היינו כשטבל במקוה שהיא ספק פסולה מדאורייתא, אצל כשטבל במקוה שהיא ודאי כשרה מדאורייתא וספק פסולה מדרבנן, וזה אם עשה טהרות טהורות.

ג' לוגין ולא בספק כולו שאוב, ז"ל דה"נ בקדמו
השאובין במקוה החמירו חכמים בספק.

יעויין בחי"ט שכתב לדחות ראית הרא"ש דלכך לא
שנה התנא אם ידוע שלא נפלו לתוכו ארבעים
סאה מים כשרים עד שלא הגיע לגומא השלישית פסול
ואם לאו כשר, דהיה נראה כאילו התנא מהדר אפסול,
וגם לא היה נאות לכתוב ור"ש מכשיר לאחר שקיים
ואם לאו כשר, אבל נראה דאע"ג דבלשון הרא"ש כתב
כהחוי"ט, מ"מ אפשר לקיים דיוקו רק מתיבת ידוע,
ללא הו"ל למיתני אלא אם נפלו לתוכו ארבעים סאה
מים כשרים עד שלא הגיעו לגומא השלישית כשר כו',
שו"ר שכבר כ"כ בנדפס מהגר"א בסוף המשניות.

ולעיקר הדיוק נראה דכיון דהנידון בספק שהוא
קמן דהיינו אם שטח המקוה מכיל ארבעים
סאה עד הגומא השלישית, הרי אין כאן מקום
לספיקות אלא מחמת חסרון חכמה במדידת השטח,
וחסרון חכמה אינו נחשב כספק כמ"ש בש"ך סי' ק"י
דיני ס"ס אות ל"ד, ולא דמי לכל ספק אם היה
במקוה ארבעים סאה, שהוא תלוי במאורעות דליהנהו
קמן.

ברם כל זה אינו מיישב הא דתנן לקמן פ"ד מ"ד
בשאובין שמקלחין לתוך המקוה אם ידוע שנפל
לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירד לתוכו
שלושה לוגין מים שאובים כשר ואם לאו פסול, ואמאי
לא כשר בספק, הא זה ממש כמתני' ג' דלעיל דנפלו
ג' לוגין ספק יש זו ארבעים סאה ספק אין זו כשר,
וז"ל דה"נ כיון שהכשרים והפסולים מקלחין, הרי
הידיעה אם קדמו ארבעים סאה כשרים לג' לוגין
שאובין תלוי בהערכת הקילוחין, וספק בכאן פירושו
ספק בהערכה, וגם זה כעין חסרון חכמה, ולא הקילו
בספק כזה.

מזה דנקט התנא ג' גומות ולא נקט גומא אחת, י"ל
דהוא לדיוקי דאם היו ד' גומות, היה כשר בכל
גוויי דדין נפלו ג' לוגין מד' כלים לקמן בפ"ג מ"ד,
ויהיה מוכח מכאן דאף בשאובין בתחלה אין מנטרפין
מד' כלים, ע"י בספר מרן זללה"ה במקואות בליקוטים
ס"ז סק"א, וגם יש כאן חידוש דג' גומות מנטרפין
ולא חשבינן להו כפסק הראשון עד שלא התחיל השני
דגם מג' כלים אין מנטרפין, שו"ר בזה בספר מרן
זללה"ה תנינא ס"ד סק"ט ע"ש, וז"ע.

מ"ד המסקנא את הטיט לזדדין ומשכו ממנו ג' לוגין
כשר כו', כתב הר"ש דבתוך המים סלקו לזד
אחר, ונראה דאין ר"ל שנשאר הטיט בתוך המים,
דא"כ מה הועיל בסלקו, וגם בתוך המים פשיטא

אלא שהמקוה שנעשתה ע"י דבר המקבל טומאה
פסולה, ואם פותקן למקום אחר בהכשר שפיר
מתכשרין, ואפי' צדליכא תורת המשכה ואפי' בכל
שיעור המקוה, משא"כ בשאובין שהמים נפסלו, וזרין
תורת המשכה להכשירן, ורק במיעוט, ומיהו עד שלא
המשיכן הרי גם הויה ע"י טהרה פוסל בג' לוגין,
וכמבואר בשער המים להרשב"א, ובדין ע"י אדם נמי
מחמירין דינן בשאובין ע"י בספר מרן זללה"ה תנינא
ס"ג ס"ק י"ז. (ס"ט סק"ב).

מ"ד ר"א אומר רביעית מים שאובין בתחלה פוסלין
את המקוה וג' לוגין על פני המים וחכ"א
דין בתחלה דין בסוף שיעורו ג' לוגין, יעוי' ברא"ש
ריש הלכות מקואות ובתו' צ"ב ס"ו ז' ובר"ן ע"ז
ע"ד, ומדברי כולם מתבאר דלר"א פסול דמתחלה
הוא פסול חמור, ואינו מעין ג' לוגין שהיא גזירה
מאחרת, ונבשם ר"ת דנו דאפשר דפסולו
מדאורייתא], ולפ"ז אפשר דגם בספק יהא פסול,
ונראה דלכך אמרו חכמים דין בתחלה דין בסוף
שיעורו ג' לוגין ולא אמרו בקיור דאף בתחלה
שיעורו ג' לוגין, כי היכי דנצין שהכל גזירה אחת
ואין שום חומרא בתחלה יותר מעל פני המים, אבל
ברא"ש ריש הלכות מקואות ל"מ כן, וכמ"ש לקמן
במ"ה.

בר"ש ואין הסיד שבשוליו מחזקת מים כו', יש לעי'
דגם אם מחזקת מים, מ"מ השתא הגיסטרא
מחזקת המים, אם היא משוקעת בקרקע, וע"י במש"כ
מקואות ס"ג סק"ב.

מ"ה מקוה שיש בו ג' גומות של מים שאובין של
לוג לוג אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה
מים כשרים עד שלא הגיע לגומא השלישית כשר ואם
לאו פסול, ברא"ש ריש הלכות מקואות כתב להוכיח
מכאן דשאובין פסולין מדאורייתא מדלא מכשרינן אלא
זידוע שהגיע ארבעים סאה קודם אבל לא בספק,
וז"ע דגם אם שאובין דאורייתא מ"מ נפלו ג' לוגין
למקוה ספק יש זה ארבעים סאה ספק אין זה, הרי
תנן במ"ג שזהו ספק שאובין שהחירו חכמים, וה"נ
כשהגיע לגומא השלישית ספק שכבר יש זה ארבעים
סאה, וז"ל דכיון שקדמו השאובין במקוה אע"ג שרבו
הכשרים עד שלא נתערבו השאובין עמהם, י"ל
דהחמירו חכמים, וכ"ז אי שאובין דאורייתא וספק כולו
שאוב אסור, אבל אי שאובין דרבנן וספק כולו שאוב
נמי שרי, איך יתכן לאסור כה"ג.

ולמש"כ לעיל במשנה ג' דגם להסודרים כולו שאוב
דרבנן, מ"מ לא הקילו חכמים אלא בספק

הוא שיהא ראשי לכפותו כדתנן פ"ו מ"ו כבר וכסת של עור שמטבילין ומעלה אותן דרך שוליהן, והטעם דכל עוד שהן בתוך המקוה אין המים שבהן נעשין שאובין שאין המים מתייחסין אליהם אלא הם שוכנים בתוך המקוה, ובסבבא זו אין לחלק בין אם יש במקוה ארבעים סאה לבין אם אין במקוה ארבעים סאה, וא"כ אמאי קתני ישבר ולא קתני יכפה, ודוחק לומר דחיישינן שמא היה זמן שלא היו המים צפין על גביו, ובשלמא ר"י דאיידי גס באין המים צפין על גביו ניחא דלא החיר לכפות כמ"ש בפירוש הרא"ש, אבל ר"א דמיידי רק במים צפין על גביו קשה למה לא יכפה, וע"כ נריך לדחוק דישבר דר"א לאו דוקא וה"ה יכפה.

מזה שכתב הלבוש והוצא בש"ך סימן ר"א ס"ק ז"ה שהענין נתמלא מי גשמים, אין ר"ל שירדו גשמים, אלא מהמי גשמים שהיו צבור נתמלא הענין, וקורא להם מי גשמים לאפוקי שאובין, דודאי לא בא לחדש נגד פי' הר"ש ומבלי להזכיר פירוש הר"ש כלל, וכן מוכח מלשונן שכתב אם נשאר כזר קצת מים כשרים צבור, מכלל שהיו מים צבור ונכנסו לענין ועדיין נשאר קצת מים צבור, [ובחור"ב ס"ב ס"ק י"א נקטנו דכוונת הלבוש שירדו גשמים לענין, ואינו כן, ועי"ש מש"כ למה אין לפרש משנתנו כשירדו גשמים לענין].

כתב הרשב"א בחו"ה שער המים פ"ג והוצא בצי"ס ר"א דהא דמטבילין בכלי שבתוך המקוה כשיש צפיו כשפופרת הנוד, היינו רק כשיש במקוה ארבעים סאה מלבד המים שבכלים, אבל אם אין במקוה ארבעים סאה אלא ביחד עם המים שבכלים אין מטבילין בהן, והדברים צ"ע דהא מטבילין כלי במקוה שיש בו ארבעים סאה מנומנמות כדתנן בפ"ו כבר וכסת של עור דכיון שהגביה שפתותיהן מן המים המים שבתוכן שאובין כיצד יעשה מטבילין ומעלה אותן דרך שוליהם, והיינו שמטבילין כדרכן וממלא אותן מים ואח"כ הופכן ומעלה אותן דרך שוליהם, דהא כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל כדתנן פ"י מ"א, וע"כ שבתוך המים הוא מניחו על שוליו וממלאו מים, ומבואר דסלקא ליה טבילה אע"ג שאין במקוה ארבעים סאה אלא צנירוף המים שבכלי, ועוד הקשה מרן זללה"ה בתיניא ס"ג סק"ב מהא דתניא בתוספתא והוצאה ברי"ש פ"ו מ"א דמביא טיט הנרוק בעריצה ומשיק ויורד וטובל, הרי דטיט הנרוק שבכלי משלים לארבעים סאה, ותניא נמי בתוספתא הוצאה ברי"ש פ"ו מ"ו במטביל יורה גדולה דמורידה דרך פיה והופכה ומטבילה, ובמקוה שיש בה ארבעים סאה מנומנמות איירי דמשום הכי בהטבילה כדרכה טמאה

שאנו עושה שאובין, אלא מתוך המים סלקו ללד המקוה במקום שכבר אין מי המקוה ומשם נמשכו ממנו המים לתוך המקוה והעפר נשאר במקומו מחוץ למקוה, וקמ"ל דכיון שלא חלש הטיט מן המקוה אלא מתוך המקוה סילקו לצדדין הלכך אינו נעשה שאובין, ולא ע"י אדם.

שם היה חולש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול, בצבעה"נ שער המים הביא להקשות דהא טיט הנרוק אינו נפסל בשאיבה וכמ"ש הר"ש רפ"ז מן התוספתא דאפי' הביאו בעריצה, וא"כ מה בכך שתלשו מי גרע משאבו בכלי, ותירץ דהכא צטיט עבה והמים צפין על גביו ודינם כמים ממש, וצ"ע דמשמע דכל שמשכו ממנו ג' לוגין נפסל, ובפשוטו הרבה מים יש בתוך הטיט שגם הם נמשכים למקוה, וממילא בג' לוגין שנמשכו יש גם הרבה מים שהיו בתוך הטיט, ואכתי ליכא ג' לוגין מים שנפסלו בשאיבה, וצ"ל דמשכו ג' לוגין מתפרש מהמים שהיו צפין ע"ג הטיט.

ורצ"ד ז"ל היה נראה לדקדק ממתני' דהנוטל טיט הנרוק ונותנו בצברה שירדו המים ממנו למקוה, דיש בזה פסול דע"י אדם, דנהי דאין המים נעשים שאובין כיון שהם מעורבים עם הטיט בעודן בכלי, מ"מ המים הנמשכים ממנו תורת מים עליו, וכאילו הביא מים למקוה, וה"נ כשתלש הטיט צידיו והניחו במקום מדרון שיורד מימיו למקוה, הרי זה כמהוה את המים למקוה, והו"ל הויה ע"י אדם, ולא דמי למביא טיט הנרוק בעריצה ומשיקו דהתם לא עשה שום מעשה להפריד המים, וכן המביא שלג צידיו למקוה, ועי' בספר מרן זללה"ה במקמא ס"ח סק"א שכתב דמביא שלג היינו בגוונא דלא מיפסל משום ע"י אדם, אבל צ"ע מטיט בעריצה דמשמע דלא מיפסל משום ע"י אדם, וכן מדברי הראב"ד כאן, וצ"ע.

שם ור"ש מכשיר שלא נתכון לשאוב, לפי' הראב"ד מתפרש בפשוטו שהמים שהיו צפין ע"ג הטיט נתלשו שלא לרצונו, שהוא לא נתכוין אלא לסלק הטיט, ולפי מש"כ יש לפרש שלא נתכוין אלא לסלק הטיט לצדדין ומה שתלשו לא היה אלא להקל על סלוקו לצדדין, אבל לא נתכוין כלל להוציאו מן המים להחזיקו צידיו.

מ"ח הסייד ששכח ענין צבור ונתמלא מים, פירש הר"ש שהיה מים צבור והענין נשקע בקרקע הצור עד שמי הצור פכו מעליו, וקשה דאין כלל דרך שסייד יסייד צור שיש בתוכו מים, ועוד קשה שאם הענין נשקע בתוך מי הצור והמים צפין על גביו דין

שאובין כל מקצת שנכנס לכלי, דהחיבור שע"י הקילוח חשיב כקטפרס דאינו חיבור, ויתפרש מפני שהמים מקלחין, שהמים המהצרים למה שצבלי עם מי המקוה הם מקלחין והיינו שהם צדין קטפרס דלא חשיב חיבור, ומיהו צדרי מרן זללה"ה שם מבואר דסגי בחיבור קטפרס לענין שלא יחשבו כשאובין.

מ"ט המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שכלל הבור את מימיו הר"י ישר, יש כאן חידוש גדול, דאע"ג שידוע שלפעמים הקנקנים מתמלאים מים ע"י צליעתם מהמים שבחוץ, אפ"ה חשיב כנתמלאו שלא לדעת ולא חשיב שאובין, כיון דלא ניחא ליה בזה, וכיון דמ"מ פחיצי בדעתיה דאפשר שיתמלאו מים, הלכך לא יכפה, אע"ג דמתני' ר' יהושע היא כמ"ש הר"ש.

מ"י מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט כו', ר"ל שאין במקוה מים ארבעים סאה אלא צירוף עם הטיט כלומר עם העפר שבטיט, והרי העפר משלים לארבעים סאה, ולכאורה לפ"י מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, יכול להוסיף סאה עפר ולערבבה עם המים וישלים העפר לארבעים סאה, וכן מבואר בספר מרן זללה"ה במקואות קמא ס"ח סק"ב ותנינא ס"ו סק"ה, ומיהו אם הטיט אינו נרוק, הרי גם המים שבטיט אינם משלימים לארבעים סאה.

ולו"ד ז"ל היה אולי מקום לדון דנריך שיהא ארבעים סאה מים מלבד העפר, וכמו שזלג שמשלים דנריך שיהא בו שיעור מים כדי להשלים, וכמ"ש הרא"ש ס"ח מן התוספתא, והרי מבואר זבחים כ"ב א' דטיט הנירוק משלים לרביעית, ומשמע שם דגם לרביעית דכלים דמדאורייתא וכמ"ש תו' שם, ונתן ונטל מי פירות מבואר התם דאין משלימין לרביעית דכלים, אלמא דבעינן מים ממשי, וה"נ עפר ראוי לומר שלא ישלים לרביעית, ואם אינו משלים לרביעית תו' י"ל דגם למקוה אינו משלים, [וע"י להלן אם טיט הנירוק דרביעית היינו דמתני'], ומיהו רהיטת הדברים דהעפר גם משלים, ואולי אף לרביעית.

והנה טיט הנרוק אינו נפסל בשאיבה וכמ"ש הר"ש פ"ו מ"א וכדמניא בתוספתא שהציא הר"ש שם דמציא טיט הנרוק בעריבה ומשיקו למקוה ומשלים, ונראה דהיינו דוקא כשלא נשאב אלא בהיותו טיט, אבל מים שאובין שעשה מהן טיט הנרוק נראה דלא נטהרו, דלא דמי למים שהגלידו דנטל מהן תורת מים, וז"ע.

מפני שהמים מקלחין, [לכל הפירושים במקלחין], וחזין דבהפכה שפיר מהני לה טבילה אע"ג דליכא ארבעים סאה אלא צירוף המים שצורה, וע"כ צריך לחלק בין טבילה הכלי עצמו דמהני אף בליכא ארבעים סאה בלא המים שבכלי, לבין להטביל כלים בתוך הכלי, אע"ג דבסברא אין נראה לחלק בכך, דכי היכי דהמים נטפלים למקוה לגבי הכלי עצמו, ה"נ לכלים אחרים, ולעיל כתבנו דגם במקוה שאין בו ארבעים סאה אם הטביל בו כלי אין המים שבכלי נעשים שאובים כל שלא הוציא שפוחתיהם מן המים, וע"י מש"כ בס"י ס"ק י"ג.

תניא בתוספתא הובאה בר"ש פ"ו מ"ו הטביל בו יורה גדולה הר"י טמאה מפני שהמים מקלחין, כיצד הוא עושה מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה, ופי' הר"ש מפני שהמים מקלחין ונעשים מים שבתוכה שאובין, וכתב הב"י סו"ס ר"א דר"ל דחיישינן שיפסק הקילוח ואז נעשים המים שצורה שאובין, ולא חשיב כספק מים שאובין, משום שהדבר בהוה בכלי גדול, וכמ"ש להלן, ובאמת מוכח כן מהא דקמני יורה גדולה דצורה גדולה קשה להשקיעה כולה במים דרך שוליה, דמשקיעה מכאן והיא עולה מכאן, וכל התוספתא במקוה מזומנאמא איירי, ומשום חשש שאובין שבכלי, וכדמסיק דרך כשהיא בתוך המים הופכה בשוליה למטה שתתמלא מים, ולפירוש הרמב"ם והטור דהחשש הוא שיתז מים בהכנסת היורה, א"כ גם צורה קטנה יש להזהיר שיכניסנה בנחת שלא יתז מים, והטור באמת כתב סתם יורה או שאר כלים, אבל הרי בתוספתא שנו יורה גדולה, והרמב"ם העתיק כלשון התוספתא יורה גדולה, ומשמע מלשון דאם יכניסנה דרך שוליה הרי צודאי שיתזו מים, ע"י פ"ח מה' מקואות הי"ב, ולדידיה ניחא דהוצרך לפרש כיצד יעשה, אבל לדעת הטור קשה דלא הול"ל אלא כיצד יעשה יכניסנה בנחת.

ויתכן עוד לפרש בזה דקמני מפני שהמים מקלחין, דהנה כל כלי שמטבילו דרך שוליו אף כשלא נפסק החיבור עם מי המקוה, יש מקום לדון שיחשב שאובין מה שנכנס בתוך הכלי עד שלא נתמלא, דמה שהקילוח מחבר י"ל דחשיב קטפרס דאינו חיבור, ע"י בספר מרן זללה"ה במקואות תנינא ס"ד ס"ק י"ח, ומהא דבלא נפסק הקילוח לא חשבינן להו כשאובין דהא מטבילין כלי דרך שוליו במקוה מזומנא, [דרכן צורה גדולה שנינו כיצד יעשה], מוכח דחיבור זה שהולך ומתמלא מיד עדיף מקטפרס וחשיב חיבור, ולפ"י אפשר לפרש דצורה גדולה שאינו עומד להתמלא מיד, הרי גם בלא נפסק הקילוח נעשו

מנערפין דנתן בשלהי פירקין, וקמ"ל דבשתי מקואות אין מנערפין, ע"י שו"ע יו"ד סי' ר"א סט"ו.

ופשטא דמתני' איירי גם דליכא ארבעים סאה אף בצירוף שתי המקואות יחד, דגם בזה לא נטרפו להפסל, ומקולי ג' לוגין שנו כאן, וז"ע בא"ר דנקט בפשיטות דמתני' מתפרשא דליכא ארבעים סאה בצירוף שניהם, וכחז הטעם דלא נפסלו משום דחזין כאלו קדמו להיות ארבעים סאה עד שלא נפלו לתוכן הג' לוגין, ואין לומר דס"ל דליכא ארבעים סאה בשניהם יחד אמנם פסול, דא"כ הרי נפסל גם בלא נקרא עליו שם פסול, ומאי אינטרין בסיפא לטעמא שנקרא עליו שם פסול.

הא דקמני ר' יוסי אומר, הוא משום סיפא דנפלו ג' לוגין ונחלק לשנים דפליג ר' יהושע, אבל דין הרישא דנפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה דאין מנערפין כו"ע מודו בזה וליכא מאן דפליג.

הא דקמני מפני שלא נקרא עליהם שם פסול, הוא אגב סיפא דנקרא עליהם שם פסול, אבל עיקר הטעם דרישא הוא משום דכה"ג אין מנערפין, וכמו בלא נחזין לרבות בשלהי פירקין, ואם נפלו ג' לוגין לאחד מהן ולוג ומחצה לחבירו ונתערבו, לכאורה צריך שיצא מלואו של שניהם ולוג ומחצה ועוד, ואולי זה נרמז בהא דקמני שלא נקרא עליהם שם פסול, לומר דבנקרא שם פסול לא מתכשר עד שיצא מלואו ועוד.

שם שהיה ר' יהושע אומר כל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה לוגין וחסר אפילו קורטוב כשר מפני שחסר לו ג' לוגין, יש לעי' נפלו לו חמשה לוגין מהו, ולכאורה צריך שיצא שתי חמישיות מן המים ועוד, דהא מיקל לחשוב כש צילה. — ביצא מלואו ושני לוגין ועוד, לא יתכשר עדיין דלא מקילינן ביצא מלואו ועוד אלא כשלא נשארו ג' לוגין שאובין, וכמש"כ מקואות ס"ד סק"ו ע"ש, ועי' רמב"ם פ"ה מהלכות מקואות ה"ו והוצא בלבד סימן ר"א סכ"א, ול"מ כן, וז"ע. — בדברי התוספתא שבר"ש ע"י מש"כ בס"ד סק"ב.

מ"ב כיצד הצור שצחצר ונפלו לו ג' לוגין לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מילואו ועוד, גם למאי דלא גרסינן והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו, מ"מ הכי מתפרש, דצור שצחצר מתמלא מאמה של מי גשמים או מגשמים עצמם, ויציאת מילואו הוא רק ע"י מים ששופכים וצאים, והיינו כיצד דקמני, וכן מהא דקמני או עד שיעמוד צחצר מ' סאה מוכח דבמי גשמים ששופכים וצאים איירי וזימנין שמתאספים בעוקה שצחצר ארבעים סאה, ואח

במה שהקשה הר"ש וכן בתו' זכאים כ"צ א' דבזכאים שם שנו החילוק בין אם פרה שוחה ושוחה לבין אם אינה שוחה ושוחה, ולא הזכירו כלל כל הני תנאי דמתני' ושיעוריהו, יעוי' בזה בשטמ"ק זכאים שם אות ל"ב בשם תוספות חינוניות, והנה להשלים לשיעור ד' כהנים בכיור לכאורה יש להצריך שיוכלו ד' כהנים לקדש מן המים הללו, והנה אף בטיט שמטבילין בו לר' יהושע צריך שיהיו מים כפין על גביו, ולענין לקדש מן המים לא שייך ענין זה שהרי שופך המים והטיט, ולכן מן הראוי להצריך שיהא הטיט הרבה יותר נירוק משיעוריהו דתנאי דמתני', וניחא דבעי שתהא פרה שוחה ושוחה, ובטיט דתנאי דמתני' לא מסתבר שתהא פרה שוחה מהו, ונשאר לן לפרש הא דאמרין בזכאים שם ואי אין פרה שוחה ושוחה ממנו אפי' למקוה נמי אין משלים, וצריך לפרש דאין משלים שיהא אפשר לטבול בטיט עצמו גם כשאין מים כפין על גביו, דומיא דכיור, דלא משכחת ביה ענין מים כפין על גביו כיון שנטול ממנו, ומרן זללה"ה בתיבא ס"ו סק"ה כתב עוד דר"ל דאין משלים למקוה לעשות ממנו מקוה בתחלה ע"ש, ואולי זו כונת התו"מ, ולפ"ו מטבילין בטיט שהפרה שוחה ושוחה גם כשאין מים כפין על גביו. שם באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים נפים על גביו, הא דטיט הנירוק משלים ואין טובלין בו, מבואר בסוכה י"ט ב' דהוא דאורייתא, דהא ילפינן מיניה לאויר בסוכה, וא"כ לר' יהושע הא דאין מטבילין בו כשאין המים נפים על גביו הוא מדאורייתא, וצריך יישוב מנין קים ליה לר' יהושע דכשהמים נפים על גביו מטבילין בו, וברע"ב כתב דצריך שיהיו המים נפים כדי שיהיו המים מקדמים, וכדתנן גבי מטה בפ"ו מ"ו, ותימא דא"כ נמצא דגם כשאין המים נפים ע"ג הטיט מטבילין בו, אם קדמו מים, וא"כ מאי מיייתי בסוכה שם מטיט הנירוק לאויר בסוכה, דאשכחן שהטיט משלים לארבעים סאה ואין מטבילין בו, והא לעולם מטבילין בו אם הקדים להרטיב את הנטבל.

פרק שלישי

מ"א רי"א שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו כשרים מפני שלא נקרא עליהם שם פסול, למאי דקיי"ל בשלהי פירקין דג' לוגין משני כלים אין מנערפין אא"כ התחיל השני עד שלא פסק הראשון, ז"ל דהכא איירי בנחזין לרבות דהיינו להוסיף השאובין לשתי המקואות ולצרפן, דכה"ג במקוה אחת

אח"כ פקק את הצור ואח"כ לאחר שכבר נאספו ארבעים סאה מעליו השיקו לצור לעליון, אבל לא מסתבר שחכמים יכשירו כה"ג שהכל גדור על הצור שנפסל, וגם הרמב"ם צפיה"מ שגורם ויטהרו העליונים את התחתונים, לא פירש כן.

מ"ג צור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא צפסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין, מבואר דהכא לא סגי ביציאת מלואו ועוד, וגם שמעיין מהכא דיציאת מלואו ועוד אכתי לא ידעיין שלא נשארו ג' לוגין, והיינו משום דמקילין לחשוב את כל היוצאים כאילו הפסולים יוצאים ולא הכשרים הנכנסים, וכמש"כ לעיל במשנה ב', ע"י רמ"א ס"י ר"א סכ"ב, והא דמשמע דסגי בעד שיתחשב שלא נשארו ג' לוגין, ולא מחייבין שיצא מלואו ועוד שהיה בשעה שעדיין היו ג' לוגין, י"ל דהקילו חכמים שהמים שבניסתן דוחים את השאובים, שלא יפסלו, ולפ"ז י"ל דמשום כך נקט צור שהוא מלא מים שאובין שבה כל מים שנכנסים מן האמה דוחין את השאובין, אבל אם היה הצור שאובין לא מלא, הרי מי האמה שנכנסין ונחין על השאובין באשבורן יתכן וינטרך להוציא מלואו, גם לאחר שכבר נתחשב שלא נשארו ג' לוגין, וע"י מש"כ בס"ד סק"ג, וי"ע.

שם וחכמים פוסלין, כתב הר"ש דתמורה י"ב ב' הו"מ לאתויי מתני' אלא דניחא ליה לאתויי ברייתא דמוכרי שם התנא, ולפי מש"פ רש"י שם באוקימתא דראב"י דלישנא דמתני' דאין המים שאובין פוסלין אלא לפי חשבון, משמע דאחי לאשמועיין קולא, ניחא בפשוטו הא דמיייתין התם ברייתא דאיכא תנא דסבר דאף מד' וה' כלים מאטרפין, ואחי מתני' לאפוקי מייניה ולומר דאין פוסלין אלא לפי חשבון של ג' כלים, ואילו במתני' ליכא תנא דסבר דמאטרפין ביותר מג' כלים, ולא הוי אחי שפיר מתני' דמשמע דקולא אחי לאשמועיין.

מ"ד מכלי אחד משנים ומשלשה מאטרפין כו', לכאורה מכלי אחד דמאטרף ע"כ כשפסק הראשון עד שלא התחיל השני, דאל"כ פשיטא, וכ"ה בצעה"ג הוצא צצהגר"א יו"ד ס"י ר"א סק"ג, ונראה דגם בד' וה' פעמים יאטרף, וגם בליכא לוג בכל שפיכה, אף להקוצרים דבג' כלים צריך שיהא לוג מכל כלי, ובא"ר כתב לפרש צירוף דמכלי אחד כגון צרור, אבל פשטא משמע דומיא דמשני כלים דהיינו צוז"ו.

ברם צבעל קרי החולה דקחני נמי דמכלי אחד מאטרף, וכן בטורח שנפלו על ראשו ועל רצו

לאשמועיין דמשטפו המים לצור ויצא ממנו כדי מילואו ועוד הוכשר הצור, אע"ג דעדיין לא יצאו כל המים שהיו צו מתחלה, שהרי גם המים ששוטפים וצאים יוצאים מן הצור וכשיצא כדי מילואו יש צו גם הרבה מאלו ששוטפים וצאים. — ונראה דסתמא מתפרש דהאי צור מחזיק ארבעים סאה, וכשיצא ממנו מלואו ועוד או שיוסף לארבעים סאה שצחצר הרי הוא בהכשרו, ויש לדון אי מלואו היינו כמה שהיה צו בשעה שנפלו לו הג' לוגין, או מלואו כשנתמלא, וע"י בזה בספר מרן זללה"ה תנינא ס"ה סק"ב ובמש"כ בחו"צ ס"ד סק"ג ד'.

שם או עד שיעמוד צחצר ארבעים סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים, למש"כ הר"ש צפ"ו מ"ח דלטהר שאובין מקילין גם בגוד אסיק, יש לפרש דהיינו דאחי לאשמועיין, ועכ"פ דנפסל רק בג' לוגין מהני, ואי לא מחלקין בין שאובין לצירוף לארבעים סאה, ע"כ נפרש למתני' כר"מ צחגיגה י"ט א', אבל דוחק דנקט פלוגתא דראב"ע ולא נקט דחכמים ור' יהודה פליגי כדפליגי התם בגממיות ע"י ר"ש פ"ז מ"ה, והרמב"ם והשו"ע כתבו צנתערצו באשבורן, והיינו משום דלא קיי"ל דקטפרס מהני לטהר גם לא הנפסל בג' לוגין, [ומתני' פ"ו מ"ח דמטהרין את המקוה העליון מן התחתון ע"י מש"כ בפירושה לקמן שם], ולפ"ז נראה דצריך לפרש הא דאמר ראב"ע אח"כ פקק דר"ל שעה מחיצות סביב התחתון עד שנעשה צבורן באשבורן, ולשון פקק ק"ק, וגירסת הר"ש פסק קשה טובא לפרש דעל יציאת מלואו קאמר, שוב נראה דכונת הר"ש שפסק בניסת מים חדשים והוציא מלואו ועוד, והיינו דלא מקילין ביצא תערובת אלא צריך להצטיח שיצאו כל המים שנפסלו, וכ"כ בנדפס בשם הגר"א בסוף המסכת.

ברמב"ן חולין ק"ח הביא מתני' צשינו לשון קתא והכי גרס שם או עד שיעמיד צחצר ארבעים סאה ויטהרו העליונים את התחתונים עכ"ל, וכ"כ במלאכת שלמה שכן הגירסא צפיה"מ, והעיר בני אי"ש נ"י דלפ"ז אולי אפשר לפרש דיעמדו צחצר ארבעים סאה היינו שנתאספו ארבעים סאה מים כשרים מעל הצור ומסביבו, וס"ל לת"ק דאע"ג דכל הארבעים סאה גדורים ע"ג הצור שטורס יצא ממנו מלואו ועוד, אפ"ה מטהרין ליה כיון שיש צו ארבעים סאה מלצד המים שצבור, וכעין דס"ל לר"ש צפ"ב מ"ה בג' גומות דחשיב כמקוה סמוך למקוה, וממילא נטהרו המים שצבור כיון שהם מושקים לארבעים סאה שמעל הצור, וראב"ע פוסל אח"כ פקק, דס"ל דכיון דהארבעים סאה גדורים ע"ג הצור הרי הם פסולים

שלשה לוגין מים שאובים דמנטרף מכלי אחד, לא מסתבר שינטרפו בכל הפסק, ועכ"פ מסתברא דלריך שהמים הראשונים יהיו עדיין טופח להטפיה על גופו כשנצחם השניים, עי' גיטין ט"ז א', והתנא מסתם לה סתומי, וזה מספק לן דשמא י"ל דאף מכלי אחד נריך שלא יפסוק הקילות, ואגב ז' נקטיה, וגם אשמועינן דקילות דק שבדקים נמי מנטרף, ולפ"ז גם לענין מקוה אין הכרח שינטרף בהפסקים מכלי אחד, וכן הראב"ד נקט לה בלשון נ"ל ומשמע דממתני' אין הכרח, ומיהו צבהגר"א שם כתב דכ"מ במתני'.

מש"פ רש"י תמורה י"ב ז' דלריך שיהא לוג בכל כלי, ז"ע דהא גם בתשעה קבין דבעל קרי שנינו דמנטרף זב' כלים ולא ביותר, וכי נימא התם דלריך ג' קבין לכל כלי, [שו"ר צבעה"נ דאמננס זידד כן], וגם נראה דאף להלל בפ"א דעדיות מ"ג דמלא הין פוסל את המקוה, או לשמאי שם דשיעורו תשעה קבין, נמי זב' כלים מנטרפין, ולא זב', גם מהא דלריך שלא יפסוק הראשון עד שלא יתחיל השני, נמי משמע דשיעורו בכלים ולא זמה שזחוכן, וגם לא מסתבר דזב' כלים לא ינטרף אם יהא באחד יותר מז' לוגים ובשני פחות מלוג, עי' זוה צב"י סי' ר"א, והמחבר בשו"ע שם סתם דזוה מעט וזוה מעט מנטרף וכלשון הטור, וכמ"ש צב"י שלא מנא בפוסקים דברי רש"י הללו זולת צראב"ד, ומיהו גם בשער המים לרשב"א כתב כן, ועי' בלשון התו' בתמורה שם דמשמע נמי כפרש"י.

שם במשנה וזד"א זומן שלא נחבין לרבות אצל נחבין לרבות אפילו קורטוב בכל השנה מנטרפין לשלשה לוגין, כבר כתב הצ"י בסי' ר"א דפשטא מתפרש שנחבין להרבות המים במקוה, וכלשון הרמב"ם, ונתקשה על הטור ורי"ו שפירשו נחבין לרבות שהיה דעתו מתחלה ליתן כל הג' לוגין, וכן פירש הראב"ד צבעה"נ, וכן הביא בחו"ט בשם מהר"ם, ויתכן דניחא להו לפרושי מתני' דהך זד"א יוכל להתפרש גם על הא דקתני מעיקרא וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין, ואם נחבין לרבות היינו להרבות מים, אינו מתפרש אלא על מקוה, אצל אם מתפרש אם היה דעתו מתחלה לתת כל הג' לוגין מתפרש שפיר גם על טהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובים, ואע"ג דסיומא דמתני' דאפי' קורטוב בכל השנה ודאי לא מתפרש אלא על מקוה, דבטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין, ע"כ צעינן מיהא שיהא טופח להטפיה ממה שניתן בראשונה, [וכן מדקתני נפלו לא שייך כ"כ לומר על זה שלא נחבין לרבות,

ומיהו גם בתשעה קבין קתני נפלו והתם מתפרש שנתנו עליו זכונה], וע"כ דאמקוה קאי, מ"מ י"ל דניחא להו דדין המשנה יהא גם על טהור שנפלו על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין, אע"ג דלישנא דמתני' אמקוה קאי.

וק"ק דאם צהיה דעתו לשפוך כל הג' לוגין הרי אלו מנטרפין גם בפסק הראשון ואח"כ התחיל השני, א"כ כל מה שחידשו שינטרפו בהתחיל השני עד שלא פסק הראשון, אינו אלא זמי שנמלך חוץ כדי שפיכתו לשפוך עוד דהוא מילתא דלא שכיחא כלל, וז"ל דהא דהתחיל השני עד שלא פסק הראשון חשיבי כשפיכה אחת, הוא ענין כללי, ולא חידשוהו דוקא זב' לוגין דשאובין, דהא גם בתשעה קבין דבעל קרי מנטרף רק צבה"ג.

לכאורה יש קולא וחומרא צפי' הראב"ד והטור, קולא דאם בתחלת נתינתו לא נחבין לתת כל הג' לוגין, הרי אפילו נחבין לרבות אין מנטרפין, וחומרא דאף ששופך משום שזריך לכלים, נמי מנטרפין אם היה דעתו מתחלה לשפוך כל הג' לוגין, ואילו לדעת הרמב"ם והצ"י הרי גם כשהיה דעתו מתחלה ליתן כל הג' לוגין, כל שנתינתו אינו אלא לפנות הכלים אין מנטרפין, ואילו כשנתינתו לרבות מי המקוה הרי גם כשלא היה דעתו מתחלה נמי מנטרפין, ונראה דיש להחמיר בשני הפירושים.

ודעת הרשב"א בתו"ה הקצר דכל שנותן מדעתו חשיב נחבין לרבות ומנטרף, ורק בנפלו שלא במתכוין חשיב לא נחבין לרבות, ולכאורה חיצת לרבות מיותרת לפ"ז דלא הול"ל אלא וזד"א שלא נחבין אצל נחבין כו', ושמא בא לאפוקי נחבין ליתן ע"מ להוציא, אצל ליתן סתם כנחבין לרבות דמי.

פרק רביעי

ז"ג החוטט צנור לקבל זרורות בשל עץ כל שהוא ובשל חרס רביעית כו', נראה דסתם צנור הוא כמו חמת המים שיש לו שלש דפנות ופתוח מלמעלה, ולכן זימנין דקובעו ואח"כ חוקקו כולו או לקבל זרורות, וסילון היינו שסתום מכל ד' רוחותיו וכההיא דשבת ל"ח ז' שהציאו סילון של זונן לחוץ חמה של חמין, [שו"ר בתשו' הראב"ד הנדמ"ח סכ"ז שז"כ], וזה לעולם חוקקין אותו בתלוש, וגם אין רגילין לחטוט בו לקבל זרורות משום שיהיה קשה להוציאן. ונראה דלענין טומאה נעשה כל הצנור צדין כלי קיבול ע"י החטיטה, ואע"ג דכתב הרמב"ם בפ"ז מה"כ ה"ז דלא נעשה כלי קיבול אלא מה

הלכך לא חשיב כ"כ כנעשה לקבלה, ולכך ככ"ח דלא חשיב להזריכו שיעור יותר גדול, [ע"י] בספר מרן זללה"ה לכלים ס"כ סק"ח], וכבר כתבנו כן בכלים ס"ב ס"ק ט"ו ע"ש.

שם ירד לתוכו עפר ונכבש כשר, נראה דעדיין תורת כלי קיבול עליו לענין קבלת טומאה, דעפר שנכבש אינו מצטל תורת כלי, ולפחותו קאי, כדי שהסלון יחזור וישמש כראוי בעיבוד הצורות והעפר, אלא דלענין שאובין לא גרע מאילו עומד שלא דרך קבלתו דאינו עושה שאובין דלעיל מ"ב, וה"נ אינו עכשיו במצב שמקבל, ולפ"ז נראה דלכך שהעפר ימלא כל הגומא אף בשל חרס, אבל במה שנחמטע מרביעית לא סגי, דכיון דעדיין תורת כלי קיבול עליה שפיר עושה שאובין בכל שהוא שמקבל, והיינו ששנה התנא הך דינא ביחד בכלי עץ וכ"ח, דדינא שוה, דלכך שלא תשאר גומא כל שהוא.

ונראה לדקדק מכאן דכשלא סתם את הגומא הרי כל המים שעוברים כנגד הגומא נעשים שאובים, ואף אלו שלמעלה מדפנות הגומא, דאם איתא שרק המים שבתוך הגומא נעשים שאובים, א"כ בעפר שנכבש פשיטא דלא שייך שאובים שהרי לא נכנסו מים לגומא כל עיקר, והרי אף כשהיא פתוחה אין נעשים שאובים המים שלא נכנסו לתוכה, אלא ודאי בזמן שהיא פתוחה נעשים שאובים כל המים שכנגדה, והיינו דאיטריך לאשמועינן דשנכבש זה עפר אף דעדיין תורת כלי קיבול עליה, מ"מ כיון שאינה מקבלת מים, אין המים שכנגדה נעשים שאובים, וכן מתוספתא דגיטרא שבר"ש פ"ב מ"ד וממשנה דאביק פ"ו מ"י נמי משמע דכל המים שכנגד הכלי קיבול נעשים שאובים. — וכן מוכח מכאן דאין נעשים שאובים אלא המים שעוברים כנגד החקק, ולא כל המים שצנור, וכמש"כ לעיל, דאם כל הצנור עושה שאובים, א"כ צדין הוא דגם כשנתמלא עפר יעשה שאובים דהעפר עראי ולא נתבטל שם כלי קיבול ממנו, ולשון הטור שכל המים נעשים שאובים, הוא לפי דסתמא דמילתא עושים החקק בכל רוחב הסלון, כדי שיעכב העפר והצורות מכל שטח המים, וממילא נמצא דכל המים עוברים ע"פ הגומא, ונעשים שאובים.

ויש לעי' לפ"ז מה חידוש אשמועינן דהיו צורות מתחלחלים בתוכו פוסלין את המקוה, הרי כיון שהצורות מתחלחלים נשאר עדיין חלק מן הגומא פתוח, וא"כ אף בעפר ונכבש כה"ג פוסלין את המקוה, ועוד דמשמע דגם בשל עץ איטריך לאשמועינן, ותיפ"ל דבשל עץ כל שהוא, והא איכא

שצית הקיבול צריך לו, הכא נחשב הכל כלי אחד שהרי החקק נעשה לשימוש המים בהליכתו בסלון, ולא דמי למשחות שיש לה צית קיבול שמן וכיו"צ שהם שני שמושים נפרדים, אבל לענין לפסול את המקוה לכאורה ראוי לדון כל הצנור כדין ע"ג דופן של כלי קיבול, דכיון שאינו דרך קבלתו אינו צדין שיעשה שאובין, ע"י פרה פ"ה מ"ז עשה לה עטרה כו', וא"כ אין נעשין שאובין אלא המים שעוברין ע"ג הגומא, ומ"ש בנקה"כ סי' ר"א בש"ך ס"ק ע"ז דכל הצנור חשיב כלי ע"י הגומא, יש לפרש דחשיב כלי לענין דלא חשיב המשכה, דענין המשכה הוא שהמים יצאו מן הכלי קיבול ונמצאים במקום אחר שאינו צית קיבול, ולא פסלינן להו מפני שהיו פעם בכלי, אבל הכא שהכל כלי אחד, לא שייך לומר שהמים יצאו מן הכלי קיבול ונמצאים במקום אחר, בשעה שהם הולכים ע"ג דופן הכלי, והר"ז כבאו מן הכלי למקוה, אבל מים שלא היו בחקק לא נעשו שאובין, דשאר הצנור הוא צדין שפת הכלי דאינו עושה שאובין כמצואר רפ"ה העבירו ע"ג שפה כו', וגם כיון שאינו מקבל הרי לא עדיף מכלי קיבול שאינו עומד דרך קבלתו, וע"י בספר מרן זללה"ה בתינא ס"ה סק"ח ט'. — עיקר דברי הש"ך שדן לחשוב המשכה בצנור, ז"ע דהא לקמן סמ"ו איתא דאין המשכה מועלת בצנור שהיה עליו שם כלי בתלוש ואפי' אין לו צית קיבול, וכמצואר בש"ך שם סק"ק, וז"ל דהש"ך ס"ל דהיה דסמ"ד פליג בזה, וס"ל דכל סלון שאינו פוסל עושה המשכה, ולפ"ז הקשה, ולכך ציין סמ"ד ולא סמ"ו, וז"ע.

ומיהו כ"ז בסתם צנור, אבל צנור שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע, וחקק באמצעו, בזה י"ל דנעשה כל הרחב צדין כלי קיבול ע"י החקק.

והא דבשל עץ כל שהוא, נראה דלאו דוקא כל שהוא, אלא צריך שיוכל לשמש לעכב עפר או צורות, והא דשל חרס רביעית צריך טעם אמאי לא סגי בפחות והרי כלים קטנים נמי פוסלין את המקוה כדתנן בריש פירקין, ופי' שם הרא"ש אפי' פחות מכדי סיכת קטן, ועכ"פ בכדי סיכת קטן חשיב כלי קיבול בכ"ח כדתנן פ"ב דכלים מ"ב, ופירש שם הר"ש דלקבל צורות שאני, והיינו שאינו ראוי בפחות מרביעית, וז"ל דשל עץ לא שיע כולי האי ולכך בכל שהוא מעכב את הצורות, וגם נרקב בקל ומוסיף והולך, משא"כ בשל חרס, ולכך בפחות מרביעית אינו ראוי לקבל, ולא חשיב כלי קיבול, כיון שאינו ראוי למלאכתו, א"נ אפשר דכיון שאין דעתו על העפר והצורות ורק רוצה לעכבם שלא ילכו עם המים,

שהם מקבלים, אפ"ה טהורים שלא נעשו לכך ואינם עשויים לעמוד באופן שיקבלו במקום הכיפוף, ואע"פ מקבלים היינו שהוא זר מכאן ומכאן ורחב באמצע, ויש להסתפק בסלון כפוף שיכול לעמוד על כיפוף, אם נוטלין ממנו לידים, וכן אם פוסל את המקוה, לאפשר דגרע ממגופה, דסלון מייכר טפי שאינו עשוי לקבל, וגם כשעומד באופן שמקבל עדיין תורת סלון עליו, ול"ד למגופה, ואפשר גם דלא עדיף מסלון שרחב באמצעו דלא חשיב נעשה לקבלה אף כשמקבל לענין שאובין ומסתברא דה"ה לענין נט"י.

מש"ב בא"ר נראה הכונה דדוקא כשהסלון עצמו משמש לקבלה ע"י שהוא זר מכאן ומכאן, ואמרין דאינו עושה שאובין כיון שלא נעשה לקבלה, שהרי נעשה לשמש שימוש סלון, אבל אם חטט צעדי הסלון, אפי' חטט שלא לשם קבלה, כגון שחשב שפי החטט יהיה למטה באופן שלא יקבל, או שחטט לצדוק את עובי הסילון הר"ז עושה שאובין, כיון שהוא עכשיו מקבל ועומד דרך קבלתו, וכמש"כ לעיל במגופת החבית, [ואפשר שכתב כן ליישב דברי הגהמ"ר דקדושין שהביא ב"י ס' ר"א דחשב שמה נעשו חטטין בלנו, אבל הרי נעשו מאליהן מודה דאף חטט אינו פוסל, וז"ע], ומיהו מש"פ ההיא דפ"ב דכלים אע"פ מקבלין דהיינו שנחטט בו מעצמו, ז"ע למה הוצרך לכך ואמאי לא פירש דהיינו שהוא זר מכאן ומכאן ורחב באמצע.

בתשובות חדשות המיוחסות לראב"ד צ"ב כתב שהיה מפרש שהסילון רחב באמצע רק מצ' רוחות ולפי שאין עומדין לקבצו דרך קבלתו דהיינו שמשמש לקרקעיתו ברוח שאינו רחב, לכך אינו פוסל, עד שראה במתני' דכלים אע"פ כפופין אע"פ מקבלין, ואין הדברים מובנים למה הוצרך לחזור מפירושו מהך מתני', הרי שפיר מתפרש שהכפופין ג"כ אינם משמשים דרך קבלתו, ושמה מהא דקחני אע"פ מקבלין, משמע ליה דאיירי שמקבל, ובאמת הדבר פשוט דאיירי כשמקבל מים במקום הרחב, דאל"ה תיפ"ל דאינו עומד דרך קבלתו, ואפי' כלי קיבול גמור אינו עושה שאובין שלא כדרך קבלתו, ולמה הוצרך התנא לטעם שלא נעשה לקבלה, וגם פשטא דזר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע מתפרש שרחב מכל הד' רוחות, וכש"כ אם נימא דסתם סילון עגול מבחוץ.

נראה דמשפך של רוכלין דפ"ב דכלים מ"ד עושה שאובין אם שימש בו כדרך שמשמש למדידה או שהטוהו על גדו, [וכ"מ בתשובות הנדמ"ח ע"ש הראב"ד בסוף תשובה כ"ב], וכן טיטרוס דמ"ו שם

עדיין כל שהוא שלא נסתם, [ולמש"כ לעיל דכל שהוא דעץ נמי יש לו שיעור יש ליישב דאיירי דלא נשאר כשיעור זה], וי"ל דאשמועינן דלרורות מתחלחלים הרי הוא פוסל את המקוה כדמעיקרא, וכל המים העוזרים על פני הגומא נעשים שאובים, משא"כ בעפר ונכבש שאם סתם חצי רוחב הגומא על פני כל עומקה, הרי אין נעשים שאובים אלא המים שעוזרים על פני השטח הפתוח, והטעם פשוט דלרורות המתחלחלים נטפלים למים והרי כל המים כאילו שוכנים בגומא, משא"כ עפר שנכבש. (ס"ט ט סק"ג).

שם סלון שהוא זר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה, אם הסלון מונח בשפוע באופן שלא יתעכבו בו מים, הרי אף אם היה עשוי לקבלה אינו עושה שאובין, כיון שאינו עומד כדרך קבלתו, וכדין טבלא שזקפה לעיל במ"ב, וע"כ דאיירי באופן שהמים מתעכבין בו, ולא נתפרש למה עושין אותו בצורה זו כיון שאין נעשה להחזיק המים, והרמב"ם כתב כדי להגביר שטף יציאת המים, וי"ל דלא חשיב עי"ז כנעשה לקבלה, דאדרבה בזמן שהוא יותר בשפוע באופן שלא ישארו בו מים כלל, ינחא ליה טפי, דאז השטף גובר יותר, [וגם לא דמי לטיטרוס שהוא כמוציא פרוטות בכלים פ"ב מ"ו, דהכא אין כאן שינוי ניכר ביציאת המים, וגם אין המים נעצרים אם יסתום בצד העליון כמו בטיטרוס], ולו"ד ז"ל היה אפשר דעושים פיו זר כדי שיהא יותר קל לסותמו, או שיותר קל לחצרו אחד לחצרו, ואין כלל ענין במה שהוא רחב באמצע, וכיון שנעשה רק להעביר בו המים כדרך כל הצנורות הלכך לא חשיב נעשה לקבלה, ובצעה"נ הנדמ"ח כתב שנעשה שלא ככוונה או לנוי.

ונראה דמגופת חבית שנחנה תחת הצנור דפוסלת את המקוה, אע"ג דלא נעשית לקבלה שהרי משמשת ככיסוי, דכיון דנחנה דרך קבלתה אחשבה לכלי קיבול, וכיון שמקבלת הר"ז פוסלת, אע"ג דזה עראי ולענין טומאה במילתא קמייחא קיימא, והרי אם היתה מחזקת רביעית כשרה לנט"י כדאמר חולין ק"ז א' וכתו' שם בד"ה מגופת דרך משום שאינה מחזקת רביעית צעי תיקון, ונט"י ושאובין משמע דכי הדדי נינהו במשנה דשוקת פרה פ"ה מ"ז מקוואות פ"ד מ"ה, ולענין שאובין א"צ שמהא מחזקת רביעית ושפיר פוסלת, והכא בסלון היינו טעמא משום דגם עכשו משמש באופן שלא נעשה לקבלה.

הא דתנן בפ"ב דכלים מ"ג הטהורים שבכלי חרס סילונות אע"פ כפופין אע"פ מקבלין, היינו דאף שהם כפופים ואם יעמידם על המקום הכפוף נמלא

בראשין, וז"ל דאי לאשמועינן הני הו"ל למיתני גל שנתלש וכו' ארבעים סאה מטבילין זו, א"נ דינו כים, א"נ מטהר בזוחלין, ואי דס"ד דגם בכיפין, אפשר לפרש משנגע בארץ, א"נ מטבילין בראשו, אבל אין צורך להזכיר המעשה שטבולו זו ולטהרן, ולהכי ס"ד לאשמועינן שא"צ כונה, והשתא מפרשין דאי הוי נקט לה בחד מהני לישנא דאמרן, הוי ס"ד דדינא דאורייתא לאשמועינן, ואכתי ראוי לחכמים למיגזר אטו חרדלית או אטו כיפין, א"נ שמא הוי מוקמינן לה כב"ש דמטבילין בחרדלית, אבל השתא מתפרש כאילו הוי קמני טהורין ולא גזרינן, דמתפרש כאילו כבר הוי ידעינן דדין הגל כים, ובתור הכי קמני דנפל על האדס ועל הכלים טהורין, והיינו דלא גזרינן. — הא דקמני ונפל הוא לפרושי דבראשין עסקינן ולא בכיפין.

שם מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין, לשון זה משמע דבגל עצמו אף שכולו מחובר מ"מ מטבילין רק במה שכנגד הנוגע בארץ ולא במה שהוא עדיין כיפה, וכ"מ הלשון בתוספתא דמקואות פ"ד, ובלשון הרמב"ם פ"ט דמקואות ה"ח ובש"ע יו"ד ס"י ר"א ס"ה, אבל לפי זה באמת קשה למה לא גזרינן ראשין אטו כיפין שהרי קשה לכיין שאין במים שעליו חלק שהוא עדיין כיפה, ומה היה נראה דכל שיש חלק הנוגע בארץ, מתכשר כולו אף מה שהוא עדיין בצורת כיפה, וז"ע.

שם כל מקום שיש בו ארבעים סאה טובלין ומטבילין כו', נראה דלחי לאשמועינן דאף מקום שאין לו כלל מחיצות, וכגון שבאמצע בקעה נתאספו ארבעים סאה מים, הר"ז כשר לטבול ולהטביל בו, דהיה מקום לומר דלריך צור או מקוה מים, קמ"ל, וכדמסיק בחריצין ונעיצין המעורבים בצקעה, לומר דבסחם בצקעה איירי, וכעת ראינו בספר מרן זללה"ה בתיבא ס"י ס"ק י"ב, ועי' במג"א ס"י ק"ס ס"ק ט"ז, וז"ע.

שם מטבילין בחריצין ונעיצין ופרסת החמור המעורבת בצקעה, נראה דלחי לאשמועינן דגם חריצין ונעיצין ופרסת החמור שצקעה חסודין להחערב למים שצקעה אס יש בהם כשפופרת הנוד, ויש בזה חידוש שחסודין להחשצ כמעורבין עם המקוה שצקעה, דהיה מקום לומר דלא חשיבי להחשצ כנטיפין למקוה דכל מציאותן עראי ולזמן קצר, וקמני המעורבין לומר דלריך שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד, דאע"ג דחורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן כמות שהם כדלקמן פ"ו מ"א, שאני התם שהמקוה במערה ויש לה מחיצות, והלכך החורים והסדקים שבמחיצות נטפלין למערה וסגי בחיבור כל שהוא,

אס שימש בו כשימוש, דכיון דחשיבי כלי קיבול לענין טומאה כש"כ לענין שאובין, אח"כ ראינו בספר מרן זללה"ה כלים סוס"ד נידד שהדבר במחלוקת עי"ש.

פרק חמישי

מ"ה הוזחלין שרבו על הנוטפין כו', בשבת ס"ה ב' דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיצרך, יש לעי' במאי פליגי, והא לא מסתבר דפליגי במציאות, ואפשר דלכו"ע אין הגשמים מגיעים לפרת דרך זחילה על פני הקרקע, דהא חזינן שאין נחלים הולכים מארץ ישראל לפרת, אלא המים נבלעים בקרקע ומשם זוחלים לפרת, וס"ל לשמואל דזה כנביעת מעינות דמי, ואינו מבטל את כח המעין שצפרת, ורב ס"ל דכיון דקושטא הוא דהמים הללו ממי גשמים הם שפיר חשיבי נוטפים לצטל שם מעין ברבייתם, ואף בכונת חו' אפשר לפרש כן דהמים העולים מן התהום אינם מגיעים למעלה, דרק מי התהום עולין לקראת המים טפחיים, והיינו שמתרומם קצת, וכשהתהום גבוה יש יותר מים בעולם כמבואר סוכה נ"ג ב', ונמצא שרביית הפרת נעשה גם ע"י כח התהום ושפיר הוא בדין מעיין.

בתו' שם ד"ה שמא לימא קמא קמא בטיל כו' וי"ל כו', יש מקום לומר דבמעין שמתהר בזוחלין בעינן שזחילתו תהא מכח מעין שזחילה זו היא גבורתו וקיומו, משא"כ זחילת נוטפין שהוא אפיסתו וביטולו, והלכך אס כח הזחילה שגנהר הוא מחמת הנוטפין י"ל שאינו מטהר בזוחלין אף אס מי המעין מרובים, והגע עצמך הרי ששינו הנוטפים את רוח הליכתו, הרי פשיטא שאין זו זחילת מעין, וה"נ כשלא שינו בזמן שכתן מרובה. (שבת ס"ה ב').

מ"ו גל שנתלש וכו' ארבעים סאה כו', נתבאר בסימן ח' סק"ב, ועי' להלן.

חגיגה י"ט א' גל שנתלש כו' וכי תימא ביושב ומנפה מאי למימרא, תימא דטובא קמ"ל חדא דאף שנתלש עדיין תורת יס עליו לטהר בזוחלין, ועוד דאי איירי צים סחם לן דים מטהר בזוחלין ופולוגתא היא לעיל מיניה, ועוד דחשיבי ארבעים סאה ולא אמרינן דדינו כנלוך וקטפרס דאינו חיבור ואין כאן ארבעים סאה, [וטעמא נראה משום דאיגודו בכח של יס], ועוד לאשמועינן דראשין אין דיין ככיפין דהא משמע דהא דאין מטבילין בכיפין הוא מדאורייתא וכמש"כ רש"י דלא אמרה תורה מקוה באויר, וא"כ היה מקום לומר דגם ראשין כיון שאין המים נשענים על הקרקע אלא נשפכין עליה דיין כמקוה שבאויר ושפיר איצטריך לאשמועינן דמטבילין

משא"כ הכא שהכל בצקעה אינן חשודין להטפל אלא ע"י עירוב כשפופרת הנוד, וע"י ברמז"ס פ"ח ממקואות ה"א דמשמע דחריטין ונעיצין ופרסת החמור דגם כשמתערבין עם מקוה נמי לריבין כשפופרת הנוד, כיון שאינם נטפלים למקוה.

פרק שישי

מ"א כל המעורב למקוה כמקוה, נראה דזה דין כללי דכל המעורב למקוה יש לו כל הדינים של המקוה, וחשיב כיש צו ארבעים סאה, וגם הוא משלים לארבעים סאה שבמקוה, ובתור הכי אחי לפרושי מה נקרא מעורב למקוה, ומפרש חורי המערה, ועירוב מקואות, וכו' וכן נקרא ונפרץ.

שם חורי המערה וסדקי המערה מטביל בהם כמה שהם, וזו סברא כללית שהחורים והסדקים נטפלים לצור וחשיבי רשות אחת, וכמ"ש מהר"ם דהוא כעין חורי רשות היחיד, ולפ"ז גם במערה שאינה מחזקת ארבעים סאה איכא נפקותא בזה, דמיס שאובין שבחורים חשיבי כנפלו למקוה לענין לפסלה בג' לוגין, [בגוגא שאם היה צו כשפופרת הנוד היה פוסל], וכן המים שבחורין משלימין לארבעים סאה, [וכ"כ מרן זללה"ה בתיבא ס"ט ס"ק י"ב], וכן מקוה המחזקת שמונים סאה נמי החורים שלמעלה מארבעים סאה חשיבי כגוף המקוה לטבול בהן כמה שהן, ולפ"ז נ"ע במש"כ הר"ש והרא"ש לפרש הא דאר"י בעוקה אימתי בזמן שהיא מעמדת עזמה כו' דר"ל אם המקוה מחזקת ארבעים סאה עד העוקה, דמה ענין בזה, דבפשוטו ראוי לקבוע דין החורין עד שלא נתמלאה המקוה מים כלל, ואף במקוה שאינה מחזקת ארבעים סאה וכמ"כ, וע"י להלן נתיישב.

שם עוקת המערה אין מטבילין בה אלא"כ היתה נקובה כשפופרת הנוד, עוקה היא חפירה בקרקע כמבואר עירובין פ"ח א' וכמ"ש הר"ש לעיל פ"ד מ"ד, [ומה שפירשו הר"ש והרא"ש שוקת שצסלע הוא משום דסתם מערה צסלעים היא, ואין חושבין בה עוקה, אלא שלפעמים קיימת מעמדה], ובדין היה שתחשב כחורי המערה, אלא לפי שנועדה לשמש בפני עזמה צמים שבתוכה, [וכגון שרצפת המערה צפוע והעוקה צמקוס גבוה], הלכך דיינין לה כמקוה סמוך למקוה, ונריך שתתחבר כשפופרת הנוד, אע"ג שאין לה כניסה לעזמה אלא דרך המקוה, ככל חורי המערה, ולפי"ה הר"ש והרא"ש קאמר ר"י דאם אין המקוה מחזקת ארבעים סאה קודם שתגיע לעוקה, הרי העוקה נטפלת למקוה, דכיון דעיקר השימוש במערה הוא שימוש המקוה, וגמלא דלעולם

העוקה ומימיה מחוברין למקוה, הלכך אין לעוקה חשיבות כמשמשת לעזמה והרי היא כחורי המערה, ולפ"ז אפשר דאם אין המערה משמשת כמקוה, דגם אם אינה מחזקת ארבעים סאה בלא שתגיע לעוקה, בלא תחשב העוקה כמחזקת צפחות משפופרת הנוד, ואם יפלו ג' לוגין שאובין בעוקה לא יפסלו המים שבמערה, דכה"ג משמשת שימוש עוקה וחשובה לעזמה.

והרמב"ם בפ"ח ה"ד פירש מעמדת עזמה שהמחינה המבדלת בין העוקה למערה היא בריאה, ולשון מעמדת עזמה נאות יותר לפירוש זה, אבל היה ראוי לפרש שיעור הבריאה צממה, והלא סתם עוקה נעשית צמונה ואם אינה מעמדת עזמה בכל שימוש, הרי לא יעשוה.

מ"ב דלי שהוא מלא כלים והטבילין הרי אלו טהורין ואם לא טבל כו', דינא דאורייתא הוא לחלק בין אם הדלי טהור או טמא, כמבואר חגיגה כ"א ב' דאמרין גזירה שלא יטביל מחטין וניירות בכלי שאין צפיו כשפופרת הנוד, וכמ"כ רש"י שם כ"ב רע"א, ויש בזה חידוש דבפשוטו מהא דקיס לן דמהני טבילה גם לכלי שאין צפיו כשפופרת הנוד, היה ראוי ללמוד דמים שבכלי שבתוך המקוה נטפלין למקוה, שאין הכלי חשוב לחוך, ולא היינו מחלקים בין כלי טמא לכלי טהור, והרי מטבילין כלי שאין צפיו כשפופרת הנוד במקוה של ארבעים סאה מנומנמות דהמים שבתוכו משלימין לארבעים סאה, וכן טובלין במקוה באותה שעה.

שם ואם לא טבל כו', בחגיגה כ"ב א' אמרין מאי קאמר ואם לא טבל ה"ק ואם אינו צריך להטבילו כו', נראה דלכך נקט התנא לשון ואם לא טבל, לומר דאף שהיה צריך טבילה אם למעשה לא עלתה לו טבילתו, הרי הפנימיים טמאים, וכגון שנמצא חניצה על החיצון או שלא נחכוין אם צריך כונה, וכיו"ב. (חגיגה כ"ב).

מ"ג שלשה מקואות צוה כ' סאה כו' המקואות טהורין והטובלין טהורים, קתני שלשה מקואות לומר שכל אחת מהן מחזיקה שיעור מקוה, ועכשיו יש בהן רק כ' סאה, וכשנכנסו הטובלים נתמלאו המקואות עד שפתם וקצת עברו על גדותיהם, ע"י תשו' ריב"ש ס' רצ"ה, וע"י ר"ש דגם אם השאוב נחתר תחלה לאמנעי קודם שנתחבר האמנעי לכשר שצדו נמי כולם טהורין, וע"כ כן דהא סתמא קתני מתני', ואע"ג דשפיר אפשר שנפלו ג' לוגין שאובין לאמנעי קודם שנתחבר לכשר שצדו,

כנגד הנקב, ולזה כתב שכנגד הנקב נידון כבאמנע, ואפשר דבאמנע אין פירושו דוקא גומא דרפפת המקוה דברפפת המקוה יש לדנו כקדמו שאובין במקוה וכדס"ל לרבנן בפ"ב מ"ה, ואין לדמות לזה ג' לוגין כנגד הנקב, אלא באמנע כולל גם מקוה תחת מקוה ונקב בגג התחתונה שהיא רפפת העליונה, ושמא גם מקוה בתוך מקוה וגובה דפנותיהם שוין והמים עוזרים על גדולתה, וזה אם השאובין באמנעית הרי החלונה פסולה, ולזה אפשר לדמות ג' לוגין כנגד הנקב שבשמי דריכות, דהמים שכנגד הנקב הם מוקפים מכל הצדדים ממי המקוה, משא"כ במקוה הסמוך למקוה דרך מלך אחד נפגשים עם השאובים.

וממש"כ רבינו דב' דריכות ונקב צנייהם חשיב כנקב באמנע, ואפ"ה לא פסלינן אלא דאריכא ג' לוגין כנגד הנקב, משמע לכאורה דגם בשמי מקואות זו תחת זו ונקב בגג התחתונה שהיא רפפת העליונה, דלא תפסל העליונה אם שאובין בתחתונה אלא"כ יהיה ג' לוגין כנגד הנקב, ומרן זללה"ה שם נקט דמדברי רבנו מבואר דה"ג לא בעי ג' לוגין כנגד הנקב, וז"ע.

מש"כ הש"ך סי' ר"א ס"ק נ"ב ועי' לקמן סעיף נ"ה, נראה כוננו על עיקר דין המהצר דמים שאובים בצד המקוה אינם פוסלים, דכן מבואר גם בסעיף נ"ה דבשאוב באמנע לא נפסלו הכשרים, ולא קאי על מש"כ דשאובים באמנע פוסלים, ובדגמ"ר פירש כוננו על הא דבאמנע פוסלים ונתקשה בדבר.

מ"ד הספוג והדלי שהיו בהן ג' לוגין מים נפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו, לפיר"ש דהטעם משום שאין דלי ג' לוגין אלא צירוף מה שבזק דפנותיו, משמע דגם אם הוציא את הדלי ריק נמי המקוה נשארה בהכשרה, דהמים שנשארו דבזקים דפנותי הדלי תלינן שהם השאובים, ונמצא שלא נפלו ג' לוגין למקוה, ואפשר דלפי דמשמע ליה להר"ש דבכל ענין קמני מחני' דלא פסלוהו, ואפילו הוציאו הדלי דרך שוליו, לכך הוצרך לפרש שלא היו ג' לוגין אלא בצמצום, ולפ"ז יתכן דבנפל הדלי דרך שוליו והוציאוהו דרך פיו דיש לדון בזה לפירוש הר"ש מדנפשינן, בזמן שיש בו ג' לוגין בלי הדבוק בדפנות, דאפשר דלא יפסול אלא ביש ג' לוגין כנגד פיו, וכמו במטהרת במשנה י"א, ויתכן דגם ביש ג' לוגין כנגד פיו לא יפסול כיון דאפשר להוציאו עם רוב מימיו, ולעומת זה יתכן לומר שיפסול בכל גוויי כיון דמימיו נטפלין למקוה, והרי מימיו

מ"מ הם טהורין משום שהשאובין נתערבו ברוב כשרים, ודהמים של עצמם שחזורים הם מרובים, והם באים בהמשכה, והלכך לא נפסל האמנע, ואפשר דגם אם אין הכותל שצנייהם רחב ג' טפחים דמ"מ חשיב המשכה, דלגבי האמנעי הרי כל הצור השאוב בהמשכה, בזמן שהם באים מעל גבי כותל, ועי' ט"ז סי' ר"א ס"ק ס"ט דל"מ קן, וצריכ"ש שם כתב דהו"ל ספק ג' לוגין.

ואבתי יש לעי' אמאי אין השאוב פוסל לכשר בזמן שיש ג' לוגין שאובין כנגד הכשר כשעלה על גדולתו, וכדתנן לקמן מי"א דניקב בין כשר לשאוב ויש כנגד הנקב ג' לוגין נפסל הכשר, וי"ל דהכא דחיבורן עראי ע"י הטובלין וצניחתן חזורים המים למקומם, אינם חשופים לפסול ע"י מה שהם כנגד הכשרים, וכ"כ מרן זללה"ה בתיניא ס"ד סק"ו, ומיהו ברמב"ם ובשו"ע סי' ר"א סי"ז סתמו דמים שאובים שבצד המקוה אינם פוסלין את המקוה אע"פ שנוגעים זה בזה, ומשמע דהיינו שמתחברים על גבי הכותל, וסתמא משמע דגם ביש ג' לוגין כנגד השטח שנוגעים זה בזה, נמי אינם פוסלין, וי"ל דמים עליונים שחיבורם מעל הכותל מתיחסים טפי כל אחד לתחתיו, ואינם מתיחסים לשכנגדו אף בשטח שכנגד חיבורם, א"נ כיון דאם יבואו השאובין הללו לתוך הכשרים לא יפסלו, משום דצניחתן ע"ג הכותל חשיב המשכה, וכמ"ש הר"ש מן התוספתא דאפי' אדומים והלבינו ולבנים והאדימו כשר, הלכך אינו צדין דעד שלא באו יפסלו, שו"ר בספר מרן זללה"ה תניא ס"ד סק"ד-ו' משמע דפירש שבצד המקוה היינו בנקב צנייהם ואין כנגד הנקב ג' לוגין, אבל בנתחברו מעל הכותל פוסל, וז"ע דלשון המשנה פ"ב מ"ה ופ"ו מ"י מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה, משמע דדומיא דג' גומות ודומיא דאביק קאמר שחיבורן מעל הכותל, וזה הוא דמשמע דלכו"ע כשר במקוה סמוך למקוה.

וז"ל הרמב"ם בפ"ו ממקואות הי"א י"ב מים שאובים שהיו בצד המקוה אע"פ שהמים נוגעים במי המקוה לא פסלוהו מפני שהן כמקוה הסמוך למקוה היו השאובין באמנע פוסלין את המקוה, שתי דריכות זו למעלה מזו וכותל צנייהם והעליונה מלאה מים כשרים והתחתונה מלאה מים שאובין ונקב בכותל שבין העליונה לתחתונה אם יש כנגד הנקב ג' לוגין מים שאובין נפסלה העליונה מפני שהנקב כאילו הוא באמנע העליונה לא בצדה עכ"ל, נראה דקשיא ליה אמאי במקוה הסמוך למקוה מכשרינן גם כשיש ג' לוגין כנגד המקוה שמתחברין מעל הכותל, ואילו במטהרת פסלינן דאריכא ג' לוגין

כשאינם שאובין [כגון שהטבילו במקוה] משלימין לארבעים סאה, ויש גם מקום לחלק בין אם פיו יש בו כשפופרת הנוד לבין אם אין בו. — לשון המשנה שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו, ק"ק לפי הר"ש דהול"ל שלא נפלו ג' לוגין.

והרא"ש פירש למחני' גם גדלי שיש בו ג' לוגין מלמד הדבוק בדפנותיו, והטעם משום דהמים שנשארו גדלי ולא נפלו למקוה, אינם פוסלים אותו, אע"ג שנתערבו עם מי המקוה ע"י המים שנפלו מעל הדלי, דלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו ונתערבו כולם עם מי המקוה, ומסתמית הדברים משמע דגם כשיש צפי הכלי שפופרת הנוד, וגם כשיש ג' לוגין במה שנגד פיו, אפ"ה כשר, דכל שהשאובים ניתן לסלקם מן המקוה, אינם פוסלים, ומיהו משמע ברא"ש דלריך שיהא פי הכלי נר, ואפשר דכל שהוא פרוץ במלואו הרי בשהייה מועטת כבר יתכן שנתחלפו כל המים שבתוכו.

אבל לשון הרמב"ם בפ"ו ה"ו הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו לא כלי שנפלו בו מים שאובין עכ"ל, משמע דגם כלי שפרוץ במלואו ויש בו כשפופרת הנוד לא פסל, דהא סתמא כתב לא כלי שנפלו בו מים שאובין, ומיהו מסתבר דהיינו כשהניחו עד שלא היה שהות שיוחלפו מימיו.

נראה דגם לפירוש הרא"ש והרמב"ם לא מכשרין אלא ביש בהן ג' לוגין או מעט יותר, אבל אם יש בהן הרבה מים שאובין שפיר יש לחוש שכבר פרו מן הספוג ג' לוגין ונתערבו במי המקוה, וכן שהעלויים שבדלי כבר נתחלפו במי המקוה.

ב"ה השידה והתיבה שצ"ס אין מטבילין בהם אלא"כ היו נקוצים כשפופרת הנוד, לשון זה משמע כאילו היה מקום לומר דסגי בפחות מכשפופרת הנוד וקמ"ל דלריך כשפופרת הנוד, ונריך טעם למה היה מקום להכשיר בפחות מכשפופרת הנוד, וי"ל כיון שהם צ"ס שמה ס"ד דליסגי בחיבור מועט וכדחניא בתוספתא שצ"ס צעריצה דאם היא מושקת למעין סגי בחיבור כל שהוא, קמ"ל, ואפשר משום דים לא חשיב כמעין לענין זה, א"נ שידה ותיבה שאני, א"נ דמחני' פליגא אתוספתא וס"ל דגם צמעין בעי כשפופרת הנוד, וכ"נ ממה שהרמב"ם השמיט הך דמעין שבתוספתא, שו"ר שכ"כ הב"י בס"י ר"א סעיף ט', ברם הרשב"א בשער המים שער ג' דין ה' ו' העתיק הך תוספתא להלכה דצמעין סגי בחיבור כל שהוא, וכבר תמה מרן זללה"ה בחנינא ס"ג סק"ג על הב"י שלא הזכיר דעת הרשב"א שמציאו בב"י,

ושמא דעת הב"י לחלק בין אם פיו צמעין ואין בו כשפופרת הנוד לבין אם פיו חוץ למעין וויקצ צלדו כל שהוא למעין, דדברי הרשב"א שבב"י הם כשאין בפיו כשפופרת הנוד והוא בתוך המעין, ומה שדחה התוספתא מהלכה הוא בזמן שפי העריצה חוץ למעין אלא שנקוצה מזדה למעין, ואף שהרשב"א אינו מחלק בכך שהרי הביא התוספתא להלכה מ"מ דעת הב"י לחלק כן, וי"ע.

לכאורה מתפרש גם כשהנקב אינו בשולי השידה ועדיין מקבלת מן הנקב ולמטה, ע"י בספר מרן זללה"ה חנינא ס"ג סק"ג, וכ"ה בשער המים להרשב"א פ"ג דין ב' ג', וע"י תשובות הגרע"א ז"ל ס"י מ'.

פשטא מתפרש דפי התיבה והשידה חוץ למים ומטביל בהם דרך פיהם, וזוהי ניחא דפליג הכא ר"י ומנריך ד' טפחים או רובו, ולא פליג לעיל במ"ב גדלי שהוא מלא כלים, דהתם פיו צמים, וכ"כ מרן זללה"ה בקמא ס"ה סק"י"ד, וכן בתוספתא שצ"ס דפליג ר"י צעריצה, היינו נמי משום דעריצה מיירי שאין פיה צמים, דעריצה פתוחה למעלה לגמרי, שהרי משמשת ללוש בתוכה, ואם פיה צמים יש בה הרבה יותר משפופרת הנוד, והדבר פשוט דהשיקה למקוה היינו ע"י נקב מן הצד.

מה שהביא הר"ש מן התוספתא בקומקום מלא כלים יש לפרש בקומקום טמא וכדלעיל במ"ב, וכן הגר"א בתוספתא הגיה הטבילו במקום השיקו, וכן הרמב"ם בפ"ג הכ"ו העתיק התוספתא בכלי טמא, ומשמע דאף בכלי טמא שמתמלא מים גם כשהוא על דוד ומהניא ליה טבילה, מ"מ לא מהני טבילה לכלים שבתוכו בזמן שהוא על דוד בפחות מכשפופרת הנוד, דחיבור מן הצד דמי לחיבור מקואות, שו"ר שמרן זללה"ה בחנינא ס"ג סק"ג נתקשה בטעם הדבר, וכתב לפרש כונת הרמב"ם כשהטוה על דוד ואינו כולו בתוך המים עי"ש, וכ"כ בתו' רי"ד חגיגה כ"ב בפירוש התוספתא, והרשב"א בתוה"א והקצר שער ג' קבע להלכה כפירוש הר"ש דאף בכלי טהור אם פיו למעלה טובלין בתוכו אע"פ שאין בפיו כשפופרת הנוד.

שם אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם, היינו גם כשפיהם חוץ למים, שאינם חשובים לחוץ למי המקוה, דכלל מקום המים שבתוכם כצמקוה חשיב.

ב"ר גסטרס שצמקוה והטביל בה את הכלים טהרו מטומאתן אבל טמאים על גב כלי חרס,

רגע אחת ובחזור לארבעים סאה באמת קשה לכיון שיוכל לטבול ברגע שמשיקו כשערה, ועו"ק הא דנכפף הסלון כ"ש פסול שבתוספתא, דמש"פ הר"ש משום שאובין קשה דסלונות כפופין אינם עושים שאובים דהא לא חשיבי כלי קיבול, ואף אם נימא דבהפכן צדדן קבלתן חשיבי שאובין עי' מש"כ לעיל פ"ד מ"ג, אכתי הכא בפשוטו אף אם נכפף הסלון היינו באלכסון כלפי מטה ואינו דרך קבלתו, וכמשה"ק הר"ש דמ"ש ספא דסלון עם רכובה אינו עושה שאובין והתם מצואר שהסלון כמין ח"ת ושני רגליו למטה ואינו דרך קבלתו, ודכוותה הכא נמי נכפף למטה.

ולו"ד הראשונים ז"ל היה נראה דמקוה שיש באמצעה כמין ארובה ופרוזה מלמטה לתוך המקוה, ומילא את הארובה מים והם יורדים ומשמים על פני כל שטח המקוה, דאינם צדין קטפרס אף קודם שנשמו, כיון שהם שוכנים על פני מי המקוה, ומוקפים מחילות, והרי המים שבתוך הסלון שאינם גבוהים ממנו המקוה ודאי יש להשכם כאשכורן, וה"נ המים שגבוהים יותר לא שייך לומר שאינם מחוזרים למים התחתונים שבסלון, וכן שני מקואות וביניהן נקב באלכסון ממטה למעלה, ובשניהם המים מעל הנקב אלא שזו שהנקב בה למעלה, מימיה גבוהין משל חבירתה והם נוחלין דרך הנקב עד שיטמו, נמי נראה דלא חשיב קטפרס, דכיון דהנקב מלא מים משני צדדיו אין זה קטפרס, והרי אם צו שהנקב בה למטה המים גבוהים יותר, הרי ודאי דלא חשיב כקטפרס מה שהמים עולים בתוך הנקב, וה"נ השתא שהם גבוהים צו שהנקב למעלה והם יורדים.

והשתא מתפרשא מיתיתין שפיר שמעמיק לסלון במקוה העליון עד שיהא מקצתו בתוך המים והמים יוצאים ונכנסים לסלון ומניח ידו תחתיו כלומר שסותם פיו התחתון עד שהוא מתמלא ונמצא כל הסלון מלא מים עד שהוא משתוה בעליונו עם המים שבמקוה העליון, ואח"כ מושכו לתוך המקוה התחתון, וכשנוטל ידיו והמים נפגשים עם מי המקוה התחתון, הרי דין כל המים שבסלון כמים שבארובה דלעיל דלא חשיב קטפרס, אבל אם לא היה מניח ידיו עד שיתמלא, היה דין המים שבסלון ככל קטפרס דעלמא שאינו חיבור, ורק כשהסלון מלא מים הרי הוא כארובה הנ"ל, וכיון שהמים שבסלון נתכשרו, שפיר נתכשרה המקוה העליונה שמחוזרת באשכורן לקצה העליון של המים שבסלון, ואף שאח"כ מיד המים יורדים לתחתון ואין צנור אלא מעט מים הנוחלים שהם צדין קטפרס, מ"מ כשהושקו כשערה

לכאורה נראה דגם כונת הר"ש כפי' הרא"ש שיש פגימות שעל ידם מתמלאת הגסטרא במים, ולא הוה לפרש לגדול הפשיטות, שהרי מצואר שלגסטרא הגיעו מים, וע"כ שיש פגימות שדרך מגיעים המים לגסטרא, ומש"כ ששפחותיה למעלה מן המים ר"ל עיקר שפחותיה, דאף שכתב הר"ש דהגסטרא בטלה למקוה מ"מ לא מסתבר שיהא אפשר להטביל בה כשאין לה שום קשר עם המים שבמקוה, וכן הרמב"ם בפ"ו ה"ט כתב גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפחה למעלה מן המים. — הפגימות לכאורה צריך שיהיה בהן כשפופרת הנוד, אלא"כ נימא דגיסטרא שאני ונקל מתבטלת למקוה, ועי' בספר מרן זללה"ה קמא ס"ו סק"ו.

ב"ז כעוביה וכחללה כשתי אצבעות כו', יש לדקדק אחאי לא סגי למיתני עירוב מקואות כשתי אצבעות חוזרות למקומן, והשיב בני שמואל נ"י דלא נטעה לומר דסגי בהך שיעורא בתשבורת אף בכמלצן או מרובע. (פגיגה כ"א ב').

ב"ח מטהרין את המקוה העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מציא סלון של חרס או של אבר ומניח ידיו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' כשערה דיו, לא נתפרש כיצד מגיעים המים לסלון, דאם מניח הסלון בשפוע צדין המקואות לא יכנס לא למים שבסלון ולא שבתחתון, ואף אם ימלאנו מים מצחוץ נמי לא יוכל להשיקו למקואות, דסלון של חרס ושל אבר אינו נכפף, וע"כ כמש"כ הר"ש שחופר ומעמיקו לסלון בתוך המים של העליון, אבל אכתי לא נתפרש למה צריך להניח ידיו תחתיו עד שיתמלא, ועו"ק משה"ק הר"ש דהא קטפרס אינו חבור, ואם צשאובין הקילו א"כ למה צריך סלון, ישפוך קצת שאובין בעליון שירדו לתחתון עד שיתחבר בקטפרס, ושם הקרקע צולעת משא"כ בסלון, ועו"ק דהא כולו שאוב הוי דאורייתא לדעת הר"ש, וכיצד הקילו בקטפרס, ודוחק לאוקמי דאירי שהעליון רובו כשר, ועו"ק דבסיפא דקתני דמתמלא בעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה משמע שאם ימלא התחתון שאובין ויתן לעליון מעט עד שיתחבר בקטפרס לתחתון, דלא סגי בהכי, וגם לא משתמיט בשום דוחקא דקטפרס חבור לטהר שאובין, ועו"ק הא דרחוק מן הקרוב מה חידוש אשמועינן, ומש"כ הר"ש דלא חיישינן שם אדם הפסיקו, דחוק טובא שהרי הנור צידו, וגם אין פירוש זה מתיישב אלא אם צנידון חיבור לארבעים סאה איירי, אבל לפמש"פ הר"ש דלענין שאובין איירי הרי סגי במה שנתחבר

נשאר שם, וכמו שפירשנו, ואינו ענין למה שנשאר עכבת יין אח"כ, [ובמהרש"א ומהר"ם שם נתקשו בכונת תו' עיי"ש], דהכל הנידון על החיצור שבזמן ששופך, וכן נראה מפרש"י שם שכתב דאשמועינן דלא נימא דהא נמי לנזק דמי, וכן בגמ' שם מבואר שיש בזה מן החידוש, ובקצה המשפך לא שייך להשוותו לנזק, שהרי הוא אשכזרן ממש, וע"כ כונתו לעליונו של המשפך ששם היה היין תמיד בהילוך ללוחית, וכמש"כ, ונמצאנו למידין כמש"כ דכל כה"ג חשיב אשכזרן, וכן פחסתו בורו שם נ"ו ב' נמי אפשר לפרש שיש לגרגותי דפנות המושכות למטה מנקבי הגרגותי והר"ו ממש כמשפך והיו הדפנות מלאים עד הצור בזמן ששפכו לתוכן, ומיהו החם י"ל דה"ל דפחסתו בורו פשיטא דמה שבגרגותי נאסר, וחידושי' דר"ה הוא רק דנאסר הגת ע"י החזרת הגרגותי, עיי"ש בתו', (וגם יתכן אולי דלשון פחסתו בורו, היינו שהצור השוה אותו, דמה שנתפזר היין שבגרגותי בכל שטח הצור, נגרם ע"י הצור שעל ידו נשמוה עס הצור, דפחקה לשון מיעור וכמש"כ רש"י נ"ג א', וכן פחסתו ללוחיתו, וזה שייך רק ביין הנמצא במצב של ירידה וכמו שפירשנו, ומיהו פשטא מתפרש פחסתו שנקב בשפת הגרגותי או המשפך, וכמש"כ רש"י שם נ"ו ב', ואף שלא נעשה כלום ע"י נגיעתו, מ"מ שימשו בלשון פחיסה על נגיעה זו). — הא דאמרין שם ע"ב ב' פחסתו ללוחיתו תפשוט לך דאסור נזק תבעי, קשה טובא דלמה באמת הו"ל ר"ח להוסיף דפחסתו ללוחיתו, ועיי"ש בתו' דכתבו באמת דדיחויא בעלמא הוא, אבל מ"מ כריך יישוב, ואפשר דנקטי' לאשמועינן דפחסתו ללוחיתו לאו נזק הוא, ונפ"מ לענין נזק בר נזק, עיי' תו' שם נ"ו ב', א"ל לאשמועינן דאפי' בפחסתו שרי אס אין בו עכבת יין ואף שלא נגצו עיי"ש ע"ד ב' ובתו' שם ע"ב ב' ד"ה אס.

ולענין אס כריך שיהא בלון כשופרת הנוד, לפי מה שפירשנו דהחיצור שע"י הבלון חשיב אשכזרן, א"כ לא מצינו כאן קולא מיוחדת לענין שאובין, ודכוותה נמי אין לנו לדש כאן קולא לענין רוחב הנקב, וראוי לומר דסתם בלון יש בו כשפ"ה [והכי מסתברא שאין רגילות לעשות בלון כ"כ], ולמעלה בחיצור מי הבלון למקוה העליון הרי חצורו על גב הבלון וסגי בקליפת השום ברוחב כשפ"ה, כדתנן במ"ט בנפרצו זה בתוך זה, וזה כדעת הרא"ש והטור, ולדעתם ז"ל אף מקוה שנפסלה בג"ל אינה נטרת בהשקה פחות משפופרת הנוד, ודלא כהש"ך סי' ר"א ס"ק קי"ו, דגם דעת הר"ש דכולו שאוב דאורייתא, וא"כ גם הר"ש לא הקיל אלא ברוב מים

כבר הוכשרו, והיינו לשון כשערה כלומר כשהסיר ידיו נגעו מי הבלון צמי המקוה כשערה כבר הוכשרו (דמיד אח"כ כבר נעשו קטפרס המים שבקצה העליון של הבלון), א"ל כשערה ר"ל שמרחיק ידיו כשערה מפי הבלון וסגי בזה להשקה וכמ"ש להלן, ואשמועינן מתני' דגם כשהמקואות רחוקים זו מזו, נמי חשיבין למים שבבלון כאשכזרן, ומתפרש והרחוק מן הקרוב דהעליון הוא גם רחוק, ולא איירי בשוין והם רחוקים, וכן מבואר בתוספתא שהביא הר"ש דבתר הכי קתני דל"א בזמן שהיו זה ע"ג זה, ואף אס נימא דכל כה"ג לא חשיב אשכזרן גמור להשלים לארבעים סאה, אכתי י"ל דלטהר שאובין הקילו חכמים בכך, אף שלא הקילו בסתם קטפרס.

ולפ"ז אפשר ליישב הא דתניא בתוספתא שבר"ש דאס נכפף הבלון כל שהוא פסול, ולא משום שאובין קאמר, אלא דכיון שאין כל המים שבנזור שוכנים ישר על מי המקוה, שהרי כשנכפף יש קו של מים הנשען על הבלון בעיקרו, [כגון כזה הרי המים שבבלון א' אינם נשענים על המים שבמקוה התחתון, וזה לא הקילו לחצו כאשכזרן, וקטפרס אינו חיצור, וכ"ז בעליון ותחתון שעם סילוק ידיו נשפכים המים וליכא אלא קטפרס, אבל בשוין

ומחצרים בתוכות גישתא ונת גישתא, והמים נשארים בנזור גם לאחר סילוק ידיו, דכשנשיהם בגובה שזה נשארים המים בלון, שפיר חשיב אשכזרן, והיינו סיפא דתוספתא.

ובע"ז ע"ב ב' אמרינן דיין שבמשפך נאסר אס פחסתו ללוחיתו, ויעויין שם ברש"י ותו', ונראה דהיינו שקצה המשפך הגיע עד ליין שבבלוחית העכו"ם בעוד שהיה המשפך מלא ואח"כ ירדו היין שבמשפך לתוך הבלוחית, ואח"כ הוציא המשפך מן הבלוחית, ולא היה עכבת יין בקצה המשפך, שהיה בתוך הבלוחית, אלא בעליונו במקום שהוא רחב, שכן הדבר בזה שבמקום הרחב מציין שאין השפוע כ"כ ציושר כלפי הנקב, ונשאר בו קצת יין, ואשמועינן דבשעה שהגיע קצה המשפך ליין שבבלוחית הרי כל היין שכנגד הנקב נחשב כאשכזרן ונאסר, וממילא גם כל היין שבמשפך שלא כנגד הנקב נמי נאסר שהוא באשכזרן עס היין שכנגד הנקב, ואולי זו כונת תו' שם שכתבו דהחידוש בפחסתו ללוחיתו הוא אע"ג שאין היין נשאר כלל במשפך, והיינו שבשעה שמערה הרי היין שבמקום הרחב נמשך והולך כל הזמן ואין

מקוה עליון

א

ב

מקוה תחתון

מהודק והמים נכנסים מתחתיו, וראשו למעלה מן המים, נמי מסתביר דמטבילין זמים שבסלון, דחשיב מושק למקוה מתחתיו אף שעומד על הקרקע דכיון דהמים עוזרים מתחתיו לחוכו הרי הוא נטפל למקוה אף שאין תחתיו כשפופרת הנוד, [ומ"מ אם לא הסיר כל ידיו משולי הסלון רק פתח שם כחוט השערה נראה דלא סגי בהכי, דהכא כל שיעמוד בשפופרת הנוד ממעטין], ואף אם נסתפק בזה, אבל ידיו שבאזיר המקוה ודאי אין ממעטין אף כשהם סמוכים לשולי הסלון.

ובפי' הרא"ש כתב דלריך להניח ידיו למטה כדי שיתמלא מים כשפופרת הנוד, ולמעלה סגי בחבור על רום כקליפת השום על רוחב כשפופרת הנוד, שהרי שם החיבור הוא על גבי כותל הסלון, ועי' מש"כ בסימן ז' סק"ו דמשמע דסגי ברוחב כשפופרת הנוד בכל אורך הסלון, ולשון כשערה הזכיר דהיינו שלאחר הסרת ידיו ירדו המים וישאר מושק רק כשערה, וע"כ לענין שאובין קאמר, דלארבעים סאה לא סגי בחבור כשערה, ואינו מובן מה ענין בזה לאחר שכבר הושקו כשפופרת הנוד, ודוחק לומר דרק עובדא קאמר, ואה"נ דסגי אף בלא זה דל"מ כן, וגם לשון המשנה ומשיקו אפי' כשערה דיו משמע דאהשקה גופה קאמר. — ובר"ש משמע דמניח ידיו כדי להצטית שיהיה מים לכל אורך הסלון, שאם לא יניח ידיו עד שיתמלא יש לחוש שמא באמצע הסלון הופסק הקלות, ובשער המים שער ח' משמע שמיני ידו תחת הנזור ומגביהו שישתווה עם העליון, ויהיו זו המים באשבורן כפי שהם בעליון ואח"כ מורידו ומשיקו, ולא נתפרש למה הורך לעשות כן, ושמה נמי באופן זה יותר מובטח שלא יפסק הקלות באמצע וקצת משמע כן בצעה"נ שדן ג"כ בזה שיפסק משום ע"י אדם, וז"ע.

בבר נתבאר לעיל בפ"ד מ"ג דגם כלי שאין עליו תורת כלי קיבול לענין קבלת טומאה, מ"מ פוסל את המקוה אם הוא מקבל, והוכחנו הדבר מהא דמגופת הצנית שמחזקת רביעית נוטלין ממנה לידים כמ"ש תו' חולין ק"ז א', [ובשו"ע סי' קנ"ט עי"ש במ"א סק"ג ד'], אע"ג דכל הכיסויים טהורים דלא חשיבי כלי קיבול כדתנן כלים פ"ב מ"ה ופי"ד מ"ג וסופט"ז, ונט"י ושאובין משמע במתני' דשוקת דכי הדדי נינהו, והטעם נראה דלענין תורת כלי קיבול לקבלת טומאה, צריך שיהא עומד לך, משא"כ לנט"י ושאובין כל שמשמש עכשיו לקבלה, דינו ככלי קיבול, ולפ"ז נראה דקב הקיטע שאין בו בית קיבול כתימין שהוא טהור כדתנן שבת ס"ו א' ועי"ש ברש"י, דמ"מ עושה שאובין, וכן כף שתחת רגלי המטות שבזמנ"ס

כשרים, וכמ"ש הט"ז שם ס"ק ס"ג בזנות הרמ"א שם, וזוה כתב הרמ"א דהרא"ש והטור חולקין וכן ראוי להורות, ומה שנתקשה הש"ך מלשון כשערה, לפי מש"פ ל"ק, [ועי' בפ' הרא"ש דמשמע דפירש לשון כשערה בע"א, עי' להלן], עכ"פ לדעת הרא"ש והטור לטהר שאובין ואפילו רוב המקוה היה בהכשר, ולהכשיר מקוה חסר, שוין הן צדין השקה שלא למדנו בשום מקום לחלק ציניהם ולחדש השקה צדינים אחרים לענין שאובין.

ועיקר הדבר לומר שחידשו חכמים סוג השקה מחודש לטהר שאובין, הוא דבר קשה בסבבא, דלמה הוצרכו לך, והרי כיון דמדאורייתא אין עירוב מקואות בפחות משפופרת הנוד כלום, א"כ הרי ע"כ דחכמים הכשירו שאובין בכה"ג, דהא לאו עירוב הוא, ולמה זה הקילו כ"כ, וכי טורח הוא להוסיף להשיק כשפ"ה, ועוד שהדבר יביא לידי מכשול דלאו כו"ע דינא גמירי להבדיל בין השקה לשאובין להשקה לארבעים סאה, ויבא להכשיר פחות משפופרת הנוד גם לארבעים סאה, וכש"כ אם גם משכח"ל פסול שאובין דאורייתא דהיה צריך לחוש לך, ועוד דהתנא שנה דין זה דמטהרין את המקוה העליון מן התחתון באמצע דיני שפופרת הנוד, דבחר הכי קתני דיני כותל שנסדק או שנפרץ, ואם זו קולא בדברנן, אין זה מקומה, והמחבר סתם כדעת הר"ש והרשב"א אע"ג שהרא"ש והטור חולקין, ונראה דהוא לפי מה שפירש דכשערה דמתניתין היינו דא"כ כשפופרת הנוד, וכיון שהדבר מפורש במשנה, והרמב"ם העתיקה כלשונו, לך סתם כן, אבל למש"כ דמלשון המשנה אין ראיה, א"כ אף מדברי הרמב"ם אין ראיה, וכיון דהרא"ש והטור בתראי ולחומרא, ראוי למיפסק כוותיהו, וזו דעת הרמ"א, ואף במקוה שנפסקה בג"ל דעת הרמ"א להחמיר וכמ"ש, ובזהגר"א כתב דדעת כל הפוסקים כהר"ש, וז"ע בזכותו ז"ל.

ומש"כ לעיל לפרש לשון כשערה דהיינו שמרחיק ידיו כשערה משולי הסלון וסגי בהכי להשקה [וינחא בזה נמי דנקט לשון כשערה שזה משמש על מרחק קטן כדאמרין בעלמא וציניהן כחוט השערה כמלא נימא], נראה דאף להשלים לארבעים סאה סגי בהכי, דידו של אדם שהיא צמי המקוה ומוקפת מים אינה חשובה למעט משפופרת הנוד הסמוך לה, הגע עצמך וכי אסור לטובל להתקרב לנקב ההשקה בפחות מכשפופרת הנוד, וה"נ משהסיר ידיו כשערה מפי הסלון הרי הסלון מושק למקוה כשפופרת הנוד, ולא רק צידיו, אלא סלון שיש בו כשפופרת הנוד שעומד על קרקע המקוה ואינו

פ"צ מה' כלים ה"ד, אלא דאכתי יש מקום לומר דכ"ז כששכב צידו בכלים אלו, דאחשביניהו לכלי קיבול, דומיא דנטילה, אבל הניחן או שכתן תחת הנזר י"ל דלא עבדי שאובין, וי"ע.

צנורות של מתכת המצוין כיום שעושין בהן חריצין [הצרגה] לחצר בהן אחד לחצירו, לא חזינן דחששי לזה רבנן משום שאובין, וכמ"ס מרן זללה"ה דרק השעון שצדרכס משוי למים כשאובין, ונראה הטעם משום דלא חשיבי חריצין כעשוין לקבלה, שאין צורך אלא לדפנות החריצין שהם המונעים את הנזרות מלהפרד, אבל התוך של החריץ אין בו שום ענין, ואינו עשוי לקבל שום דבר, והחוטים שממלאים אותם בהם כדי לסותמן, לא לקבלם נעשה חריץ, אלא אדרבה לא ניחא שנעשה חריץ וסותמים אותו בהן, ועדיף מנזר שהוא נר מכאן ומכאן ורחב באמצע, הלכך המים שעוזרין על החריצים אין נעשים שאובין, ואין שייך כאן לדון לפי דאף בחקק הרי צחרס צריך רביעית, ולפי הטעם דשל עץ כל שהוא משום שמוסיף והולך, ע"י כלים ס"צ ס"ק ט"ו, א"כ מתכת כחרס, דכל זה נעשה לקבל צורות או עפר, אבל אם היה נחשב עשוי לקבלה על שימוש הרגיל, שפיר היה שיעורו כפי מה שראוי למלאכתו זו, ואפשר דרעפים שצו"ע ס"י ר"א סל"ז היו בהם חקקים שנעשו להחזקת הרעפים שלא ישחמטו, וכמו שעושים היום, [אם כי צדברי הראשונים ז"ל שדנו בזה לא משמע כן, וע"י עוד מש"כ בזה בחשובות המיוחדות להראצ"ד הנדמ"ח סכ"צ ועי"ש בסוף החשובה במש"כ שם שמדדו אם מחזיק קרוב לרביעית עי"ש], ואפ"ה כשרים שלא נעשו לקבלה אלא למנוע השתמטות הרעפים, אע"פ שלמעשה מונחים הרעפים בצליטות שלהם בתוך החקקים, וי"ע.

צנורות פלסטיים העשויים כיום שיש בתוך הנזר חקק כעין טבעת שמניחים שם טבעת גומי שעמידה להצמד ולהדבק לנזר המתחצר ועי"ז תמנע השתמטותו, בהיות טבעת הגומי מוחזקת ע"י דפנות החקק, נראה דיש לחוש דחקק זה דינו כעשוי לקבלה, אע"ג דעיקר תשמישו הוא ע"י הדפנות וכעין ההצרגה שצנורות הצרול דלעיל, ואינו עשוי לקבלת מים, אבל מ"מ הוא משמש ככלי קיבול להחזיק הגומי עד שיצמידנה לנזר המתחצר, וניחא ליה בקבלתה, והרי אף שימוש עראי לקבלה מחשיב ככלי וכדאמר שבת נ"ט א' בסנדל של בהמה הואיל וראוי לשתות בו מים או לסוך בו שמן במלחמה, וכן בביסוי הלפת בפ"צ דכלים מ"ה, ובשל רופאים שם פי"צ מ"ג עי"ש ברא"ש, כש"כ הכא שתחלת עשייתו שימשם להחזיק

הגומי עד שיצמידנה לנזר, ולכן אין להשתמש בהם להצאת המי גשמים לאוור, וצדיעצד שנתמלא האוור על ידם והיו עומדים דרך קבלתן, יש לצדד דעד שלא הגיעו למקוה ג"ל שעברו בתוך החריץ, [דמה שמן הצדדין כחצונו לעיל פ"ד מ"ג דאינו נעשה שאובין], כבר הגיעו ארבעים סאה מי גשמים, דהנזר שמכסה את החריץ נמוד לו ומעט מאד מים עוזרים צניהם, והדבר רחוק שיתחלפו במהירות כ"כ, וי"ע.

שם היה צעליון ארבעים סאה כו' ממלא בכתף ונתן לעליון כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מכתבים בזה.

ראיתי אשר כתב ... דהראצ"ד לית ליה השקה לטוהר שאובין, ובפומי דאינשי מרגלא דעושין השקה לצאת דעת הראצ"ד, וזה כבר חשבתי דמה שהרחיק מרן זללה"ה את ההשקה בגלל חשש רחוק של זחילה, [וכך הוה מרגלא בפומיה ז"ל, כשלפני ד' מחיצות שלימות, מחשש דאורייתא הנני מוצעת], אף אם נימא דאיכא חשש קרוב של ג' לוגין שאובין, דיש לזה מקור בגזירה דרבה בשופר ולולב, דחזינן שעקרו חכמים מנות עשה דאורייתא משום חשש רחוק של שגגת חטאת, כש"כ שאין לחוש לחשש ג' לוגין או נתן סאה ונטל סאה כנגד חשש חטאת, וכבר אירע שנקב ההשקה לא היה צו כדי צ' אצבעות באמצעו, וכל שיעמוד צו ממעטו, וזימנין שאין הנקב מלא מים, ואנו צאים לידי ספק חשש זחילה דאורייתא, וכמה גדולים דברי חכמים.

יקרת דבריהם הגיענו, ואני חושש להידורים המתחדשים משום הוצאת לעז על הראשונים, ואם לענין בפני נכתב אמרו גיטין ה' ב' וכו' אעבד לחומרא נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים, עאכ"כ במנהג כל ישראל בטבילה מדורות.

בעיקר הדברים לא נמצא חולק על מתני' דממלא בכתף שהרי גם הרמב"ם דפוסל נתן סאה ונטל סאה צמים העתיק למשנה זו, ובמנהג דידן הוסיפו שני דברים למעליותא, חדא שהמים צאים בהמשכה, ועוד שהם מגיעים לאשבורן, וזה עדיף טובא מממלא בכתף דשם כרגיל יש מעט מים שנערו לצאת מן הארבעים סאה הכשרים שהם למעלה במקום הזחילה, בשעה שממלא בכתף.

לעומת זה בהנעה שהזכירו מלמד שאנו צריכים להגיע דהסרת הפקק לא חשיב ע"י אדם, מה דאמנם כן הוא, הנה יש לחוש שהבלין עלול לשלוט ידו לפעמים להוצאת הפקק מן התעלה בזמן שהמים כבר

בא ע"י אדם, דהא משמע דעדות אנשי מידבא קותרת למה שדן לומר שהשגא אינו מעלה, וזריך טעם למה, ואין לומר דלר"ע משלים צעודו שלג ולר"י ישמעאל אינו משלים אלא לכשימס, דהא לזה ליכא סתירה מעובדא דאנשי מידבא, דהתם עשו המקוה שתשמע לכשימס השגא, וז"ל כמס"כ הראב"ד שם דלר"י השגא אינו מעלה גם לאחר שהופשר וטעמא משום דבשעת נפילה אוכל קמשיב ליה, וזריך להבין מה טעם הוא זה, וגם למה כשנמס חוץ למקוה לא מיפסק, דלא משמע דמי שלג פסולים למקוה, דלעולם צנוטפין מעורב הרבה מים מן השגא, וגם אין תורת אוכל על השגא כדאמר נדה י"ז א', ומיהו בתו' צ"ב כ' א' משמע דחשיב אוכל, ושמעתי שברשב"ץ ובמאירי נדה שם גורסין דהוי אוכל.

ויש לעי' למה הוצרך הראב"ד לחדש דטעמא דר"י דשלג אינו מעלה הוא משום דמעיקרא הו"ל אוכל, ותיפוק ליה משום דהו"ל ע"י אדם, דסתמא הכי הוא דמציאין את השגא, ושפיר מוכחין מאנשי מידבא דלא מפסיל שלג משום ע"י אדם, ואפשר דקשיא ליה דאם הוי ס"ל דמיפסק משום ע"י אדם הו"ל דדן כנגדו לומר שהשגא פוסל את המקוה, ומדקאמר רק שאינו מעלה משמע דצגוונא דליכא פסול משום ע"י אדם או שאובין איירי, ואפ"ה אינו מעלה.

ב) נראה דלכו"ע מתפרשא מתני' דצעוד השגא שלג הוא משלים למקוה וכן אינך, וכדס"ל לרצון דר"י בתוספתא שבר"ש, ודומיא דטיט הנירוק, אלא שיש לדון אם נפחו חשיב להשלים לארבעים סאה, או דבעי שיהא צו מים לכשיופשר כשיעור הנזכר להשלים לארבעים סאה, ע"י צבעה"נ וצרא"ש צוה, ומסקנת הראב"ש דמשערין צכמות המים, והראב"ד האריך למעכו שיהא כעין הצרד אבל כמות שהוא לא, וזריך ביאור כיצד ניתן למעכו כעין הצרד, גם מה דמשמע צראב"ד דצרד וגליד פשיטא דמשלימין כמות שהם, ז"ע דאם בשלג משערין לכשיופשר ויהא מים, למה צרד וגליד לא נשער כן, [דגם צרד וגליד נראה דמוסיפין צשטתן יותר מכשהיו מים], גם ז"ע דהא ודאי גם אם נימא דמשערין לשלג ואינך כמות שהם, הרי זה רק כל זמן שלא נימחו, אבל כשנהפכו למים ודאי אין משלימין אלא לפי כמות המים שבהם, [וק"ק סתימת הלשון צבעה"נ, ועי' צמאירי], ואיך אפשר למיחסם דנפל סאה מהם העלה, צומן שמיד הולך וגמס בתוך המים ועד שיטבול כזר יחסר המ' סאה, וע"כ דסאה מהם ר"ל שיש בהם כמות סאה של מים, ולהסוברים דא"ל לטבול בשלג, ודאי ראוי לפרש דאין שלג משלים לארבעים סאה אלא כפי המים שבו.

נמשכין למקוה, וזימנין משכחת לה שיהא ע"י אדם מקלח המים, ע"י פעולתו, וזימנין שהפקק נעשה רפוי צמשך הזמן והוא עוטפו צלויי צגדים כמסוכרייתא דנוייתא להדקו, וצומן שאנו נוטים מן המקובל מדורות אין אנו צטוחים צס"ד להנצל ממכשול ח"ו צמרוות השנים.

פרק שביעי

בדין עשיית מקוה בשלג

א) מ"א יש מעלין את המקוה ולא פוסלין כו' השגא כו' אר"ע היה ר' ישמעאל דן כנגדי לומר השגא אינו מעלה את המקוה והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם לאו והציאו שלג ועשו מקוה בתחלה, לכאורה נראה דשלג שנמס ויהי למים, לכו"ע דין המים ככל מים דעלמא, ואם לא היו שאובים, לכו"ע עושים מהם מקוה בתחלה, ולפ"ז צריך לפרש הא דדן ר"י לומר שהשלג אינו מעלה את המקוה, דהיינו בשלג שנשאב בכלים, ומשום דנפסק צשאיצה, או שהגיע ע"י אדם, ואף שלא נזכר שהשלג נשאב או שהגיע ע"י אדם, סתמא הכי הוא, דשלג שתחלת ירידתו לתוך מים נהפך למים מיד צירידתו, וע"כ הנידון בשלג שנאסף וניתן לתוך המקוה, וכדקמני בתוספתא עיגולי שלג, וה"ר צמים שפוסלים לא הזכיר התנא שנשאבו, משום דסתמא הכי הוא, וכן מצאנו מהא דאריצ"נ דאבן הצרד צמים והיינו שנפסק צשאיצה כמס"פ הר"ש, מכלל דת"ק קאמר דאין נפסק צשאיצה, וכן הטור העתיק דינא דמתני' דאין שאיפה פוסלת בשלג ואינך, והא דלא קמני שהיה דן לומר שהשלג פוסל את המקוה, י"ל דצנפילתו אינו פוסל דהו"ל כספוג לעיל פ"ו מ"ד, דה"נ אפשר להוציאו עד שלא נמס, ושמא אף לכשימס לא יפסול דלא קרינא ציה ג' לוגין מים שנפלו, ולפ"ז הא דהעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם לאו והציאו שלג ועשו מקוה בתחלה, דמשמע צמתני' שזה סותר מה שאמר תחלה שהשלג אינו מעלה, יש לפרש דלאו והציאו מתפרש ע"י כלים וע"י אדם, וש"מ דלא נפסק צשאיצה, וכ"כ הראב"ד צבעה"נ צשער המים דמהא דאנשי מידבא למדנו דגם כשנותן את השלג צידים למקוה נמי כשר. — [ועי' להלן סק"צ דלכו"ע השלג משלים לארבעים סאה גם צעודו שלג].

אבל הרז"ה בהשגותיו לצעה"נ כתב דאנשי מידבא יש לפרש שהוליכו עם הקרקע ולא היו שאובין וגם לא פסול שע"י אדם, ומשמע דמעיקרא שדן דשלג אינו מעלה את המקוה לא היה מעלה גם כשלא נשאב ולא

סאה ליכא ראיא דטובלין זו, דהא טיט הנירוק משלים ואין טובלין זו, והוא מדאורייתא כדמשמע סוכה י"ט א', וגם בלא"ה אין ללמוד ממה שמסלים כיון שהנידון דחסר צמעה הטבילה דלא קרינא ביה ורחץ, וה"ר שמחה צמרדכי שם נקט בפשיטות דכיון דמשלים אפשר לטבול זו כמו שהוא, וה"ר אלעזר חלק עליו, וכן בהגהמ"ר שם הביא שה"ר שמואל והמרדכי נמי חלקו על ה"ר שמחה ודעתם כה"ר אלעזר שאין טובלין בשלג אלא כשנפטר, וכן הרמב"ם בפ"ז מה' מקואות ה"ג כשהעתיק דינא דאנשי מידבא כתב וריסקו, [ומש"כ בכ"מ שם דכונתו למש"כ הראב"ד שצריך למעכו, תמוה, דדברי הראב"ד לענין לשער הכמות, דס"ל דנמדד צעודו שלג כפי גודלו, אבל הרמב"ם לא איירי כלל בזה וסתמו כפירושו שצריך שיהא זו מים ארבעים סאה, גם וריסקו הוא כפשוטו שיזלו מימיו וכההיא דשבת נ"א ב', ולא עלה על הדעת נידון לטבול בשלג עד שלא נעשה מים].

ולענין הנידון השלישי, הדבר מפורש צמרדכי שם דרבנו שמחה שהתיר תחלה חזר זו לפי שא"א שכל השלג העולה לארבעים סאה יגיע בצורה, וכונתו שא"א שכל צורה יגע בשלג כאחד דשלג אינו חופף ואינו נמדד לצר, ואף המקום שמכוסה בשלג אין כל השטח נוגע בשלג, וכש"כ ששום שער אינו מוקף בשלג, ומה שהזכיר העולה לארבעים סאה נראה דר"ל דכל השלג המצטרף יחד לארבעים סאה מ"מ א"א שיגע בכל צורה כאחד, והיינו דאף שהשלג לעצמו מצטרף וחשיב כגוש אחד, מ"מ יש שטחים בצר שאינו נוגע בהם, וכבר כ"כ מרן זללה"ה בחנינא ס"ו סק"ג ע"ש עוד, ובב"י פירש כונתו דצריך שכל הארבעים סאה יגעו בצצרו והשיג עליו, וכתב עוד דאין מטבילין ציפין, נראה דר"ל דיומנין שהשלג ככפה עליו ואינו נשען עליו כלל, ואף אם נוגע זו דומה כמטביל באויר, ואין כונתו ממש לדון אין מטבילין ציפין חגיגה י"ט א', ועי' בב"י ובספר מרן זללה"ה שם, וציראים סי' כ"ו כתב וז"ל חתיכת קרח שקורין גלגל אע"פ שאין זו חליפה אין מטבילין בהן שאי אפשר שידבק הקרח על צצרו שלא תהיה גומא בקרח שאין מניחו לידבק בדבר הנטבל ואותו מקום הו"ל כיפין כו', עכ"ל.

לענין הלכה לטבול בשלג עד שלא הופשר לא מצאנו מי שמחיר, דצמרדכי שלפנינו לא נזכר שהתיר אלא ר' שמחה [אף שכתב שהמעשה בא לפני ר' שמריה, מ"מ סיים שר' שמחה התיר, ומשמע דר' שמריה לא פסיקא ליה, ומיהו בד"מ הארוך משמע דר' שמריה התיר וכן בב"י, וגם ר' שמחה], והוא בעצמו חזר זו, ור' אלעזר חלק עליו מתחלה, וכן ה"ר

ונראה דגם ה"ר אלעזר מביה"ס צמרדכי שלהי צמה טומנין שכתב דמתני' כשהופשרו וקמ"ל דלא נפסלו בשאיבה, מודה דגם צעודם שלג משלימין לארבעים סאה כפי כמות המים שבהם, כפשטא דמתני' דנפל סאה מהם והעלהו, אלא דלא זהו חידושא דמתני', דעיקר חידושא דמתני' דלא נפסלו בשאיבה, וכדקתני מעלין ולא פוסלין דהיינו אע"פ שהם שאובין מ"מ אינם פוסלים, ובב"י סי' ר"א כתב דפשטא דמתני' ודברי הפוסקים דלא כה"ר דודאי מתני' בלא הופשרו איירי דאי הופשרו פשיטא דהו כשאר מים ופוסלים את המקוה אי שאובין נינהו דדוחק לומר דאחר שנתן במקוה הופשרו, ור"ל דדוחק לומר דהא דקתני מתני' דמעלים דהיינו רק לאחר שהופשרו, ולמש"כ גם ה"ר א"א מודה בזה דמשלימים גם עד שלא הופשרו, וכפשטא דמתני', ומש"כ דמתני' כשהופשרו היינו לומר דהנידון לטבול בהן כאנשי מידבא הוא כשהופשרו ולאפוקי דאין טובלין בשלג, וגם הטור העתיק מתני' רק דאין שאיבה פוסלת בשלג ואיך, ומשמע דמפרש כפי' ה"ר א"א דזהו עיקר חידושא דמתני', ואף דבכלל דינא דמתני' נמי דמשלימין צעודן שלג, לא חש הטור להזכיר אלא עיקר חידושא דמתני' דאין נפסלין בשאיבה.

ג) נראה דלענין לטבול בשלג שלא הופשר יש לדון מג' דברים, א. אם השלג חשיב כמחובר ול"ז להצטרף לארבעים סאה, דהא לענין טומאה אמרינן נדה י"ז א' דאם נטמא מקצתו לא נטמא כולו. ב. דרחמנא קרייה לטבילה רחיפה ואין נגיעה בשלג בכלל רחיפה, [אבל מסתבר דרשאי לנגוע בשלג]. ג. דלא יתכן שהשלג יגע בכל גופו כאחד, לא מיבעיא שאינו מקיף שום שער מסביבו, אלא גם בגוף במקום שנוגע אינו נמוך בכל השטח.

והנה לנידון הראשון שפיר יש להוכיח ממתני' דהוא משלים לארבעים סאה, ש"מ דחשיב חיבור זל"ז, וה"נ אמרינן בנדה שם דנטהר מקצתו נטהר כולו דחשיבא השקה לכולו, ואין לומר דצמים שאני, דאמנע השלג אינו נפגש צמים, ואפשר דלכך קתני בתוספתא שצ"ש עיגולי שלג, דהיינו עיגולים מהודקים שאין המים חודרים לתוכו בקלות, משא"כ סתם שלג דהמים מיד חופפים כולו, ולא פליג ר"י אלא בעיגולים, ועכ"פ לרבנן גם עיגולים מעלים וע"כ דחשיבי חיבור זל"ז, וזו דעת הר"ש צמרדכי שלהי צמה טומנין. — גם אפשר דנקט עיגולים דודאי הגיעו ע"י אדם ולא באו מעצמם.

ולענין הנידון השני, לכאורה בלא ראייה אין לנו לחדש דחשיב טבילה כה"ג, ומהא דמשלים לארבעים

הראב"ד צבעה"נ שער המים כתב דלכך לא גזרו לפסול שלג בשאיצה, משום דכלא"ה אינו כשר אלא להשלים במיעוט המקוה, ומיעוט שאובין אינו צדין שיפסול, ולא גזרו אלא במים שעושין ממנו מקוה לכתחלה, ובתור הכי כתב וא"ת לאנשי מידבא משום ר"י הרי עושין מן השלג מקוה לכתחלה ואפ"ה כי נותנו צידים כשר, התם לכשימפער קאמר וכשנתפער מילתא אחרינא הוא וממילא קא הוי מקוה עכ"ל, ולכאורה קשה דאם איתא דכשימפער כשר בכלו, תו הדרה קושיא לדוכתה אמאי לא מיפסל בשאיצה, [ובקי"נ שער המים שצקופו סתם דשלג ואיך מצטרפים להשלים במיעוט המקוה דמסתברא דבעי רוב מים כשרים, משמע דלהלכה לא פסק כאנשי מידבא, ולא שרי אלא במיעוט המקוה], ועי' להלן ד"ה ובאמת דכשנהפך למים י"ל דפנים חדשות באו לבאן.

כתב רש"י סוכה י"ט ב' דכל הני דמתני' דמעלין היינו רק להשלים אבל אין עושין מהן מקוה בפני עצמו, וקצת משמע כן בלישנא דמתני' כיצד מעלין ולא פוסלין מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת נפל מהם סאה לתוכו והעלהו כו', ולא קמני כיצד מעלין עושה מהם מקוה בתחלה, ובשטמ"ק זבחים כ"ב א' מבואר כן בשם תו' ופירשו דלכך שלג וצמד אין עושין מהן מקוה בתחלה משום דאין תחלתן מן המים, וז"ע דאכתי כפור וגליל מאי איכא למימר, דהני ודאי תחלתן מן המים, וכמ"ש צביה"מ דהם מים שהגלילו, ואפ"ה משמע דרק משלימין ואין עושין מהן בתחלה דכולהו תני להו במתניתין, ומאי פרכינן התם אפילו בעינייהו נמי דאם משלים צדין הוא דאפי' כולו נמי כמו שפרש"י שם, והרי כפור וגליל יוכיחו. — עכ"פ משמע לכאורה דעת רש"י ותו' שאין עושין מקוה בתחלה משלג וצמד, ורק להשלים במיעוט המקוה משלימין, ומשמע בשטמ"ק דגם כשאינם שאובין אין עושין מהן מקוה בתחלה, וכ"ז אי קיי"ל כת"ק, דלאנשי מידבא הרי עושין מקוה משלג, עי' צ"י.

ויש כאן לפרש דדיוקא דר"י דמעלין משמע דוקא משלימין אבל בפני עצמו לא, אפשר לפרשו בג' טעמים, א. משום דאם כל המקוה טיט הנרוק הרי ע"כ שטובל בטיט הנרוק, והטובל בטיט הנרוק לא עלתה לו טבילה גם כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, ואם באנו לפרש דכוותה דשלג ואיך, הרי מתפרש דבמקוה שכולה רק שלג או צמד לא שייך לטבול, דאין טבילה בשלג וצמד. ב. אפשר לפרש דכל הנך משלימין למקוה בזמן שהם מיעוט, אבל אם רוב המקוה שלג או טיט הנרוק, אפילו יש בו גם מים

שמואל והמרדכי כמוצא בהגהמ"ר, והצ"י לפי מאי דנקט דהר"א ס"ל דשלג עד שלא נימוח אינו משלים לארבעים סאה, כתב דהפוסקים חולקים עליו, אבל למש"כ לעיל סק"ב דמודה הר"א דשלג משלים לארבעים סאה בעודו שלג, א"כ לא מנאנו מאן דפליג עליה, וגם לפי מה דנקט הצ"י, נהי דמנאנו דשלג משלים כמות שהוא, אבל לא מנאנו דאפשר לטבול בו כמות שהוא, וכמו שחזר בו ה"ר שמחה דא"א שכל צורה ושערה יגע בשלג וכמש"כ, והדבר תימא שהרמ"א צ"י ר"א ס"ל הציא דיש מחירין לטבול בשלג עד שלא נימוח וטוב להחמיר לכתחלה, [ובדבר השיגו הש"ך שם, אלא דהשגת הש"ך הוא משום דרוב שלג יש מחמירים, אבל מה שיותר תימא הוא על מעשה הטבילה, דלאחר שחזר בו ה"ר שמחה במילתא בטעמא ליכא מאן דפליג עליה], וזע"ג, ויש להוסיף דמהא דאמר סוכה י"ט ב' טיט הנירוק יוכיח דמטריף ואין טובלין בו, ולא אמר שלג ואיך דגם הם לפרש"י והראב"ד אינם משלימים אלא במיעוט המקוה, מוכח נמי דשלג א"א לטבול במציאות, ולכך לא הזכירו, ומיהו י"ל דשלג כיון שטובלין בו לא יכול היה לעשות ממנו יוכיח.

(ד) שו"ע יו"ד סי' ר"א ס"ל אין שאיזה פוסלת אלא במים כו' אפילו עשה כל המקוה משלג או כפור או צמד שהציאו בכלי ועשה מהן מקוה כשר, הדבר פשוט דהאי ועשה מהן מקוה ר"ל שנתוסף ונהפכו למים, והרמב"ם הוצרך לכתוב וריסקו משום שלא כתב ועשה ממנו מקוה, ובצ"י הקשה למה הטור לא הזכיר וריסקו, ומ"מ העתיק בשו"ע לשון הטור כי פשוטו מתפרש שנעשה מים, וגרסה דכל הראשונים שדנו בשלג לא עלה על דעתם נידון לטבול בשלג בעודו שלג, והנידון לכשימס או שמשלים למים לארבעים סאה והטובל טובל במים, ורק במרדכי זכר נידון לטבול בשלג בעודו שלג. — [ועי' צב"י סי' ר"א שדקדק על מה שהטור השמיט טיט הנרוק, ולמש"כ דכונתו בשלג ואיך בזמן שנהפכו למים וטובל בהן, ניחא בפשוטו דבטיט הנרוק לא משכחת לה שיהא יכול לטבול בו].

ראמנ"ם בכלל הדברים שגם בעודו שלג אם נתנו למקוה הרי הוא משלים לארבעים סאה, וכמש"כ שאם שאב מהם למקוה חסר לא פסלוהו, ור"ל גם שהעלוהו, ועל זה קיים דאפי' כולו, ובכלל זה דגם אם היה רוב המקוה שלג שלא נמס הרי הוא משלים לארבעים סאה ויכול לטבול במים שבמקוה, אבל בש"ך ס"ק ע"א נקט בדעת הרמב"ם והרא"ש דהא דאפשר לעשות כל המקוה משלג דהיינו דוקא לכשימס, אבל בעודו שלג אינו משלים אלא במיעוט המקוה, וז"ע.

ומ"מ שלג השקוע במים כשרים, י"ל דמשלים לארבעים סאה גם בעודו שלג, וכפסטר דמתני' כמ"כ לעיל סק"ב, וכדאמר נדה י"ז א' דנטהר מקלחו בהשקה נטהר כולו.

אבל צ"י נקט דדעת הפוסקים דארבעים סאה שלג חשיב מקוה כשירה וכדעת המתירין במרדכי שלהי במה טומנין, ומ"מ סתם צ"ע לשון הטור דאפשר לעשות מקוה ע"י שלג המוצא בכלים, ולפי מה שפירשנו דכונת הטור לאחר שנמס ויהי למים, אולי אפשר לדחוק ולומר דאע"ג דבעודו שלג אמנם פסול משום שאובין או הויה ע"י דבר המקבל טומאה, מ"מ לכשנמס ונעשה מים מתכשר דפנים חדשות באו לכאן וכלשון הראב"ד דממילא הוי מקוה.

והרי מלאנו יותר מזה בתוספתא פ"ב דטהרות ונקבעה הלכה לקמן סל"א דמים שאובין שבמקוה שהגלילו נטהרו משום מים שאובין וכשנימוחו כשרים לטבול בהן, כמו שפירש הש"ך ס"ק ע"ד וכמ"ש צ"ד"מ, וסתם מים שאובים יש בהם גם משום הויה ע"י דבר המקבל טומאה, וחזין דע"י שהגלילו ונימוחו חשיבי פנים חדשות וכנעשו צידי שמים, וי"ע.

ולבאורה כיון דלכו"ע שלג משלים לארבעים סאה בעודו שלג, ושלג שנמס ויהי למים לכו"ע מקוה כשירה היא, תו ראוי לומר דגם מקוה שרובה שלג שלא נמס, דג"כ תהיה כשירה עכ"פ מדאורייתא, וכדעת הב"י, ועד כאן לא נחלקו במרדכי סופ"ד דשבת, אלא אם אפשר לטבול בשלג, אבל אם יש מים המחזירים לשלג, י"ל דלכו"ע טובלים במים דהשלג משלים לארבעים סאה, ואף להסוברים דשלג רק משלים כמ"ש הראב"ד דלר"ך רוב מים כשרים, וכ"כ דעת רש"י סוכה י"ט ב' ושמ"ק זכאים כ"ב א', יש לפרש דהיינו מדרבנן, ומ"מ י"ל דג' לוגין מים שאובין שנפלו על ארבעים סאה שלג דלא נטהרו כל זמן שלא נעברו, ועדיין צ"ע בכ"ז.

לענין הלכה כתב מרן זללה"ה בליקוטים למקראות ס"א דבשעת הדחק שלא יבאו ח"ו לידי מכשול, יש לעשות מקוה משלג או מקרחת, ויש להניחם ברחוק ג' טפחים מן המקוה, ע"ש, ולכשיבאו הגשמים יחליפום במי גשמים.

מ"ב היו זו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה הר"ז כשר, יש לעי' הרי ציטול אינו מועיל אלא לטבול חשיבות המצטל, אבל אינו מקבל חשיבות המצטל, וכמ"ש בח"נ זכאים פ' א' בשם הריב"א, וכמ"ש בחו"ב פרה ס"ד סק"א ובספר מרן זללה"ה טהרות ס"א סק"י, וא"כ אין המי פירות נחשבים כמים גם

כשיעור שיכול לטבול בו, הרי המקוה פסולה, דבעי רוב ארבעים סאה מים, ולא שלג או טיט. ג. דשלג וטיט משלימין גם כשהם רוב המקוה, אלא דסתמא שאובין הם, או ע"י אדם, ומשום כך אינם משלימין אלא במיעוט המקוה, דהקילו חכמים שאין שאיבה פוסלת בהן כשהן מיעוט, ולא כשהן רוב.

והנה לענין הא דמיינתין לה בסוכה שם לנידון אויר בסוכה, ע"כ מדינא דאורייתא מיינתין, והוא מהא דטיט הנרוק משלים לארבעים סאה ואין טובלין בו גם כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, ולפ"ז יש לפרש דרש"י נחזין לדקדק מהא דמעלין, דמקוה שכולה טיט הנרוק אין טובלין בה משום דאין טובלין בטיט הנרוק, ולכאורה משמע מזה דאם היה טבול שלג במקום הטיט דשפיר היה נטהר אע"ג דרוב המקוה טיט, דאל"כ לא שמעינן מהכא דאין לטבול בטיט כשיש ארבעים סאה מים כשרים, ועי' תו' שם, ולפ"ז יתפרש מש"כ רש"י אשלומי אין בפני עצמו לא, דמשלים גם כשהוא הרוב, ובפני עצמו לא היינו כשאין במקוה אלא טיט הנרוק, ודכוותה בשלג ואינך, וי"ע בכ"ז.

הר"ז"ה בהשגותיו לבעה"נ כתב לפרש דאנשי מידבא הוליכו את השלג עם הקרקע דליכא פסול שאיבה ולא פסול ע"י אדם, וגררה דמודה הר"ז"ה דח"ק דקאמר מעלין ולא פוסלין, היינו שאינם נפסלים בשאיבה, וכדמוכח נמי מהא דקאמר ריב"ז דאין הברד כמים ופוסל משום שאובין, מכלל דאינך לא פסלי, ורק לאנשי מידבא דמכשירין כל המקוה משלג, לדידהו חשיב כמים ונפסל בשאיבה, וכ"כ הגרע"א ז"ל בגליון הר"ז"ה, ואפשר דגם לאנשי מידבא לא נפסל בשאיבה אם אינו אלא מיעוט המקוה, ולפ"ז שפיר קיי"ל כאנשי מידבא, אבל אם נימא דלדידהו אף במיעוט המקוה נפסלין בשאיבה או ע"י אדם, תו יש לדון אם קיי"ל כאנשי מידבא, או כסתמא דמתניתין דלא מיפסלי בשאיבה.

ובאמת צ"ע דהטור ריש סימן ר"א מסיק לחוש דכולו שאוב פסול מדאורייתא, והעתיקו הרמ"א שם ס"ג, ואילו כאן סתם דאפשר לעשות כל המקוה משלג שהביאו בכלים, וצ"ן אם נפרש פסול שאוב משום דרשא דמה מעין צידי שמים אף מקוה צידי שמים, וצ"ן אם נפרש משום דבעי הוייתו ע"י טהרה, ראוי לומר דגם בשלג יהא פסול זה, ואם נימא דשלג בעודו שלג בפני עצמו אין עליו תורת מקוה, ואם נפלו עליו מים שאובים לא נטהרו, י"ל דכשנמס ויהי למים, חשיב כנעשה צידי שמים, [וכמ"ש הראב"ד דחשיב כנעשה ממילא], ואין בו משום שאובים ומשום ע"י טהרה,

מדאורייתא, וכיון שנתבטלו המי פירות זמים שפיר דמי, ועי' בתו' זכחים ע"ח ז' ד"ה דלי שכתבו דצ"ן א"ל להחיר אפילו פחות מרובא, כיון דדין יין עליהם לענין זורא פרי הגפן בדדרי על חד תלת, נמנא שטובל צ"ן, ויש להוסיף דהיין גם עלול לקבל טומאה, וע"כ בשאר מי פירות קאמר, או צ"ן רפי שא"ל להוסיף בו מים כ"כ, וצ"ל דאי אמרינן קמא קמא בטיל ולא אמרינן חוזר וניעור, דגם לגבי קבלת טומאה כן, דלא יתכן לטובל במשקה שיתטמא מן הטובל, ודוחק, וצ"ל דאירי דוקא צמי פירות דזיע בעלמא הוא ואינו מקבל טומאה, ולו"ד וצ"ל היה נראה דכל שהרוב מי פירות פסול, דחוזר וניעור דאורייתא הוא כמ"ש בתו' צ חולין סי' י"ב, ועי' להלן ד"ה ונראה.

לשון הרמב"ן ביצמות שם ויש לי לפרש דכיון שלא שינו את מראיו מן הדין אפילו נטל ונתן כל היום כשר ומדרבנן הוא דהתמידי כו' עכ"ל, וכן העמיקו דבריו הללו הרשב"א והריטב"א שם, ולכאורה נראה מזה דשינוי מראה פוסל מדאורייתא, דהא כל מה שצא ליישב הוא מה דחשבינן לה לדרבנן אע"ג דמי פירות פסולין למקוה מדאורייתא, וגם נראה דהטעם דפוסל הוא משום דהמי פירות שמשנים את המראה אינם בטלים דאזלינן בתר חזותא, וכיון דאינם בטלים א"ל לטבול בהם דלאו מים נינהו, דאם הפסול משום דבעינן מראה מים, לא היה צריך להזכיר בכאן דין שינוי מראה, וגם הרי מי צבע אין פוסלינן בשינוי מראה, וחז"ן דאין הפסול מחמת שינוי המראה, אלא דהפסול משום דהמי פירות אינם מתבטלים, לכך הוצרך לפרש דבדליכא שינוי מראה הרי המי פירות מתבטלים, וזוה מוזן החילוק שצ"ן הדיח בהם סלי זיתים ועגבים ושינוי מראיו דכשר לצ"ן נפל יין או מוחל ושינוי מראיו דפסול, דטעם הפסול הוא משום דהיין והמוחל משמשים כחלק מן המקוה, שלא נתבטלו, ואין מקוה מים צעין, אבל קשה דהא פסלינן גם כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים כדקתני במ"ג היו צו ארבעים סאה כו' וכן במ"ד פסלינן גם כשיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים כשנפל לחוכו יין אם אין ארבעים סאה מראה מים, ואע"פ שטובל במקוה המים, וע"כ צ"ל דזה מדרבנן, וכ"מ לשון המשנה דקתני לא יטבול צו ולא קתני פסול, אע"ג שזה לעיכובא כמ"ש הרא"ש, ולהלן ד"ה ונראה נתבאר.

אבל הראב"ד צבעה"ג בשער המים סעיף ד' כתב דתירד"ן שסחטן דפוסלינן כדאמר שבת קמ"ד ז' דהוא משום שינוי מראה וטעמא דמילתא משום דמאן דחזי ליה סבר עושין מקוה של כל משקין דסבר כולה מקוה מי תרדין היא עכ"ל, משמע דפסול שינוי מראה

לאחר שנתבטלו, ואמאי משלימין לארבעים סאה דמקוה, אטו צו' לוגין מים דניסוך המים מי נכסיר נתן קורטוב מי פירות ונטל קורטוב, הרי פשיטא דצ"ן ג' לוגין מים ואין מי פירות משלימין, וה"נ במקוה צ"ן מים כדדרשינן חולין פ"ד א' למעוטי שאר משקין, ובתו' בכורות כ"ב ז' ד"ה יחיד כתבו ומי פירות במקוה שמעלין בנתן סאה ונטל סאה עד רובו אין לתמוה למה בטלינן מי פירות ונחשצין כמים דהכי גמירי לה דתנן מי פירות פעמים מעלין פעמים אין מעלין וכה"ג דמעלין הרי הם כמים להעלות וכי איכא רוב חוזרין וניעורין עכ"ל, ולא נתפרשה כונתם דלא משמע שהיתה הלכה למשה מסיני צענין. — [במרדכי הלכות מקואות [נדפס צמס' שזועות] הביא דעת ריב"א דמי פירות פסולין מדרבנן ושהר"י חלק עליו, ולא נתפרש מה יענה הריב"א לסוגיא דחולין דמנרבינן קרא למעוטי שאר משקין].

והנה בחולין שם חז"ן דאייטריך קרא למעוטי שאר משקין, ומשמע דאע"ג דסתם מעין וזור מתפרשי של מים, מ"מ הוי אמרינן דה"ה שאר משקין, וצ"ל דכיון דטבילה קרייה רחמנא רחיה סבירא הוא דגם שאר משקין חשיבי רחיה בהם, ותו י"ל דגם לאחר דכתב מים למעוטי שאר משקין, מ"מ כשהם מיעוט שפיר קרינא ציה ורחץ במים, ושיעור ארבעים סאה אינו אלא שיהא כל גופו עולה בהן, ונהי דהוא מדאורייתא, מ"מ שפיר יכולים מיעוט מי פירות להשלים השיעור, ואמנם לשיעור רביעית למקוה דכלים דהוא מדאורייתא, אמרינן זכחים כ"ב א' דלא מהני נתן ונטל להשלים צמי פירות, [וכמ"ש תו' שם דמשמע דגם לרביעית דמקוה קאמר, כדאמר ר"פ התם אם קדח צו רביעית מטבילין צו מחטין וצינוריות, ור"ל דאם קדח רביעית ממקוה שנתכשרה בנתן סאה ונטל סאה, דמהני אף לרביעית דכלים וכמ"ש פ' מרן וזלה"ה בתינא ס"ו ס"ק י"ב וכמ"ש כ' בתו' צ ס"ו סק"ט, אע"ג דברביעית לא מהני נתן ונטל להשלים צמי פירות], דשיעור רביעית, דמי לשיעור ג' לוגין מים לניסוך, דפשיטא שלא יועיל להשלים צמי פירות וכמ"ש כ', ומיהו אין הכרח דהא דאינו משלים לרביעית דמקוה שהוא מדאורייתא, דאפשר דאינו אלא מדרבנן, ומשום דשיעור זוטרי יש לחוש שיצאו להחיר כולו או רובו מי פירות, ומיהו פשטא משמע שהוא דאורייתא.

ובתו' יצמות פ"ב ז' כתבו צדד תירוצא דמדאורייתא אמרינן קמא קמא בטיל, ואפילו יש רוב מי פירות שפיר דמי, וכ"כ שם הרמב"ן והרשב"א והריטב"א, ומשמע דלא אמרינן חוזר וניעור

אסמכתא בעלמא הוא], ולפ"ז ניחא שפיר מה דשינוי מראה אינו פוסל אלא ציין או מוחל וכיו"ב, ולא צמי צבע וכיו"ב, דציין ומוחל משכח"ל לפעמים שיהא פסול מדאורייתא, בזמן שצריכים להשלים לארבעים סאה, משא"כ בהדיח סלי זיתים וענבים.

מש"כ הרמב"ם בפ"ז ה"ט והטובל במקום שנשתנה לא עלתה לו טבילה אפילו חבית של יין שנשברה בים הגדול ומראה אותו מקום כמראה יין הטובל באותו מקום לא עלתה לו טבילה, הוא דין צפני ענמו, ולא קאי ארישא בדליכא ארבעים סאה שלא נשתנה, דהתם גם אם טובל במקום שלא נשתנה לא עלתה לו טבילה, כדאיתא בתוספתא שהציאו הראב"ד והר"ש, וכמ"ש הר"ש והרא"ש בפירושם, וזו כונת הכ"מ, והראב"ד לפרש בא, ולא להשיגו, והדבר פשוט שהעתיק דין המשנה בדליכא ארבעים סאה מראה מים שלא יטבול בו, וסתמו כפירשו גם במקום המים, וגם דלא עלתה לו טבילה אפילו דדיעבד, ואח"כ פירש דין הטובל במקום שנשתנה על פי סוגיא דמכות, וזה דלא כדנקט בתו"ח דהרמב"ם מכשיר דדיעבד בטבל במקום המים.

ומבואר במתני' מדקתני היו צו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר, דבדליכא במקוה ארבעים סאה ונתן סאה ונטל סאה לא מעלין, ואף אם ישלים עכשיו מים כשרים כשיעור שהיו חסרים, נמי לא יוכשר, כיון דהשתא איכא מי פירות בחור הארבעים סאה ומי פירות אינם משלימין, ודוקא זהיו ארבעים סאה מים כשרים מכשרין בנתן סאה ונטל סאה, ולכאורה נראה דאין זה אלא מדרבנן דמדאורייתא גם בליכא ארבעים סאה ראוי לומר דהמי פירות בטלין ברוב, ודין הוא שישלימו, וכ"כ מרן זללה"ה בתיגא ס"ה ס"ק י"ב, אבל בשטמ"ק זכאים ע"ח צ' נדפס בהשמטות שבסוף המסכת, משמע לכאורה דבדליכא ארבעים סאה אין המי פירות משלימין מדאורייתא וצ"ע, ועי' בראב"ד פ"ז מה' מקואות הי"ב דמשמע שיין שנפל קודם שהיה ארבעים סאה נמי משלים אח"כ ועי' כ"מ שם, ובספר מרן זללה"ה תיגא ס"ה ס"ק י"ז, ועי' מש"כ לקמן במ"ד, וצ"ע.

חולין פ"ד א' חד למעוטי זוחלין, פרש"י דחוק מאד, אבל ראיתי מוצא פירוש הרא"ה דזוחלין ר"ל כזוחלין דעלמא, ומשום דמעין מטהר כזוחלין, הלכך אי הוי כחיצ אך מעין מים, הוי ממעטינן שאר משקין שאינם מטהרין כזוחלין דומיא דמעין, ואכתי לא הוי ידעינן שאר משקין באשבורן שאינם מטהרים, לכך כתיב ובור מים, למעט שאר משקין מכוונסים, ואה"נ ללאחר שנתמעטו שאר משקין מכוונסים תו א"ל למעט

מדרבנן היא דלא לימא דעושין מקוה משאר משקין, ומה"ט ניחא דלא גזרו אלא בנשתנה המראה מחמת משקין.

ובן הרשב"א בשער המים שער ט' שנה דין שינוי מראה והחילוק שבין הדיח סלי זיתים וענבים, לציין אם נפל יין או מוחל, ולא משמע כלל בדבריו דציין או מוחל טעם הפסול משום שהם מי פירות וליכא ארבעים סאה מים, דהא איירי צ"ש במקוה ארבעים סאה מים כשרים, אע"ג דביצמות העתיק לשון הרמב"ן.

ובשבת קמ"ד צ' מבואר דסתמא דגמ' וכן אביי ס"ל דאף דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחלה, אינו פוסל בשינוי מראה אם אין עליו תורת משקה, ואם הטעם משום שאינו בטל ונמצא משלים לארבעים סאה, הרי ע"כ שיפסול גם אם אין עליו תורת משקה כל שהוא פסול למקוה, וע"כ מוכח מזה דפסול שינוי מראה אינו אלא מדרבנן, וי"ל דלא גזרו אלא על מה שיש בו תורת משקה, וצ"ע בדברי הרמב"ן, וגם בשטמ"ק זכאים ע"ח צ' משמע דשינוי מראה במקוה פסול מדאורייתא עי"ש, וצ"ע.

ונראה דמודה הרמב"ן דכל נידון שינוי מראה שבנשתנה ושבגמ', הוא נידון בדרבנן, דאיירי שיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים ואח"כ נפל היין או המוחל, וזו גזירה דרבנן שמא יאמרו דמי פירות כשרים למקוה, אבל הרמב"ן קים ליה מסבירא דמי פירות דחזותם ניכרת במים אינם בטלים, וכמו דתנן גבי דם זכאים ע"ז צ' והלכך אינו צדין שישלימו לארבעים סאה מדאורייתא, לכך הזכיר בנתן סאה ונטל סאה דמשלימין, דאיירי בלא נשתנה מראה המקוה על ידם, וכן הרשב"א והריטב"א שהעתיקו דברי הרמב"ן לכך נתכוונו, ולפ"ז בנתן סאה ונטל סאה ונשתנה מראה המים פסול מדאורייתא, דכה"ג אין המי פירות משלימין, ויתכן עוד שאין זה אלא כשיש רוב מי פירות דבהכי איירי הרמב"ן, וס"ל דלא אמרינן חוזר וניעור, וזה דוקא בלא נשתנה המראה, דבנשתנה אמרינן חוזר וניעור, אבל בזמן שהמי פירות מיעוט י"ל דגם בנשתנה משלימין מדאורייתא, וכן נראה דכיון דעיקר הדבר דחידוש הרמב"ן דגם בנתן ונטל כל היום מכשרין, ולא אמרינן חוזר וניעור, חידוש הוא, הרי למעוטי בחידוש עדיף, ושפיר הוסיף שאין זה אלא בלא נשתנה המראה, אבל בזמן שהמי פירות מיעוט י"ל דמשלימין אף בנשתנה המראה, כיון דשינוי מראה לא פסיל מדאורייתא, וזהו דבתו"כ שלהי שמיני איתא מקוה מים לא מקוה שאר משקים כולם פרט לשנפל לתוכו מי כבשים ומי צבעים ושינוי את מראיו דר"מ,

לא חשיבי עי"ז המים כווחלין חוץ למקוה דפסולין, דהכא הכל בתוך מחיצות המקוה.

שם סכ"ח אבל מעיין אינו נפסל בשינוי מראה כו', היינו כשכל המים הם מי מעיין אלא שנשתנה מראהם מחמת מיעוט מי פירות, אבל חבית יין שנפלה למעיין ועדיין לא נחצטלה, הטובל שם לא עלתה לו טבילה, כדאמר מכות ד' א', וברמב"ם פ"ז ה"ט.

שם סכ"ט נפלו לו שלשה לוגין יין כאילו לא נפל, ר"ל כשלא שינו המראה, ודוקא ג' לוגין, אבל חבית יין שנפלה, הטובל שם לא עלתה לו טבילה אפילו לא נשתנה המראה, עי' מכות ד' א' ובראשונים ז"ל שם, כיון שטובל ביין, כל זמן שלא נחערב בכל המקוה.

שם היה שאוב והשיקו השיק במקום היין זה וזה לא טיהר השיק במקום המים מקום המים טהר מקום היין לא טהר, לאו ארישא דנפלו לו ג' לוגין קאי אלא ר"ל מקוה שכולו שאוב וחזיו מראה מים וחזיו מראה יין, ויש בחזיו של מראה מים ארבעים סאה, וצא להשיקו למקוה מי גשמים של ארבעים סאה לטהרו, הרי אם השיק מקום מראה המים למקוה הכשר, נטהרה המקוה ומותר לטבול במקום המים, אבל מקום היין נשאר גם בחסרון שאובים, אלא דכשיחזור למראה מים הרי הוא מושק למקוה של מראה המים, אבל נפקא מינה אם הוריקו המים של מראה היין למקום אחר דיש בהם גם פסול שאובין, דלא נטהרו ע"י ההשקה, ואם כל ההשקה למקוה הכשר היה על ידי המים של מראה יין, הרי גם המים של מראה המים לא נטהרו, ועי' בר"ש פ"ז מ"ד וברמב"ן מכות ד' שהציאו התוספתא, והר"ש שם פירשה.

שם בהגה"ה וכשחזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים כשרה, ואפי' חזרה למראה מים קודם שהשלימה נמי יכול להשלים אח"כ ולא נפסלה בהג' לוגין שקדמו, כן מבואר בלשון התוספתא ובר"ש שבצ"י, והיינו ולא עוד דקתני בתוספתא, ור"ל דאע"ג דהשתא המקוה במראה כשר ויש בה שלשה לוגין שאובין ואין בה ארבעים סאה, אפי' לא נפסלה, וצ"ע בספר מרן זללה"ה תניא ס"ה ס"ק י"ד, ועי' לקמן.

שם ס"ל בהגה"ה וכשמעור שיעור המקוה בשלג ימעך חללו תחלה, מלשון זה משמע דרק בשלג צריך שימעך חללו אבל בצרד וכפור יכול לשער בהם כמות שהם, וכן מבואר בלשון הראב"ד, וגם בשלג לא הצריך אלא למעכו עד שיהא ככפור וצרד, אבל לא לשער כמה מים יהיה בו לכשימס, אבל מלשון הרא"ש

זוחלין, אלא דהרי באמת לא כתיב מים רק חד זימנא, אלא דמתפרש אכולהו, ושפיר מתפרש בלא זו אף זו, גם בכלל הך מיעוט נמי דמים אינם מטהרים בזוחלין כדלפינן בתו"כ מדכתיב אך מעין, ושפיר י"ל דאהני נמי הא דמתפרש מעין מים להך דרשא, ודרשינן נמי אך מעין מטהר בכ"ש ומקוה בארבעים סאה, ואפשר דגם להך דרשא אהני נמי מים דקאי נמי אמעין, וז"ל הרא"ה תרי מיעוטי כתיבי מעין מים ובור מים, דמים כתיב בתרא וקאי אכולהו, ואימא אידי ואידי למעוטי שאר משקין חד למעוטי זוחלין וחד למעוטי מכונסין, פירוש דודאי אינטריך למיכתב מים בתרא, דאי לא כתיבה למים אלא בתר מעין אלא אמינא דלמעוטי שאר משקין מזוחלין דומיא דמעין, אבל במכונסין מטהרין מידי דהוה אמי גשמים דאין מטהרין בזוחלין ומטהרין במכונסין להם, להכי כתב מים בתר בור למעוטי שאר משקין מכונסין, ואיצרא דכיון דאימעיטו מכונסין ממעטי זוחלין דכל שמטהר בזוחלין מטהר במכונסין ויש מטהר במכונסין שאין מטהר בזוחלין, אלא דמעין לאו להכי אחא כלל דלגופיה אינטריך לאשמעינן דמי מעין מטהר בזוחלין, ומ"מ כיון דאיתיה וכתיבה רחמנא וכתיב מים בתר בור ממילא איכא תרי מיעוטי חד לזוחלין וחד למכונסין, מיהו דזוחלין לאו להכי אחא כלל אלא לגופיה אינטריך וממילא איתיה מיעוטא לזוחלין נמי, תלתא מיעוטי כתיבי מעין מים בור מים מקוה מים, מעין מים לאו לדוקא נקטיה אלא דמ"מ ממילא איתיה, אבל עיקר דרשא דבור מים ומקוה מים דתרווייהו מכונסין, ומבור מים שמעינן מיעוטא דשאר משקין ואפילו מכונסין וכל שכן זוחלין, וממקוה מים ממעטינן דם מכונסין וכל שכן זוחלין, שכל שנתמעט באשבורן אין צריך לומר בזוחלין, וכתיב תרי מעוטי במכונסין דאי לא כתב אלא חד הוה מוקמינא ליה לשאר משקין ולא אדם, ומעין מים לגופיה אינטריך כדפרשי לעיל, וליכא לפרושה כפשטה דא"כ קשיא נבעי ארבעה מעוטי תרי למשקין זוחלין ומכונסין ותרי אדם זוחלין ומכונסין, אלא כדפרישנא, כנ"ל, עכ"ל.

שו"ע יו"ד סי' ר"א סכ"ד אפילו עשה כן עד י"ט פעמים, יעוי' בתשובות הגרע"א ז"ל סי' רכ"א רכ"ב שנתקשו בזה, ועי' ר"ש תרומות פ"ה מ"ז ובתו"י יבמות פ"ב ב' דבדבריהם נחיישכ למה לא שרינן טפי.

שם סכ"ו היו בו ארבעים סאה ונפל לתוכו יין ונשתנה מראיו של חזיו אם אין בו מראה מים ארבעים סאה הר"ז לא יטבול בו, אבל אם יש מראה מים ארבעים סאה שפיר טובל שם וכמ"ש הש"ך, ואע"ג דבצטלתו עוברין מים למקום מראה היין שהוא פסול,

ש"כ] דגם השתא מפרשין קוחטין דברייתא למימיהן, ותרדין כרמונים דמי, ואשמועין ר"ח דיש גם תורת משקין על הנסחט, למאי דסבירא ליה לגמי דאין פוסל שינוי מראה אלא על ידי משקה, וכיון דלהני אחשבינהו למיהב תורת משקין לנסחט, שפיר יש לאסור לסחוט רימונים משום דהקוחטין אחשבינהו, והיינו דר"נ ונקט בית מנשיא בר מנחם לומר דליכא דאחשבינהו, ולפי זה פגעין ופרישין ועוזרדין קוחטין למימיהן לכתחלה, וכפשטא דברייתא, ורק תומים ורמונים ותרדין אסורין לסחוט.

נראה דגם למאי דדחי ר"פ דגם מידי דלא חשיב משקה פוסל את המקוה בשינוי מראה, וממילא אין ראיה מר"ח דמהני אחשבינהו, מכל מקום שפיר י"ל דר"נ הכי סבירא ליה דכרמונים מהני הא דליכא דקחטין להו למימיהן, להחשיבן כמשקה לאסור סחיטתן, כי היכי דסבירא ליה סתמא דגמי דעמיה דר"ח, וכן מבואר ברשב"א, ומה שכתב דרב נחמן כאזי, ר"ל למאי דאמר דטעמיה דרב נחמן כרב חסדא.

פלוגתא דאזי ורבא ור"פ ע"כ לפרושי דפלווגייהו בפירושא דמוחל דמתניתין, דאם איתא דלא בעי תורת משקה למיפסל בשינוי מראה, הרי ע"כ שנתכיון התנא למוחל שאין עליו תורת משקה כיון דגם הוא פוסל, ואם כן דוקא שתהא תורת משקה, הרי ע"כ נתכיון התנא למוחל שנתורת משקה עליו, ואם כן פלוגתתם בפירושא דמתניתין, אלא דפלוגתתן בסברא ועל פי זה פירשו למתניתין, ולכך הביאו בגמ' למתניתין ואזי ורבא.

וטעמא דפלוגתתם לפמש"כ הראב"ד בצעה"נ דפסול שינוי מראה מדרבנן, ואפשר שהוא גזירה שלא יעשו מקוה ממי פירות, לפי זה י"ל דפליגי אס גזרו גם על מי פירות שאין רגילים להשתמש בהם, דסוף סוף הם פסולים למקוה, או שלא גזרו אלא על אלו שרגילות לסחטן למימיהן דאחשבינהו.

יש לעיין בשלמא לאזי שפיר נקט ר"ח תרדין דדוקא תרדין דומין לרמונים ואחשבינהו למימיהן, אבל שאר מי פירות באמת אין פוסלין את המקוה, אבל לר"פ ורבא דהוא הדין כל מי פירות אס כן מאי שנא דנקט תרדין, ולא נקט סתם פירות שסחטן לרבותא דגם פירות כפרישין ועוזרדין פוסלין מימיהן בשינוי מראה, ואפשר דר"ח אמנם כאזי סבירא ליה, אבל ממה דנקטו הא דר"פ הכא משמע דאמי למידחי דמהא דר"ח ליכא סיעתא לר"נ, ולעולם גם בתרדין ליכא אחשבינהו, ואפילו הכי קאמר ר"ח דפוסלין, ואפשר דתרדין הוא פרי דגם עד שלא סחטוהו אס תנוהו למקוה ישנה מראיתו, ואזי יהא כשר, ואשמועין

שכתב שלא יחסר ממנו כשיהא נימות, משמע דמשערין במים שינא ממנו, וכ"ה ברי"ו המוצא בצ"י, ולפ"ז גם בכפור וכרד כריך לשער כפי המים, וגם בסברא ראוי לומר כן, והרי לאחר שנימות ואין במקוה ארבעים סאה ודאי אין להחיר, וא"כ גם בעודו כפור וגליל אין להחיר, וכמש"כ לעיל במשנה א' סק"ב, ובש"ך ס"ק ע"ב פירש כונת רמ"א כמ"ש הרא"ש, ולא נתפרש אס כונתו לפ"ז גם בצרד וכפור.

מ"ג נפל לתוכו יין ומוחל ושנו את מראיו פוסל כו', מלשון הראב"ד בצעה"נ שכתב דפסול שינוי מראה משום דמאן דחוי ליה סבר עושין מקוה של כל משקין, וכוונתו הב"י משום דמתחוי כמקוה של שאר משקין, מבואר דפסול שינוי מראה אינו אלא מדרבנן, וכן נראה מעיקר הדין דהדיח צו סלי זיתים וסלי ענבים ושנו מראיו כשר, דאם היה פסול לדאורייתא של שינוי מראה אין לחלק בקיבוצ השינוי, וכן נראה נמי מהא דמטרה שאובין גם בשינוי מראה, כדחנן היו צו ארבעים סאה ממלא צכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה המים, ואם היה פסול מדאורייתא לא היה ראוי שיטרה שאובין, וכ"כ מרן זללה"ה בתיבא ס"ה ס"ק י"ב דמהא דמעין אין נפסל בשינוי מראה, נמי משמע שאין פסול שינוי מראה אלא מדרבנן, ונראה דזה בכלל מש"כ דמהא דאין פוסל שינוי מראה אלא במשקה בעין, מוכח דהוא מדרבנן, דמה דנקטו הראב"ד והרשב"א דאין פסול שינוי מראה במעין, נראה דהוא משום דבעי משקה בעין, ובמעין הוא מתבטל טפי, אבל אס היה כל שינוי מראה פוסל, לא היו מכשירין במעין.

שבת קמ"ד ב' אלא ה"ט כדר"ח דאר"ח תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו כו' ה"נ כיון דאחשבינהו הו"ל משקה, לפרש"י ותו' קשה דעד השתא הוי פשוט לגמי דקוחטין דברייתא היינו למשקין וכדאמרין אימר דשמעת ליה לר"י ינאו מעמנן קוחטין לכתחלה מי שמעת ליה, וכי"ז יתכן דהשתא הדרו מזה ולא פירשו בגמ' כלום, וגם סתם סחיטת פירות למימיהן הן וכסחיטת בית מנשיא בר מנחם, ולא יתכן למיתני סתם קוחטין בזמן שלמימיהן אסור, ועוד קשה דשמואל אמר לעיל קמ"ג ב' דמודים חכמים לר"י בשאר פירות ומפרשין דמברייתא דקוחטין בפגעין יליף לה, ואם איתא דקוחטין בפגעין לא איירי בסוחט למשקין, אס כן מחני' דקתני בדהיא אין קוחטין את הפירות להוציא מהן משקין, שפיר מצי אחיא כי הך ברייתא דקוחטין בפגעים, ובשאר פירות לגופן, לפיכך פירשו הראשונים [פרטן בצלה"ל ר"ס

שם מאי בינייהו, הו"מ למימר דאיכא בינייהו אם היוצא מעיקול כולו משקה או דרק נחליו השמן שבו חשיב משקה, ונפ"מ לענין לפסול את המקוה, דנראה דמקוה שנשתנה מראיתו מחמת נצב דכשר, ואח"כ נפלו לתוכו מי פירות, דאין פוסלים אותו אלא בשיעור שרואין את המקוה כאילו היא מים ואם יש בהם כדי לשנות מראיתו פוסלין, ואם לאו אין פוסלין, ואח"כ כשנפל מוחל היוצא מעיקול לר"ש נריך שיהא בנחליו שמן כדי לשנות מראה המים, אבל לר' יעקב כל ששינה המראה פסול, דכולו חשיב משקה ונפ"מ נמי לענין שבת דלר"ש אם סחט המוחל מן העיקול לא מיחייב חטאת עד שיהא בנחליו שמן כשיעור, ואילו לר' יעקב המוחל כולו כמשקה ומנטרף, אלא דעדיפא וקושטא קאמר דכיון דתרווייהו שנו סתמא דין מוחל ע"כ דבמוחל דבתר אינצטא קאמרי דהא מר מפיק היוצא בתחלה ומר מפיק היוצא מן העיקול.

משה"ק תו' דלוקמה ציוצא מן העיקול וככו"ע, קשה, דלר"ש נריך שיהא בנחליו שמן כשיעור לשנות המראה, ופשטא דמתניתין משמע דאף כשנפל מוחל רק כשיעור לשנות המראה, כבר נפסלה אף דבנחליו שמן לצד אין בהם כדי לשנות המראה, אח"כ ראיתי שכבר הקשה בן הגרע"א ז"ל, ואין לומר דהשחרורית שבמוחל הוא מן השמן, דהא מוחל דבתר אינצטא חזין נמי שיש בו שינוי מראה, שהרי פוסל את המקוה לר' יעקב, ואף שאין בו נחליו שמן, ואפשר דס"ל להמו' דכיון דאי אפשר לו בלא נחליו שמן הלכך חשיב כולו משקה, אבל ל"מ כן בלשון הגמ' דאמרין רש"א מוחל אינו כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא מעיקול בית הבד טמא כו', דלפי זה הול"ל מוחל היוצא בתר אינצטא אינו כמשקה והיוצא מעיקול משקה, ואפשר דס"ל לתו' דלענין לפסול את המקוה, כל שחורת משקה עליו שייך לגזור שיפסול, אף דחורת משקה עליו רק משום התערובת, דהא רבא ור"פ סברי דבכלל לא בעי תורת משקה לענין לפסול בשינוי מראה, ונהי דאב"י פליג ובעי תורת משקה, אבל סגי בחורת משקה אף מחמת תערובת, ועדיין ז"ע מנין קים להו כן כ"כ עד דמותבי תיובתא, ומיהו אפשר דגם תירוצא פשוט דלא שייך למיתני מוחל סתם בזמן שהראשון והשני אינם פוסלים, והשלישי פוסל משום תערובת השמן, וכיון שכן תו שפיר יש מקום לומר דאפשר דגם לאב"י פוסל השלישי אף לר"ש כאילו כולו משקה, כיון דסוף סוף תורת משקה עליו וכמ"כ. (הערות שבת).

מ"ד היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהו למראה המים, בפשוטו מתפרש גם בזמן שכשנותן לתוכו המים עוזרים על

דאפילו הכי אם סחטוהו הרי מימיו פוסלין, משא"כ שאר פירות אם יתנוס במקוה לא ישנו מראיתו, ורק מימיהן משנים מראיתו וקרוב יותר למיפסל.

בפשוטו ר"פ לא אתי אלא למימר דמדד"ח ליכא למישמע לסברא דאחשבינהו, דגם צינא מעממן יפסלו בשינוי מראה, כיון שאין עושין מהן מקוה בתחלה, אבל ר"ג שפיר י"ל דסבירא ליה טעמא דאחשבינהו, דר"ג לא תלי טעמיה בדר"ח, ולפי זה קיימא מה שפרש"י ותו' דהשתא מפרשין ברייתא דסוחטין בפגעים ובפרישין דבסוחטין לגופן איירי, וכן כתב ברע"ב"א הנדמ"ח, וז"ע צ"י סימן ש"כ דנקט דלר"פ הרי גם רש"י ותו' מפרשין לברייתא כפשטה דשרי לסחוט פגעין ואיך למימיהן, ומש"כ שם ליישב הא דר"ג צ"ע"א כבר נתקשו בזה הדרישה והט"ו דבגמ' לא מבואר כן. (שבת הנדמ"ח סכ"ח סק"ד).

שם והא לאו בני סחיטה נינהו כו', צראב"ד בצעה"נ מבואר דפסול שינוי מראה אינו אלא מדרבנן, וכמ"כ מרן זללה"ה במקואות חנינא סי' ה' ס"ק י"ב, וכ"כ מעיקר הדין דרק משקה פוסל, ואם הוא מדאורייתא ע"כ ענינו מה מים שלא נשתנו ע"י סוטה ט"ו ב' ובתו' שם, ואין טעם לחלק בין משקה לנצב, וטעם הגזירה משום שמא יאמרו טובלין במי פירות, ובה הקילו אם השינוי נעשה שלא מחמת משקה, ולר"פ ורבא לא הקילו אלא אם נשתנה שלא מחמת נוזל, אבל כל שנשתנה מחמת נוזל אף שאין עליו תורת משקה פוסל.

מה שנחמדם בדר"ח הוא דאף לענין למהיב לנסחט תורת משקה, מהני אחשבינהו, דאילו מברייתא לא שמעינן אלא לענין איסור סחיטה.

שם מוחל הרי הוא כמשקה כו', יש להצין מה הנידון, ולמה יהא עדיף המוחל ממשקה שאר פירות דלא חשיב משקה, וה"נ הזיתים לאו למוחל קיימי, ואפשר דכיון דסתם זיתים לסחיטה הם עומדים, ובהכרח שגם המוחל יסחט, יש מקום לומר דכל שיש שימוש במוחל דיהא חשיב משקה, [ובמוחל דבתר אינצטא והיוצא מן העיקול משמע שרוצה בקיומם], אף דלולא השמן ודאי לא היה מטפל לסחוט המוחל, דמ"מ השתא עומד גם לסחיטת המוחל, ויש מקום לומר דמה שנסחט בהכרח לאו כלום הוא וכיון דלא קאי להכי לאו משקה הוא, ובהא פליגי.

שם לפי שאינו רוצה בקיומו, נראה דאף אם אירע שרוצה בקיומו נמי לאו משקה הוא, דכיון דרובא דעלמא אין רוצין בקיומו, לא עדיף ממשקה דלאו בני סחיטה דלא חשיב משקה, והיינו נמי דלא אמרינן דהא איכא בינייהו.

הר"ש, ועי' בספר מרן זללה"ה שם, וז"ע, ובז"י כתב דנראה דגם דעת הרמב"ם כהר"ש דאי כהרצ"ד לא הוי שתיק מיניה, ואפשר דר"ל שלא היה סתם דמי פירות אינם משלימים, אם בזמן שהם משנים את המראה הם משלימים כשחזורים למראה מים.

מ"ה שלשה לוגין מים כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"כ מכות.

מכות ג' ב' ואר"י א"ר שלשה לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב של יין כו', לפי המבואר בז"ב ז' א' הרי קורטוב הוא אחד מס"ד בלוג ונמצא שהוא אחד מקצ"ב בשלשה לוגין, ואפ"ה חשבינן ליה חמרא מציגא כדאמרין בסמוך.

למאי דמסק"ל לר"פ דרז לא תני חסר קורטוב ברישא א"כ הך מימרא דרז היינו לישנא דמתני', וקשה איך שנאה ר"י כמימרא, ועו"ק כיון דבמתני' גרסינן חסר קורטוב ברישא מהיכי תיתי להסתפק דלמא רב לא גריס לה, ואפשר דגם אם רב לא תני חסר קורטוב ברישא מ"מ מודה דאיכא חנא דחני חסר קורטוב ברישא ולכן שנה רב לתלמידיו האי דינא כמימרא להלכה כלומר דהכי הלכתא, ומדלא אדכר דהלכה כריב"ז ה"ז גורם להסתפק דס"ל דאף חכמים לא פליגי בזה.

שם מתקיף לה ר"כ וכי מה בין זה למי זבע כו', יש לעי' תיקשי ליה אמתני', ואי לא תני חסר קורטוב ברישא קשיא לכו"ע ואי תני חסר קורטוב קשיא לריב"ג, ואפשר דר"כ תני חסר קורטוב ברישא וס"ל דריב"ג לא פליג אלא אסיפא, וממילא ליכא למ"ד דלא פסיל, א"כ לא קשיא ליה אי ריב"ג פליג אר' יוסי, אבל רבנן לא ניחא ליה דפליגי.

שם ד' א' לר"פ מיבעיא ליה לרבא פשיטא ליה, משמע דהוא מילתא דתליא בסברא ולא בקבלה דאם איתא דרבא קיבל דרז תני חסר קורטוב מאי מספקא ליה לר"פ, ומשמע נמי דר"פ מספק"ל גם לבתר דשמיע ליה ברייתא דר"ח דהורידו את המקוה, ועי' לעיל שפירשנו דלכו"ע איכא דחני דמתני' חסר קורטוב, ומ"מ מספק"ל לר"פ משום דסתימת דברי רב לא משמע דאחי כיחידאה.

שם ואר"י א"ר חצית מלאה מים שנפלה לים הגדול כו', מש"פ רש"י דלא עלתה לו טבילה משום שנטמא כדין בא ראשו ורובו במים שאובין ולא פירש דלא עלתה לו טבילה משום שטבל בשאובין, לכאורה היה נראה דהוא משום דס"ל דלענין פסול שאובין ודאי סגי בהשקה כדתנן פ"ו דמקואות מ"ג דג' מקואות בכל אחד כ' סאה והשאוב מן הנד וירדו שלשה וטבלו

גדולתו ונשפכים בחוץ, ומבואר דאף בכה"ג מתכשרים השאובים, אע"ג שהם באים למקוה שאין בו ארבעים סאה מי גשמים, ושנשתנה מראהו, ויש לעי' ומ"ש מהא דתניא בתוספתא הוצאה בר"ש כאן דהשיק במקום היין זה וזה לא טהר, ונריך לחלק בין השקה גרידא לבין אם המים מתערבים בכל המקוה, ועי' בספר מרן זללה"ה דתנינא סימן ה' ס"ק י"ג דאפשר דלא מכשרינן למלאות בכתף כשיש בו ארבעים סאה אלא כשאין המים שוטפין לחוץ עד אשר יחזרו למראה מים, עי"ש וז"ע.

בר"ש תניא בתוספתא מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לתוכו יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בשלשה לוגין ולא עוד אלא אפי' חזרו מראיו לכמות שהיו כשר כו' ואפי' חזר אח"כ למראיו כשר להקוות עליו, הדברים מבוארים דמקוה שאין בו ארבעים סאה שנשתנה מראהו, אינה נפסלת בשלשה לוגין שאובין, דכיון דפסולה מחמת שינוי מראה לא גזרו עליה לפסלה, ולא עוד אלא דגם לאחר שחזרה למראה מים ועדיין אין בו ארבעים סאה מים כשרים, והג' לוגין עדיין בה, אפ"ה אינה נפסלת, דכיון דבשעה שנפלו לא פסלוה שוב אינם פוסלים אותה, ומרן זללה"ה דתנינא ס"ה ס"ק י"ד נתקשה מה החידוש בולא עוד, וכתב ז"ל לפרש דאיירי דעם נפילת השלשה לוגין שאובין חוזרת המקוה למראה מים, ואפ"ה אינה נפסלת, משום דתחלת השלשה לוגין באו למקוה שפסולה בשינוי מראה, כ"כ כונתו ז"ל, ור"ל דאף אם נחשוב מה שחזורים למראה מים עם נפילת השלשה לוגין, כאילו נפלו למקוה של מראה מים, מ"מ המשהו הראשון של השלשה לוגין ע"כ לחשבו כבא למקוה שפסולה מחמת שינוי מראה, ונמצא דאין כאן שלשה לוגין שנפלו למראה מים, אבל ז"ע דגם בחזרו למראה מים ע"י מים נוספים לאחר נפילת השלשה לוגין, נמי יש כאן חידוש דאע"פ שהמקוה כבר חזרה למראה מים ואין בו ארבעים סאה ויש בה שלשה לוגין שאובין אפ"ה לא נפסלה, ואי לא הוי קתני הך ולא עוד, לא הוי מכשרינן אלא בהשלימות לארבעים סאה מים כשרים עד שלא חזרה למראה מים, וכמש"כ ז"ל בקמא ס"ח סק"י, וז"ע.

בראב"ד פ"ז מה' מקואות הי"ב פירש התוספתא דאיירי שהיין השלים לארבעים סאה, ומתפרש דכשחזר למראה מים נתכשר במה שהיין השלים לארבעים סאה וא"כ להקוות עליו, והדברים ז"ע דהא קתני דמתני' דמקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מהמי פירות לא העלהו, ומה יתרון יש כשנפלו המי פירות ושינוי מראה, גם לא נזכר בתוספתא דאיירי דהיין השלים לשיעור ארבעים סאה, ופשטא מתפרש כשר להקוות עליו כפי'

אסיק יש לגזור, ולא כשהשלמת המ"ס הוא ע"י גוד אסיק, ומיהו י"ל דאם איתא שיש לחלק בין גוד אחית לגוד אסיק, ממילא ראוי לנו להסתפק דשמא לא אמר ר"י אלא כשהמים שמתחברים ע"י גוד אחית כבר יש בהם כדי להשלים את המ' סאה, ואמנם המים שעל הידים לא יטרפו, וארבעים סאה מכוונות לאו דוקא מכוונות ממש.

ויש לעי' דהא משמע דעולא ידע ברייתא דפליגי ר"מ ור"י אי מטביל בעליונה, וכדאיתא מינה לר' יוחנן, וא"כ מאי קמיבעיא ליה אי מטבילין בראשו של ראשון, וא"ל דהוי ס"ל דשמא מטביל בעליונה גרע דהתם משמש במים שהם אשכזרין ורק מתחברים ע"י החרדלית שמעליהם שהיא קטפרס, אבל הכא בראשו של ראשון הוא מטביל במים שהם עצמם עתידין ליפול למקוה ומחברים בה עכשיו ע"י קטפרס, וג"ז יחא טפי אס כל הנידון הוא מדרבנן, וכמש"כ, ומ"מ עדיין אין הדברים מיושבים, דאם איתא דעולא ידע דר"י מחלק ולא ס"ל גוד אסיק בגממיות מהיכי תיתי נסתפק שמא בקטפרס עצמו דהיינו בראשו של ראשון אית ליה, וגם יש סבא איפכא דכשטובל באשכזרין שמחבר ע"י קטפרס עדיף מלטבול בקטפרס עצמו, ולכן נראה דהך והתניא לאו עולא איתב לה אלא חד מבני הישיבה, ועולא מספר מה דהוה קמיה דר"י כששאלו, וכ"ה בפיר"ח הנדמ"ח, ועולא באמת לא ידע הני ברייתות. (תגינה שס).

פרק שמיני

מ"ב ראה מים חלוקים או עכורים כו' באמצע או בסוף טמא, בנדה מ"ג. אי אמר שמואל כל ש"ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה כו', בכלל זה שזה שינא ממנו טהור, וגם הנוגע בה טהור, ולא נתפרש בהדיא מה הדין לענין תקנת עזרא, ולכאורה לשון הגמ' ב"ק פ"ב ב' דאורייתא הוא לתרומה וקדשים אמת הוא תיקון אפילו לדברי תורה, משמע דמה שהוא מדאורייתא לתרומה וקדשים תיקון עזרא אף לדברי תורה, אבל הטהור לתרומה וקדשים לא גזרו עליו לדברי תורה, וגם לטעם התקנה סגי אס תיקון טבילה לאופן הרגיל.

ובר"ש להלן מ"ד כתב דנריך לדקדק דלא תקשה לשמואל ממתני' דראה מים חלוקים או עכורים באמצע או בסוף טמא, ולכאורה י"ל דהתם חיישינן שזה נעקר בהרגשה מקודש ורק ינא עכשיו, ומרן זללה"ה בקמא ס"ט סק"ו כתב לתרץ דאפשר דמודה שמואל לדברי תורה אסור גם בלא הרגשה, ובגמ"א ס' פ"ח סק"א כתב איפכא דאף מים חלוקים

כולם טהורים, אבל לענין גזירת בה ראשו ורובו במים שאובין אפשר דלא מהני השקה, אבל אי אפשר לומר כן דהא גזירה דראשו ורובו או ג"ל שאובין היא משום שלא יאמרו שהם מטהרים כדאמר שבת י"ד א' וא"כ במים שכשרים לטהר לא שייכא גזירה זו.

לגירסת תו' יין יתכן לומר דכל זמן שהיין עדיין לא נתערב באופן שימכין לשאוב ויהיה בנשאב רוב יין דלא עלתה לו טבילה מדאורייתא, דאף דמכשרינן נתן סאה ונטל סאה עד רובו במי פירות היינו לאחר שנתערבו יפה ובכל מקצת ומקצת איכא רובא מים, אבל בגמ' אמרו חיישינן לשלשה לוגין שלא יהיו במקום אחד משמע דשיעורו בשלשה לוגין ולא מנאנו שיעור שלשה לוגין מדאורייתא, ומשמע דאינו אלא מדרבנן, ומיהו הא דכבר של תרומה שנפל שם טמא משמע מדאורייתא דאי מדרבנן הו"ל ספיקא דרבנן, וא"ע. — ק"ק שלא הובא ד"ו בטושו"ע, והדבר גם כהוה במי פירות שנפלו למקוה דקאי וקיימא.

מ"ו מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות כו', נתבאר בסיומן ז' ובסיומן ח'.

שם הראשון טהור, לכאורה פשיטא, ואפשר דקמ"ל דכל המים שבצית הסתרים שלו מנטרפין, ואפשר דבכלל מתני' גם כשירדו שנים ביחד, ונמי הראשון טהור דאף המים שבצית הסתרים של חצירו מנטרפין.

שם רבי יהודה אומר אס היו רגליו של ראשון נוגעות במים כו', בתגינה י"ט א' בעי מיניה מר"י לרבי יהודה מהו להטביל מחטין ולינוניות בראשו של ראשון כו', נראה דמן הדין אין מקום להסתפק בזה, דמהיכי תיתי נחפש שיש חיבור דסגי להשלים ארבעים סאה ולא סגי שיהא אפשר לטבול בו, ולא דמי לטיט הנרוק סוכה י"ט ב' דהתם לאו משום חיבור הוא, אלא הוא נידון דמדרבנן ראוי טפי למיגזר כה"ג דמיחזי כמטביל בפחות ממ"ס או בזוחלין, כיון דהחיבור הוא של מים הזוחלין שאין סופן להשאר כאן.

ובזה יש ליישב מה דקשה לכאורה דגם במטביל במקוה ע"כ לשמש גם בגוד אסיק, שהרי המים שבידיו אין סופן לירד למקוה בקטפרס, ולא משמע לומר דממדיק ידיו בגופו איירי, ועוד דעודה רגלו אחת במים מתפרש בדרך הליכתו וא"כ המים שברגל שחון למים חיבור דרך גוד אסיק, וכן יש מקומות נוספים באדם כגון סנטרו וזקנו שהמים שבהם ע"כ לשמש בגוד אסיק כדי לחברן, ומאי קמיבעיא ליה אי אית ליה לר"י גוד אסיק, אבל אס הנידון הוא רק דרבנן, י"ל דרך במטביל במקום שחיבורו ע"י גוד

משמע דעד שתרפס לא קאי אלא אטבילה, ולא אהא דלא תלא בהם, [שו"ר כן ברמב"ן הנדמ"ח לקמן ב'], ולפי זה אשמועינן דאף כשהם רפויים דאינם חוצצים בטבילה מ"מ לא תלא בהם, דלא פלוג חכמים כיון שדרכם שלא צרפוי, וכ"מ בזה"ל ס"י ש"ג ס"א, (וגם י"ל דכבר רגילות להסירם בשעת טבילה דזה יותר קל מלהחיר קשירתם ולחזור ולקושרם צרפוי ולחזור להחירם ולקושרם, ותנא דינא קתני דסגי בעד שתרפס), ולפי זה נראה דלכך שנאו התנא כדי לאשמועינן דגם צרפוי אסור, דבטביל לפרש הטעם לחוד אין כ"כ רגיל שהתנא ישנה דין שאינו ענין לכאן, וכן נראה שגרמו בזה דר' יהודה דס"ל בפ"ט דמקואות מ"א דשל אמר אין חוצצין ס"ל נמי דשרי לנאת בהן.

שם גמ' בעא מיניה ר"כ מרב תיכי חליטתא מאי כו', רש"י פירש דקמיבעיא ליה אי חוצצין וממילא אסור לנאת בהן או דאין חוצצין ומותר לנאת בהן, וקשה דמה מקום להסתפק בזה ניחוי אן אי עיילי זהו מיא או לא, ואף דאשכחן פלוגתא דר"י ורבנן בחוטי אמר, [ועי' להלן במאי קמיפלגין], מ"מ לא מסתבר דתיכי חליטתא הוא נמי סוג מיוחד בפ"ע דשייך להסתפק בו, ועו"ק דא"כ מאי קאמר כל שהוא אריג לא גזרו, הול"ל כל שהוא אריג אינו חוצץ, ולו"ד רש"י ז"ל היה נראה דפשיטא לגמ' דתיכי חליטתא עיילי זהו מיא ואינם חוצצין, אלא דקמיבעיא ליה לפי דבמתני' מבואר דאף צרפוי גזרו שלא לנאת בהם, וכמש"כ לעיל, כיון דסוג זה דרכו בהידוק, הלכך קמיבעיא ליה דשמא נמי כשארג חוטי האמר או הפשתן, ועל ידי זה עיילי זהו מיא גם כשהם מהודקים, נמי עדיין הם בכלל הגזירה דלא פלוג חכמים בין רפוי למהודק כיון שיש במינו מהודק, או"ד ארוג כסוג מיוחד שאין במינו מהודק דיינינן ליה, ולא גזרו ביה, והיינו דקאמר כל שהוא ארוג לא גזרו דאע"ג גזרו גם צרפוי מ"מ כל שהוא ארוג לא גזרו ביה, כיון דע"י האריגה אי אפשר להדקו, וכ"מ ברמב"ם שלא הביא דין ארוג אלא בפ"ט ה"ט לענין שבת, ולא בפ"ב דמקואות לענין חליטה. ולפי מה שפירשנו דהא דכל שהוא אריג לא גזרו אחי לאשמועינן דדיינינן לארוג כסוג בפ"ע, ניחא הא דמיייתין להא דר"ה בריה דר"י לקמן נ"ח אי לענין זוג שארוג בצגדו דלא חיישינן שמא מיפסק, ע"ש ברש"י ותו' שנדחקו, ולמש"כ יש לפרש דהא פשיטא דגם זוג שתרפו היטיב בכסותו נמי אסור אע"ג דליכא למיחש לשמא מיפסיק, דלא פלוג בתפירה, וה"נ היה מקום לומר דאף כשארגו לא פלוג ולא עדיף מתפירה אלימתא דאסור, והיינו דמיייתין מר"ה בריה דר"י דארוג כסוג מיוחד דיינינן

הטמאים לתרומה, מ"מ לא גזר עזרא עליהם לדברי תורה, וברמב"ם פ"ה מאה"ט הט"ו מבואר דטהור לחולין והוא מתוספתא, ולא חמירי דברי תורה מחולין, [שו"ר שכבר העיר בזה הגרע"א ז"ל], ועי' ברמב"ם פ"ה מאה"ט ה"ד בכ"מ בשם הראב"ד שכתב לפסוק כלישנא בתרא דשמואל דגם בלא הרגשה מטמא, ואפשר דלדברי המג"א יש מקום לומר דלענין דברי תורה מודה דטהור, וי"ע בזה.

מ"ג המהרהר בלילה ועמד ומלא בשרו חס טמא, לכאורה יש לפרש דבשרו חס היינו בקישור, ולפ"ז איירי בעמד מיד עם חלומו, ושמא לעולם אמרינן כן דהחלוס אירע בסוף שינתו. — יש להסתפק איחמומי כי ההיא דאכזב בעין אס חשיב בהרגשה, דלכאורה במלא בשרו חס ולא מלא לחלוטית הרי כל החשש הוא על יציאה כעין אכזב בעין, דבזה איכא למיחש שנתקנה כלשון הרמב"ם שם ה"ה, ומשמע דחשיב בהרגשה, וכן הרמב"ם שם לענין שלא בהרגשה הזכיר בלא תאווה, ומשמע קנת דכל שע"י תאווה חשיבא בהרגשה, אבל ללישנא דאינו יורה כחך כה"ג דאכזב בעין הרי אינו יורה כחך, וא"כ חשיב בלא הרגשה, דהא לא אמרינן דהא איכא בינייהו, אלא"כ נימא דכה"ג חשיבא נעקרה בהרגשה ויציאה שלא בהרגשה, דהיינו דאיכא בינייהו וקיי"ל דטמאה, וי"ע, ועי' ברמב"ם שם פ"ה ה"י דאס שימש ולא הזריע טהור, וכ"ה בנדה ט"ו א', ולכאורה לעולם כה"ג מדמע מיהא כאכזב בעין.

מ"ד האוחז באדם ובכלים והטבילין טמאים ואם הדיח את ידו במים טהורים רש"א ירפה כדי שיבואו בהם המים, הרמב"ם והרמב"ן וכן בפ"י הרא"ש פירשו דר"ש לקולא פליג דסגי צרפיון ידים, ורבנן חיישי שמא לא ירפה יפה, ודעת הרשב"א בתו"ה דר"ש לחומר אפליג דלא סגי בהדחת ידים אלא צריך שירפה ידיו, אבל ריפוי ידים גם לרבנן שפיר דמי, ולזה הסכים הטור, [וה"ע דפ"י הרא"ש נקט כדעת הרמב"ם והרמב"ן], והנה בירושלמי חגיגה רפ"ג איתא אר"י אבא שאול ור"ש שניהם אמרו דבר אחד, ואבא שאול החמיר דגם בתרומה אין מטבילין כלי בתוך כלי, ולכאורה מוכח מזה דר"ש לחומר אפליג.

פרק תשיעי

מ"א חוטי אמר וחוטוי פשתן כו', א"ה, ראיתי להעתיק כאן מש"כ בזה בחו"ב שבת. שבת נ"ז א' מתני' ולא תטבול בהן עד שתרפס, מדלא קתני אלא א"כ היו רפויים,

בתכשיטין טעמא דמישלפא ומחויא, תיפ"ל דסתמא דמילתא אין אשה טובלת בתכשיטה, אם משום שלא יטנפו, וכמו שפי' הרא"ש כאן דבמוזהבין קאמר דטניפין ע"י המים, אם משום שלא יאבדו, ולא עוד אלא דמ"ט שרי ר"א באשה חשוכה דלא שלפא ומחויא לקמן נ"ט ז', והא אי מתרמי טבילה של מזהב שריא להו, ושמא י"ל דכשהולכת לטבול אינה לוקחת תכשיטה עמה.

לאיבא דאמרי אף חוטי שיער וחוטין נואר דטניפין אסור ללאת בהן, והא דמשמע דר"ה בריה דר"י אמר למילתיה אחיכי חלילתא, הוא משום דבהו ס"ד דאף בדלא טניפין קפדי עליהו, וכן מבואר ברמ"א יו"ד סי' קצ"ח ס"ד.

לפי מה שהביא הרא"ש ד"מ דטניפין היינו מזהבים שמיטנפים במים, יש מקום לומר דסתם חכי חלילתא אפי' טניפין בטיט כפרש"י ושחסירם בטבילה נמי שרי ללאת בהן, דלא גזרו חכמים אלא על סוגי הבגדים שרגילות להסירם, אבל סוג בגד שאינן מקפידות עליו אף אם אירע מאורע מיוחד שגללו מקפדת לא גזרו עליו, דמאן יימר דמתרמי לה טבילה במאורע של הבגד הזה.

יש לעי' לפרש"י במאי פליגי הני לישינ, הא אי ודאי בדטניפין שחסירם אי מתרמי לה טבילה של מזהב, מה לי אם חסירם מחמת חלינה או מחמת טעם אחר, סו"ס איכא למיחש שבתא לטלטלם ארבע אמות ברשות הרבים, ואפשר דכשאינם חוצצים איכא לפעמים שלא חסירם, אלא דרוב פעמים מקפדת, ופליגי אם גם כזה גזרו, כיון דאיכא גם ספק שלא חסירם, אף אי מתרמי טבילה של מזהב.

ולפי זה נראה דאחיותי דר"ה דדר"י לאו רובא דעלמא נינהו, ושפיר איכא דקפדי עליהו, ואפשר דאינהו גופייהו איכא לפעמים דקפדי, ואפילו הכי לא גזרו בכה"ג, שלא גזרו אלא במידי שבהסתכלות על הרבים בודאי יהיה הבגד בידם שלא בדרך מלבוש, כגון בהני דחייני לטבילה שבדאי יש שמזדמנת טבילתן בשבת, וכן בתכשיטין דשלפא ומחויא, בודאי יהיו כאלו, וכן במידי דשכיח דנפיל, אבל במידי שגם בהסתכלות על הרבים הדבר ספק אם יזדמן הבגד בידם שלא בדרך מלבוש, דמאן יימר שאלו שמזדמן טבילתן בשבת יקפידו או על התיכי חלילתא, לא גזרו.

— מדפס בספר נדה סימן י"ד —

שם א"צ דטניפין, רש"י פירש דא"צ דברים שדרכן להסירן בשעת טבילה, אבל אינם חוצצין ואין צורך להסירן מן הדין, וקמפלגי אי אף באלו גזרו שלא ללאת

ליה ולא גזרינן ביה משום לא פלוג, שוב הראוני שכ"ה בריטב"א הנדמ"ח. — הא דמייחין התם לדר"ה בריה דר"י ולא מייחין לדרב, אפשר דהוא לאשמועינן דעיקר כל"ק ולא כאיכא דאמרי, א"נ משום דהא דר"ה בריה דר"י נשנית סתמא כמימרא בפ"ע ומשמע טפי דבכל נידון חשיב ארוג כסוג בפ"ע, אע"ג דעיקרה לענין תיכי חלילתא נאמרה כמבואר באיכא דאמרי.

שם א"צ דטניפין כו', לא רצה רש"י לפרש לפי רבותיו דלאיכא דאמרי באמת גם אריג מהודק ולא עיילי ביה מיא, וצדין היה שיחוך, ורק משום דהוי מיעוט שאינו מקפיד לכך אינו חוצץ, ובטניפין דמקפדת עליהן חייני, ופליג אל"ק דסבר דאינו מהודק ועיילי ביה מיא ולכך אינו חוצץ אף בטניפין, דאם איכא דבאריג אינן מקפידות אע"ג דלא עיילי בהו מיא, א"כ כש"כ דבחוטין שאינן ארוגין דלא קפדי, דהא משמע דעיקר הקפידא הוא משום שמונעת כניסת מים להנאת רחינה, דהא חזינא לאחיותי דלא קפדן עליהו היינו בשעת רחינה כמו שפרש"י, וא"כ אם על ארוג שהוא יותר עבה לא קפדי כש"כ אסתם חוטין, ואנן תנן דחוטין חייני, וגם בסברא דחוטין המונעים כניסת מים אין אדם מבטלן לעולם, וגם לא יחא ליה לחדש פלוגתא בין ר"ה בריה דר"י לרב אי עיילי מיא באריג.

לפרש"י נראה דאף לאיכא דאמרי בעיא דרב כהנא היא אי חייני ואהדר ליה רב דהם רפויים ואינם חוצצים, וע"ז הוסיף ר"ה בריה דר"י דלכך שריין כיון דחזי לאחיותי דלא קפדי עליהו להסירן בשעת רחינה, ואחי לאשמועינן דאף מידי דלא חייץ מן הדין מ"מ אם דרכן להסירן בשעת טבילה אסורה ללאת בהן, וכל שדרכה להסיר בשעת רחינה, דרכה נמי להסיר בשעת טבילה אף שאינו חוצץ, וגם רגילות הוא לרחוץ ולחוף קודם טבילה, ורב שלא הזכיר דלא קפדי, י"ל שהיה הדבר ידוע, ואין לנו לחדש דר"ה בריה דר"י אחי לאיפלוגי עליה דרב, ואע"ג דל"ק דר"ה בריה דר"י פליג לאיכא דאמרי, ולישנא דרב כל"ק דר"ה דדר"י, מ"מ לאו בחדא מחתא מחמינהו, אבל צ"ב סי' ש"ג נקט דעת הרמב"ם שלא הזכיר לאסור דטניפין, דס"ל דהא דרב פליגא לאיכא דאמרי, ולכך לא פסק כוותיה, ובאמת י"ל דכיון דבגמ' נ"ח א' הביאו להא דר"ה בריה דר"י כלישנא קמא, אע"ג דהו"מ לאחיותי להא דרב, משמע דקים לגמ' דל"ק עיקר.

ויש לעי' לא"ד דכל מידי דדרכן להסיר בשעת טבילה אף שאינן חוצצין אסורה ללאת בהן, א"כ ל"ל

אלא חזינה ממש, (וכמו שהוכחנו מן הדינין הנ"ל שהעתיקו הפוסקים, וגם ברמב"ם מבואר כן שלא הביא מסוגיא דשבת אלא לענין שבת, וכ"ה בר"ן, וגם ד"ו סתמו כפירושו לחזינה היינו חזינה ממש), וזו דעת הב"י שסתם דחוטם חלולים אינם חולצין ולא חילק דטנופים ומוהבין חולצין, והדבר תימא שהרמ"א העתיק חילוק זה, דמוהבין וטנופין, ואפשר דהרמ"א מפרש כמ"ש בדרישה דהיינו טעמא דחולצין דשמא לא טבלה יפה כיון דמקפדת שלא יטנפו.

ודברי רבותיו של רש"י היה אפשר לפרש לו"ד רש"י ז"ל, דהני תיבי חלילתא זימנין דמיהדקו וקמביעיא ליה לר"כ מי אמרינן כיון דעל פי רוב לא מיהדקו לא גזרו עליהן כלל, או"ד אי מיהדקו אסור לנאת בהן, ואמר ליה כל שהוא אריג לא גזרו דכיון דרוב פעמים אינם מהדקים לא גזרו עליהן כלל, ויניחא לפי זה לישנא דכל שהוא אריג לא גזרו, דלפרש"י הלשון דחוק מה מקום כאן לגזירה שלא גזרו בו, והכי הו"ל למימר אינן חולצין דרפויין הן, ולל"ז קאמר דהן בכלל מיעוט שאינו מקפיד ואף שהן מהדקין ולא עיילי בהו מיא אינם חולצין דבטלי לגוף כדין מיעוט שאינו מקפיד, ואמרינן דאיכא בינייהו היכי דמקפדת עליהם כגון דטניפן דללישנא קמא דכל שהוא אריג לא גזרו האי נמי ארוג הוא, ולל"ז דטעמא משום דאינה מקפדת הכא דמקפדת גזרו, ולפי זה אף רבותיו של רש"י מודו דכל מידי דרפוי ועיילי ביה מיא אין בו משום חזינה. (גדה ס"ד סק"ב).

שם רי"א של אמר ושל שער אין חולצין מפני שהמים באין בהן, יש לעי' במאי פליגי, ולא משמע לחדש פלוגתא דשיעור המים שצריך לענין טבילה, ולכו"ע אמר לחוליו מחלחלא קצת וקמפילגי אי סגי בהכי, ואשכחן נמי פלוגתא בסופ"ם דמקראות לפי' הרשב"א שם אי סגי בהדיח ידי במים שיוכל לאחוז באדם ובכלים ולהטבילן, וגם כזה לא נראה לחדש פלוגתא דשיעור המים, ועוד דהא במים מקדמין סגי לכו"ע שהרי אין הטובל צריך להרים רגליו וכדחתן סופ"ו דמקראות דמים מקדמין שפיר דמי, ולא נתנו שיעור לכובד האדם ולחיתו דרגליו, ולכן נראה דמדאורייתא לכו"ע שפיר דמי בחוטי אמר וכן בהדיח ידי, וקמפילגי אס' ראוי לגזור מדרבנן דסופ"ם נראה כאילו מונע ביאת המים, ואחי למימר דאין חזינה פוסלת, וכזה ניחא נמי הא דמיייתי ר"י חוטי שער ומפרשין לקמן ב' דכשם קאמר דכשם שמודיתו לי בחוטי שער ה"נ אודו לי בחוטי אמר, ולכאורה קשה מאי שייך ללמוד זה מזה, הא בחוטי שער שפיר ס"ל

בהן בשבת, ובטור או"ח סימן ש"ג מבואר דמפרש דטניפן חולצין מן הדין שהטיט שעליהן חולצין, וואריי דטיט יבש דלח אינו חולצין, וצריכה להסיר משום שנדבק על הראש טיט, א"נ שהטיט שעל האריג מהדק לבשר וחולצין, וללישנא דכל שהוא אריג לא גזרו היינו דכיון דצאריג על פי רוב אינה צריכה להסיר, תו לא גזרו אף אי מתרמי שצריכה להסיר, ועוד פירש הטור דטניפן היינו שטנופו במים, ור"ל שאם מקפדת עליהן שלא יטנפו במים כגון שהן מוהבות, אסורה לנאת בהן לל"ז, דבזה נמי גזרו כיון דצריכה להסירן, ולל"ק אפשר דכיון דברוב אריגים אין מקום לגזור, תו לא גזרו אף במוהבות, א"נ כמס"כ לפרש"י שלא גזרו אלא במה שחייבת להסיר מן הדין, ולא במה שרגילה להסיר מעצמה.

ובטור יו"ד סימן קנ"ח כתב דטניפן או מוהבין חולצין, ובטניפן הדבר מבואר לפי האמור, אבל במוהבין הדבר תימא מה מקום לחזינה אחרי שהן רפויין כמס"כ הטור בהדיא, ולומר דדעת הטור כרבותיו של רש"י קשה מאד דלא משמע כן כלל, ובאמת פי' זה תמוה טובא דבהדיא אמרו בינה י"ח א' נדה מערמת וטובלת בצגדיה, וכן תניא בתוספתא השירים והזמרים רפויין אינם חולצין, וכן נדה שנתנה מעות צפיה דעלתה לה טבילה משום שרפויין, וכן אס' אוחזת בה חזירתה (בסכ"ח), גם כבר הקשה רש"י דלשון חוץ לא מתפרש כלל אדבר שאינו חולצין בפני המים, ונמה שהקשה רש"י לפירושם דא"כ מ"ט דרז ל"ק כ"כ דאפשר לומר דלל"ק דוקא לענין שבת פליג ומשום דכיון דעל פי רוב אריג לא שייך בו לגזור תו לא גזרו אף בטניפן דשייך למיגורן, ואיך לא פירש הטור דין זה בהדיא דאף שהמים נכנסים יש דין חזינה, וצרא"ש לא נזכר מזה כלל, ודבריו בשבת מתפרשין כפרש"י, לכך נראה דמוהבין שצטור ט"ס ונ"ל ובלבד שלא יהו מטונפין ותו לא, (ואף שגם ברי"ו כ"כ).

ובן דברי הראב"ד שצצעה"נ על דרך זה מתפרשין, שכתב בשם ר"א גאון דלא תכרוך תיבי דקמטי והוי חזינה, ר"ל שהן עושין כעין קמט והוי חזינה, וע"ז כתב הראב"ד אולי דטניפן קאמר, והיינו דטנופין מונעין מים (כעין קמט), וכך מפורש בדבריו במק"א בשער הטבילה שכתב שאינן מנוצלות ואינן מלוכלכות שהמים יכולין לבוא בהן, וכן מסיק הראב"ד דטניפן בטיט חולצין, והיינו משום דמונעין ביאת מים, וכמפורש בטור או"ח סימן ש"ג.

ולדינא ודאי לא קי"ל כרבותיו של רש"י דכל הראשונים חלוקים עליהם, וס"ל דאין חזינה

נידון זה חשיב פשתן ע"ג שער כרך ע"ג קשה, כלפי שער ע"ג שער, דפשתן מתהדק טפי, ושער קשה טפי מפשתן, ולענין הידוק חוטי נמר מתהדקין טפי מפשתן, אלא שהם יותר רכים והמים מחלחלי דרכן, ולכך אף שהם רך ע"ג קשה אין חוצצין לר' יהודה, ולפי זה אין לחדש דרך ע"ג קשה לא חיץ כקשה ע"ג קשה, דשאני חוטי נמר דהמים מחלחלי, וצ"ע, שו"ר שכבר כ"כ הר"ן (בחדושי הריטב"א).

פרק עשירי

מ"א כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן כו' הרי אלו חוצצין, מלשון זה משמע שאם היה מטביל הכלים בלא הידות היו נטהרין, וכמו כשמסיר כל דבר החוצץ, ומבואר דהכלים חשיבי כנגמר מלאכתן גם בלא ידות, ומתטמאין ומיטהרין, [והדבר מבואר חולין כ"ה א' ע"ש], ותנן נמי גבי קידוש צי"ג דכלים מ"ג דנשבר מקופו טהור, ומשמע נמי דאם מקופו שלם הרי הוא טמא אף כשאין לו יד במקופו, ומיהו מסתבר דלאו כל הכלים שוין, ושפיר יתכן כלים שמהם ה'יד מעכבת בהן.

נראה דיש חידוש בהכניסן שלא כדרכן, דגם כשמשמים כהוגן שימוש יד בהכנסה זו, והן עשויין לשמש כיד, אפ"ה כיון דהוא שלא כדרכן הרי אלו חוצצין, דעתיד הוא לקצטן כדרכן.

בפי"ב דפרה מ"ח מבואר לפירוש הרמב"ם בפי"ב מה' פרה ה"ב דיד שהוא חלול והכלי נכנס לתוך חללו ועי"ז משמש כבית יד, הרי הוא חיבור גם להזאה, אבל יד שאינו חלול והכלי יש בו חלל ומכניס שם את הבית יד, אין ה'יד חיבור להזאה, ונראה דמ"מ אינו חוצץ לטבילה, דסו"ס זו היא נורת הכלי, והא דאין חיבור להזאה נראה דאינו אלא גזירה דרבנן, עי' רמב"ם שם ה"ד.

נראה דהא דבית יד שאינו חלול אינו חיבור להזאה, לפירוש הרמב"ם, דאינו אלא בכלים דתחלת עשייתן ראוי שיהא הכלי נכנס לחלל הבית יד כסכין וכיו"ב, אבל כלי שתחלת עשייתו הוא שה'יד נכנס לחלל שבכלי כגון קידוש ופטיש וכיו"ב שפיר הוי חיבור גם להזאה, וכן פשטא דמתני' פכ"ט דכלים מ"ד ה' בשיעור יד הקידוש דהוי חיבור, משמע דגם להזאה הוי חיבור, שו"ר שכבר כ"כ מרן זללה"ה בכלים סל"ד סק"י.

לפירוש הר"ש והרא"ש במתני' דפרה, לית לן לחדש חילוקים בין יד חלולה ליד אטומה, והרי לפירושם יד העשויה להאריך ה'יד נמי חיבור, והזכירו

לרבנן דאין מתהדקין ע"ג שער ועיילי בהו מ"א, משא"כ בחוטי נמר דהוי רך ע"ג קשה, ומתהדק שפיר, והנידון רק משום שהנמר חלחולי מחלחל והמים צאים בו וכמ"ש להלן, אבל למש"כ שהנידון רק אם ראוי לחכמים לגזור, בזה שפיר מדמה להו דכי היכי דלא גזרי בשער ה"נ לא לגזור בצמר.

שם הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם, לקמן ס"ה א' כתב רש"י דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחא בהכי ולא משאוי הוא, ומשמע דר"ל דהנורא משוי ליה כמלבוש, וצ"ע דהא נורא דדדי הוא ואין ראוי לחשבו כמלבוש עי"ן, ולו"ד ז"ל נראה דה"ט דשרי משום דבטלי במיעוטם, וכמו חוטים וקיסמין הנחלין בחדם בהליכתו דבטלי אגביה ולא חשיבי משאוי, וכמש"כ תו' לק' קל"ט ב' לענין חוטין ובשו"ע ס' ש"א קל"ט, ואף שדעתו עליהם מ"מ בטלי דהא אין דעתו מחמת חשיבותם אלא מחמת כרכו, א"נ דהוי כספוג ומוך שעל המכה דשרי לזאת בהם.

ולפי זה נראה דהא דאמרין ס"ה א' דבזעין אסור, דהיינו טעמא משום דחשובים הם ולא בטלי דדעתו עליהו, וכשיטלם יניעם, ואפשר נמי דאיכא למיחש דילמא נפלי ואחי לאחוי, ורש"י פירש שם דחיישינן דשלא יאמרו, וצ"ע דמאי איכא לאחוי בחוט נבוע, [ולא דמי לטטפת וסרביטין דעניות עושות אותן של נבועים דהתם איכא בזה נורות ותבנית משא"כ הכא], ועוד דמידי דלא לבשי לשם תכשיט לא מלאו דחיישינן בהו לאחוייא.

ולענין טבילה היה נראה דהיינו טעמא דלא חיישינן, משום שלחוסר ערכם אין רגילות לטלטלם ממקום למקום, ואם לא תחזירם לאזניה, גם לא תוליכם עמה, דחוטים וקיסמים מצויים בכל מקום, וגם מחמת קטנותם אין נוח לאחוס ביד, אבל לעולם חוצצין לטבילה, דהא אין מבטלתן לעולם, ולענין טבילה צענין ציטול לעולם, וצבועין שהם חשובים חיישינן שחטלולם צידה לאחר טבילה, וגם אין נראה לומר שהם רפויין, דקיסמין ודאי מצוי שיהיו מהודקין, ואפילו הכי שרינן, אבל בתו' לקמן ב' ד"ה הכא נקטו בפשיטות דחוטין שבאזניהם א"צ להסירם בטבילה דלא חייני, וצ"ע למה, דאף אם נימא דכמלבוש חשיב נמי צדין הוא שיחוך כשאינו מבטלו לעולם, שו"ר בתו' הרא"ש ובהג"א ס"ה א' שכתבו דאף בקיסמין המים באין בהם ולכך אינם חוצצין, וק"ק דמה שייך למיחש סתמא אטו לא משכח"ל קיסמין שמהודקין.

תוד"ה השתא קשה, לכאורה הנידון בחוטי שער הוא משום שאין מתהדק שער ע"ג שער, ולענין

זה לפרשה או בחלולה או באטומה, כש"כ ביד עזמה, ולעולם היו חיבור גם להזאה.

הרמב"ם צפיה"מ וכ"נ ביד פ"ג מהלכות מקואות הי"א פירש משנתנו דמה דקמני שהכניסן ר"ל שהכניסן למים, והנידון משום שהידות חלולין וזריך שיכנס בהן מים בטבילתן, ובהיותם ארוכים וזרים, זריך השתללות שיכנס בהם מים, והיינו המירוק ר"ל נענוע עד שיתמלאו מים, והכניסן שלא כדרך היינו שהכניסן דרך פיהם ואין המים באים בהם, ק"ו מכלי שהכניסו דרך פיו, כש"כ ידות זרים וארוכים, וכן מירקן ונשצרו ר"ל שנתמעכו ואין המים באים בהם, אף ע"י נענוע והוא המירוק, ולפ"ז איירי מתני' בדומיא דכולהו מתניתין דבחר הכי דאיירו בהגעת המים לכל הנוטלים, ולפר"ש באמת ק"ק דהכניס התנא דין ידות שאינם מתוקנות כהוגן, בין הני דליריין שהמים יצאו בהם, גם לשון הכניסן שלא כדרך והכניסן ולא מירקן אינו נאות כ"כ לפר"ש, דהול"ל כל ידות הכלים שלא קבעו כתיקונם או שנשצרו, ואין צורך להזכיר הכנסתם ומירוקן, [ע"י תוספתא כלים ב"מ פ"א דיד הקרדוס שלא קבעו כל זרבו אינו חיבור], ומיהו גם לפירוש הרמב"ם קשה לשון שלא כדרך, דהוא ליה למימר דרך פיהם, גם לשון הרי אלו חוצצין ק"ק דהוא ליה למימר כאילו לא טבל, או לא עלתה להן טבילה כלשון הרמב"ם בחיבורו, גם לשון כל ידות הכלים ק"ק דהאיכא ידות שאינם חלולים, גם לשון נשצרו לא מתפרש דוקא נמעכו, גם ז"ל דעדיין ראויין לשימושן לאחר שנמעכו, דאל"כ ראוי שיחוצו גם אם מים באים בהם, ולכאורה כיון שעתידין לשמש מעוכין, באופן דגם ע"י מירוק אין המים באים בהם, דין הוא לחשכם כבית הסתרים דא"ל שיצאו בהם המים, ולפירוש הר"ש דאין לנו רמז להזריך שיכנסו מים בחלל הידות, יתכן דבאמת חשיבי כבית הסתרים, אף כשהם כתיקנם, אבל להלן בהטבילו כדרכו בלא יזכורית הביא פירוש הערוך שלא הטביל הבית יד ופירש שלא נכנסו בו המים, וז"ע.

ובראין הדברים דלפירוש הר"ש איירי מתני' בידות הניתנות לפירוק ביד המשתמש בהם, [וכ"מ בתוספתא שלהי פרה הוצאה בר"ש שם דיש ידות הבאות מבית האומן ור"ל דחיבורן ע"י האומן, ויש סתם ידות, וכ"מ במדרכי הלכות מקואות], ובזה ניחא שפיר לשון שהכניסן, דלאו בקציעות האומן איירי, אלא בהכנסת המשתמש בהן, וקמ"ל דהכניסן כדרך אינם חוצצין, אבל בהכניסן שלא כדרך או שלא גמר הכנסתן אף דראויין שפיר לשימוש גם במצב הזה אפ"ה חוצצין, וכש"כ בנשצרו, וניחא נמי שקבען התנא בזה קדר

טבילת הכלים, כיון דלא איירי בכלים מקולקלים, אלא בשינויים בקדר שימושם.

שם כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל, מש"כ הר"ש דבמקוה מזומאם היה אפשר לפרש משום שהמים נשאבים לתוכו, בפשוטו אינו מובן דכשפיו למטה אינו עושה שאוצין, וגם כשפיו למעלה כל זמן שהוא בתוך המקוה אינו עושה שאוצין, והרי תנן פ"ו מ"ו דכר וכסת של עור מטבילין ומעלה אותן דרך שוליהן, אלא יש לפרש דאם היה איירי דוקא במקוה מזומאם, היה אפשר אולי לפרש כעין ההיא דורה גדולה שבתוספתא שהביא הר"ש שם דחיישינן שעלו שפתותיהן מן המים עד שלא נטבלה כולה, וכמש"כ בס"י ז' ס"ק י"ג.

עיקר חידושא דמתני' היא דלא חשבינן לה כטבילה כיון שכל הכלי בתוך המקוה, ויחשב המקוה שאין המים נכנסין בו כעין בית הסתרים, א"נ כעין מקוה שיש בו חציצה וכיון שאינו אלא מיעוט הכלי ואינו מקפיד עליו תעלה לו טבילה ועכ"פ מדאורייתא, קמ"ל דחזינן כאילו לא טבל כלל וכאילו תוכו חוץ למקוה, ומיהו אשכחן לשון כאילו לא טבלה גם במידי דרבנן בקפ"ה ידה וקראת שפתותיה בפ"ח מ"ה, ותו י"ל דה"נ אם הוא במיעוט אינו אלא מדרבנן, וכמו חציצה, ולא כחוץ למקוה, והכי מסתברא, וז"ע.

שם הטבילו כדרכו כו' כלי שהוא זר מכאן כו', אשמועינן דכל אלו לא חשיבי כבית הסתרים, וזריך שיצאו בהם המים, ולכן זריך שיטם על זידם. שם גלוהית שפיה שוקע אינה טהורה עד שינקנה מזהב, כ"ה הגירסא לפנינו, וכ"ה בצעה"ג, ואמנם כן דההטיה על דה לא תועיל, ע"י הצור דקלמריין בפירוש הרא"ש, והוא ככלי שפיו שוקע, דהאזיר לא יוכל לזאת, והיינו נמי דקלמריין זריכים ניקוב, דגם בהם הפה שוקע, וז"ע ברמב"ם פ"ג מה' מקואות הי"ד ט"ו דבפיה שוקע כתב שיטנה על דה, [וכ"ה ברא"ש ס"ל], ובקלמריין הצריך ניקוב, אח"כ ראינו שכבר נתקשה בזה במלאכת שלמה, וז"ל דללוהית רחבה ופיה שוקע מעט.

והנה אשמועינן מתני' חידוש דגם כלי שאין שום אפשרות שיגיע המים לכל שטחו, מ"מ לא חשיבי המקומות כבית הסתרים, ואין מועיל לו טבילה עד שינקב את הכלי, וחזינן דשפיר יתכן כלי שלא תועיל לו טבילה כדרך שימוש, ויצטרך לנקבו, [ומ"מ כלי שאין בפיו כשפופרת הנוד משמע דקים לחז"ל מסבירא דמהני ליה טבילה, כמו שפרש"י חגיגה כ"ב א' ד"ה מיגו דכטומאתו כן טהרתו, וע"י להלן מה שיש לחלק בזה].

המים, וגם א"ל שיהיו ראויים לציאת מים, דכנלי שאין לו תוך חשיב, והלכך גם אם יוציא הפרשיות מן התפילין שלא יתרטבו במים, [דהם לא נטמאו כדמשמע ר"פ כ"ג דכלים, ועי' במ"א שם], נמי איכא נפקותא בדינא דמתני' לומר שא"ל שיצאו זהם המים ויכול להטבילם דרך פיהם, אבל אין הדבר כן דהא פליגי חכמים אר"א סנהדרין ס"ח א' וסברי דננקרעו הרי מה שצמחין חוץ כמ"ש תו' שם, ומבואר דלר"ך שיצאו זהם המים, ופשטא דמתני' שמתבילן כמות שהם ואינו חושש שמה יגרום למחיקה בפרשיות, כיון שאינו משהם במים כלל, עי' במסכת מוזהר דרך אס שהו במים נריכים בדיקה, ועי' מ"ב ס' ל"ט סק"י.

נראה דחשן נריך שיצאו בו המים, דכיון דשם המפורש שנתנו בתוכו, לא היה לעיכובא, עי' ברמב"ם רפ"ד מהלכות בית הבחירה וצ"מ שם דבבית שני לא היה בו שם המפורש, א"כ אינו נעשה כלי אחד עם השם המפורש, והרי הוא ככלי קיבול בעלמא.

כתב התו"ט בשם מהר"ם דאף אס נריך להוציא הפרשיות של התפילין לבדיקה, מ"מ לא חשיב כדרכו להכניס ולהוציא, ולא דמי לכרים וכסותם שמוציאין מה שצמחין בשביל החיזון לכבסו ולתקנו וגם להוסיף עליהם נוזה, אבל התפילין אין מוציאין אותן אלא לבדוק הכתב שצמחין ולא בשביל החיזון עכ"ל, ונראה דגם אס מוציא בשביל הפנימי נמי חשיב דרכו להכניס ולהוציא, דאין לחלק בין לצורך החיזון לבין לצורך הפנימי, אלא ר"ל דכל שמוציא לצורך שימוש הכלי חשיב דרכו להוציא, משא"כ כשמוציא לשם בדיקה הפרשיות שאינו ענין לכלי ושימוש, וצמחנה אחרונה נתקשה בזה.

שם ותפלה של ראש בזמן שהיא חוזה, קשרי דקמני רישא קאי נמי אתפלה של ראש ושל יד, ומתפרש קשר תפלה של ראש בזמן שהיא חוזה, ופירש הר"ש דהיינו קשר הדל"ת בזמן שהוא עשוי בחזק, ויש לדעת מה לי אס עשוי בחזק או ברפיון, הרי הוא קבוע במקומו ואינו עשוי להכניס ולהוציא, והיה אפשר דבעשוי ברפיון ונראה תוכו, הרי הוא דדין בית הסתרים, ונריך עכ"פ שיהא ראוי לציאת מים, משא"כ כשהוא חוזה א"ל גם שיהא ראוי לציאת מים, אבל הרי קמני בתר הכי אלו שהם נריכים שיצאו זהם המים כו' ותפלה של ראש בזמן שאינה חוזה, ומבואר דלר"ך ציאת מים ממש, וצ"ל דבזמן שאינה חוזה, היא נעשית כל יום, או שמשהה מדתה מפעם לפעם.

והרמב"ם בפ"ג הכ"א ממקורות וכן בפיה"מ פירש בזמן שהיא חוזה, דר"ל שהקצתה בדוקה

וטעמא דלא חשיב בית הסתרים, הוא משום שהוא מקום גלוי ובהפיכת הכלי יגיעו המים למקומות הללו, אלא דאז ישאר חלק אחר מן הכלי שלא יגיעו אליו המים, ונמצא שאין כאן שטח מיוחד שמציאותו תגרום לחשבו כבית הסתרים, והרי כל הכלי צמח שוה, שאין אפשרות שיגיע המים לכולו ביחד, ומה"ט נמי לא דמי לכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד דאמרין דכטומאמו כן טהרתו, דהתם המסרון ידוע במקומו כפי הכלי, ועי' בתוספתא סוף פ"ז דס"ל לריצ"נ בצלוחית ששפתה שוקעת לאחוריה וצלוחית שאוגנה חוזרת לחוכה דמתבילין כדרכו מפני שהוא כבית הסתרים.

הרא"ש והטור והמחבר לא הזכירו דין כלי שנריך שינקבנו, ונראה שהוא לפי גירסת הרא"ש והרמב"ם דצלוחית שפיה שוקע סגי בהטייה על הצד, וקלמרין אינו כלי סעודה, וטומאה וטהרה ליכא האידנא, וגם הוא כלי מיוחד בעקמימות שאינו מזוי, אבל לפי גירסא דידן דפיה שוקע נריך ניקוב, וכן נראה לפי המציאות, עכ"פ ככלי שאינו רחב ופיו שוקע הרבה, היה ראוי להזכיר, שהדבר בזה, ככלי סעודה הנקחין מן העכו"ם, וסתמא סברי בני אדם דכלי אפשר לטובלו כמות שהוא, ולא סלקא אדעתיהו שנריך ניקוב. — הא דקמני עד שינקבנה מנדה, האי מנדה היינו בסמוך לראשה.

שם קלמרין הדיוטות אינה טהורה עד שינקבנה מנדה וקלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה מנדה, יש להבין מה הוסיף הא דקלמרין של יוסף הכהן, ונראה דמן הדין רק קלמרין הדיוטות נריכים ניקוב דפיהן שוקע הרבה, אבל קלמרין של המומחים פיהן שוקע מעט ואין נריכים ניקוב, ויוסף הכהן החמיר וניקב גם קלמרין של מומחים, שו"ר בסוף המסכת בשם הגר"א שפירש כן, אבל טעם החילוק שכתב שם בין הדיוטות למומחים ז"ע, א"נ יוסף הכהן ניקב קלמרין שלו אע"ג שלא נטמא, כדי ללמד שנריך ניקוב לטבילה, וכ"מ לשון המשנה שהיתה נקובה מתחלתה.

מ"ב הכר והכסת של עור הרי אלו נריכים שיצאו זהם המים, נראה דעיקר שימושם כשהן סתומין, שממלאים אותם במוכין או בלצדים ותופרין פיהם ומשתמשים בהם, אבל רגילין מדי פעם לרוקנן ולכבסם או להוסיף ולגרוע ממה שצמחין כמ"ש התו"ט בשם מהר"ם, והלכך חשובין ככלי קיבול, ונריך שיצאו זהם המים ממש, דגם לא חשיבי כבית הסתרים דליסגי בראוי לציאת מים.

ובל הני דתנן בזה טובלין סתומין, היה מקום לומר דגם צמחין כשהם פתוחים א"ל שיצאו זהם

לרצועה, ואשמועינן דאין נריך שיצאו מים בין הקניצה לרצועה, ולפ"ז לא איירי בתוך הקשר, אלא בין הקניצה לרצועה, והיינו במעצרתא, ובפיה"מ הזכיר שנתפר שם עור שמחצר הקניצה עם הרצועה, וזמן שאינה חונה היינו שעשויה כמו שלנו, ואין הרצועה דבוקה במעצרתא, ונריך שיצאו מים במעצרתא וברצועה שבה. שם ושל זרוע זמן שאינה עולה ויורדת, לכאורה ר"ל שהידק את הקשר על הרצועה עד שאינה עולה ויורדת זו, ומניחה על ידו כדרך שאנו מניחין את השל ראש, ולכאורה גם זמן שהיא עולה ויורדת, אין נריך שיצאו מים לכל הקשר, אלא למקום שהיא עולה ויורדת, דכל הקשר קבוע הוא, וק"ק לפ"ז דמקום שהיא עולה ויורדת, אם הוא כמו בתפלין שלנו, כמדומה דש' לחשבו כמקום גלוי גם תוכו וגם צדו שהוא נראה להדיא, וא"כ פשיטא דנריך שיצאו צד המים, ולמה הוצרך לשנותו בסיפא באלו שהם נריכים שיצאו בהן המים, ושמה דזמן שהרצועה עולה ויורדת זו בדוקה, היה מקום לחשוב את נד הפנימי כצית הסתרים וכיו"ב, ושפיר אינטריך לאשמועינן דנריך שיצאו צד המים, א"י אגב רישא דאינה עולה ויורדת, נקט סיפא דעולה ויורדת.

במ"ה כל ידות הכלים שהם ארוכין ועמיד לקצון מטבילם עד מקום המדה, הר"ש והרא"ש הקשו אמאי אין היד העודף חניצה על מקום חתך, ומירצו דמקום חתך הוא צית הסתרים וצית הסתרים שצבילים אין חניצה פוסלת, ומבואר מדצריהם דאין כאן חסרון בזה שאין כל הכלי צמים שהרי קנה היד חוץ למים, דמ"מ חשיב כאילו מקום החתך צמים אלא שיש עליו דבר חוץ, אבל בלשון סה"ת שצב"י יו"ד סי' ר"ב כתב דקשיא ליה למורו מ"ט דר"מ דאמר עד מקום המדה והלא העודף שאינו מטביל הוא לעיקר כלי ולא באו שם מים, ומבואר דקשיא ליה דלא חשיב כאילו כל הכלי צמים, ולפ"ז מדאורייתא לא עלתה לה טבילה, וכן במאירי חולין ע"ג א' הקשה בשם הראב"ד דנהי דיחשב כמיעוט שאינו מקפיד מ"מ מקום החניצה מיהא נריך לשקעו צמים, והדבר הוא נידון כללי בכל מיעוט המקפיד או שאינו מקפיד כשמקצתו חוץ למים אם דיינינן ליה כמקצת האדם חוץ למים, וכמו שערה אחת חוץ למים דלא עלתה לה טבילה מדאורייתא, או דלא חשיבי כגוף האדם, שהרי גם אלו שאינם חונאים לא טמאים ולא מטמאים כדחניא בתוספתא הוצאה בר"ש פ"ט מ"ד חוץ מקרום שעל המכה, [עיי"ש בגירסת הגר"א שבר"ש], וא"כ יתכן שגם אם הם מחוץ למים לא חשיב כחלק מן האדם חוץ למים, ועלתה לה טבילה מדאורייתא, [חוץ מקרום שעל המכה

דנראה דדינו כחלק מן האדם ונריך שהיא בתוך המים מדאורייתא], [שוב הערוני דכונת הסה"ת כקושית תו' דהעודף שאינו מטביל חוץ לעיקר הכלי ולא באו מים למקום חתך, ולא נתכוין כלל לומר דהחוטף נריך להיות בתוך המים], וכ"מ מהא דאשכחן טבילה רק לתוכו או רק לגבו ע"י ספר מרן זללה"ה לכלים סכ"ט ס"ק י"ב, ואם גם יד שלא נטמאה נריכה להיות צמים מדאורייתא, לא היה לחכמים לחדש טבילה לחצי כלי, אע"ג שחידשו טומאה לחצי.

והנה תנן בפ"ח מ"ה האוחז באלס וצבילם והטבילן טמאים ואם הדיח את ידו צמים טהורים, ואם נימא דמיעוט המקפיד נריך שהיא בתוך המים מדאורייתא, א"כ כשאוחז באלס וצבילם והטבילן הם טמאים מדאורייתא, וק"ק לפ"ז למה הקילו בהדיח ידו צמים, דהא נריך שהיה מים בשיעור טופח להטפיה במקום אחיזתו, וכמ"ש בש"ך סי' קצ"ח ס"ק ל"ח, ואם אוחז בחזקה יש לחוש שהיא מקום שאין צו טופח להטפיה, ובשלמא אם הנידון דדרבנן שפיר לא חשו לכך, אבל אם הנידון דאורייתא היה מקום לחוש, ולא דמי לכל טובל שהמים מקדמים לרגליו, וכן במטה פ"ז מ"ז, דהתם ודאי איכא טופח להטפיה, ולא דמי לחזק בשר בצשר, וכש"כ אם הדיח ידו ואוחז בטובל עד שלא נכנס למים, דג"ז בכלל שריותא דמתניתין, דצוה טפי ראוי לחוש שלא יהא טופח להטפיה, ע"י ט"ז סי' קצ"ח ס"ק כ"ז בשם הרשב"א, ובס"ט שם ס"ק נ"ז, ומשמע מזה דמדאורייתא שפיר דמי גם בלא הדיח ידו צמים, וכדמשמע מדברי הר"ש והרא"ש בידות הכלים, וכן פשוט להט"ז שם שאין כאן נידון אלא דרבנן, ובצבירא אפשר לומר דגם אם בידות נריך שמהא כל היד צמים מדאורייתא, מ"מ באלס האוחז לא יטרכו שהיא צמים מדאורייתא, וז"ע.

בתו' חולין ע"ג א' הקשו אמאי מטביל עד מקום המדה, הרי הנוטר הוא מיעוט המקפיד ודין הוא שיחוש, ונראה דאין לדקדק מדצריהם דמדאורייתא שפיר דמי אף שקנה היד חוץ למים, די"ל דעדיפא להו למיפרך ממיעוט המקפיד דזהו ודאי דראוי לחוש, והרי סה"ת בשם מורו היינו תו', וכמו דמסיק התם כחירוך התו', והקשה בשם מורו דנריך שהיא בתוך המים, וא"כ י"ל דגם תו' הכי ס"ל אלא דזו מילתא דחליא בצבירא, לכך ניחא להו טפי למיפרך ממיעוט המקפיד, ובחירוש מיושב הכל, ולמש"כ לעיל דגם הסה"ת לא נתכוין לכך, הרי יש לדקדק מדברי תו' דמדאורייתא אין צורך שהיא המיעוט המקפיד או שאינו מקפיד בתוך המים].

ופירשו בתו' שם בידות של חוליות עסקינן דשפיר מטביל עד מקום המדה וליכא שום חניצה

והרמב"ם צפ"ג מה' מקואות הכ"ה כתב וז"ל כל ידות הכלים שהן ארוכים יותר מכדי צורכן ועמיד לקולצן מטבילין עד מקום המדה כיצד שלשלת דלי גדול ד' טפחים וקטן עשרה מטבילין מן השלשלת עד מדה זו בלבד והשאר טהור עכ"ל, לכאורה משמע דבד שאינה של חוליות ע"כ להטביל כולה, ורק ביד כשלשלת בזה אמרינן דמטבילין עד מקום המדה, והיינו שכתב כיצד שלשלת כו', אבל קשה דלפ"ז לא העתיק אלא סיפא דמתני' פלוגתא דר"ט ורבנן, ולא הביא רישא פלוגתא דר"מ ור"י, ועוד דהא יש לפרש דפסק כרבנן דר"ט וכ"כ בפיה"מ דאין הלכה כר"ט, וא"כ מתפרש דמטבילין מן השלשלת עד מדה זו בלבד דהיינו גם עד אמצע טבעת, וסתמא לא איירי דכל טבעת גם עשויה מחוליות של טבעות, וא"כ מבואר דמחלקים להטביל עד אמצע טבעת שאינה של חוליות, וכש"כ ביד שאינה של חוליות דנמי מטביל עד מקום המדה, והיינו רישא, ויש לפרש דהא דקתני כיצד אינו אלא לפרש שיש שיעור לידות, ומפרש דרישא נמי שהיו ארוכות ועמיד לקולצן דהיינו נמי שהם ארוכים משיעור הראוי להם לפי שימושם, ומיהו קשה דאם הם ארוכים משיעורם, א"כ גם באין דעתו לקלסס אינם מתטמאים, ומה זה ענין לכל העומד לחתוך אם כחתוך דמי דדייקינן מהא בחולין שם, ועי' להלן ד"ה ולפ"ז.

והראב"ד המובא במאירי פירש דצריך שיטביל את כל היד מן הדין, וכמש"כ לעיל, והא דקתני מטביל עד מקום המדה ר"ל דעד מקום המדה הוא צדין כלים הנריכים טבילה וחצינה פוסלת בהן, משא"כ ממקום המדה ולהלן אין חצינה פוסלת בהן, ולפ"ז ר' יהודה דס"ל עד שיטביל את כולו, ס"ל דחצינה פוסלת גם ממקום המדה ולהלן, ויש לדעת מ"ט הרי למיקצייא קאי ואינו מקפיד עליו, וי"ל דשפיר משכחת לה לכלוך או טינוף דמקפיד עליו עד שלא קצא, ולרבנן אינם חוצצים, ולר"י חוצצין, ונמצאנו למידין חידוש דאע"ג דצריך להטביל כל היד, מ"מ כיון דאין זה אלא משום שצריך שיהא כולו צמים, הלכך אין חצינה חוצצת בו.

בשו"ע סי' ר"צ ס"ט העתיק לשון המשנה דידות הכלים שהם ארוכות ועמיד לקולצן מטביל עד מקום שעמיד לקולצן ודיו, וזה כפירוש הר"ש והרא"ש דלא חיישינן לבית הסתרים שבכלים, והא דפסקו כה"ק משום שנשנה סתמא ומשמע דהוא דעת רבים, ור' יהודה יחיד, ואע"ג דבחולין ע"ג א' גרסינן ברישא דברי ר"מ וחכמים חולקין, לא שבקינן גירסא דמתניתין, גם י"ל דהו"ל מחלוקת ואח"כ סתם דבשלשלת דלי בחר הכי קתני סתמא דמטבילין עד

דהטבעות אחוץ צרפיון וכל טבעת כולה צמים, ויש לדעת א"כ מ"ט דר"י דקאמר עד שיטביל את כולה, וי"ל דפלוגתתם אם נטמא כל היד, דר"מ סבר כל העומד לקצוץ כקצוץ דמי ולא נטמא אלא עד מקום המדה, ור"י לית ליה כל העומד לקצוץ כקצוץ דמי, ונטמאה כל היד, הלכך צריך שיטביל את כולה, ואיירי ביד שאין בה עודף על הראוי, אלא דהוא דעתו לקצוץ, [ועי' להלן דברמב"ם ל"מ כן], ובה ניחא דתלוי בדיון העומד לחתוך אי כחתוך דמי, עי' להלן ד"ה ולפ"ז, ובסיפא איירי בשלשלת שיש בה עודף על הראוי כדקתני של דלי גדול ארבעה טפחים ושל קטן עשרה, הלכך מודה ר"י שאין צריך להטביל אלא כפי השיעור הראוי, וקמיפלגי בזמן שהשיעור נגמר באמצע טבעת דלר"ט צריך שיטביל את כל הטבעת, ולת"ק יכול להטביל חצי הטבעת, ואיירי נמי בשל חוליות, ואחר שיטביל חצי הטבעת יפרידנה מן הנותר ויעשה ממנה טבעת שלימה שתוכל להתחבר ליתר החוליות, ואפשר דנטמאה כל הטבעת אף שחצינה הוא מיותר, דא"א לשמש בחצי טבעת, שהרי כל חצורי הטבעת כל אחת בחצירתה, ומה"ט ס"ל לר"ט דא"א להטביל חצי טבעת, ורבנן סברי דכיון שכולה חוליות חוליות שפיר מטביל חצינה ומפרידה ועושה ממנה טבעת שלימה ומחברה ליתר הטבעות, ואפשר דגם לענין טומאה פליגי דלרבנן לא נטמאה אלא חצי הטבעת.

במצנינו למידין דעת תו' וסה"ת דידות הכלים שאינם של חוליות שהם ארוכים ועמיד לקולצן, צריך להטביל כולו, אם משום דהוי מיעוט המקפיד וגם בית הסתרים דכלים צריכים שיהיו ראויים לציאת מים, אם משום דמדאוריתא צריך שיהא כולו צמים.

יש לעי' דכל הראשונים ז"ל שנתקשו בזה דידות דהוי מיעוט המקפיד דהקשו כן רק לר"מ דמטביל עד מקום המדה, וכ"ה בהדיא בתו' הרא"ש ורשב"א ור"ן חולין שם, ואמאי לא קשיא להו נמי לר' יהודה דמטביל כולו, דמ"מ העודף הו"ל מיעוט המקפיד, וי"ל דס"ל דלר"י דלאו כחתוך דמי הרי אינו חוצץ וכמיעוט שאינו מקפיד דמי, [ועי' במרדכי שלהי הלכות נדה דהזכיר בכאן ענין בלוע].

תביא בתוספתא פ"ח רי"א צריך להטביל את כולו מפני חתך, והוצאה במרדכי שלהי הלכות נדה, ולפינו בתוספתא מסיים בה וכן היה רי"א משום ר"ט צריך להטביל את כל הטבעת, ולכאורה תוספתא זו הו"א תיובתא לפי' תו' דבחוליות איירי דהא קתני בהדיא מפני חתך, וז"ל דר"ל משום שעומד לחתוך ולא כחתוך דמי וכדמפרשינן לה בחולין שם, ומיתוקמא שפיר גם בשל חוליות.

רנה לקיים מקיים, אלא שדעתו לקצץ, והלך תלוי
בנידון אם כל העומד לחתוך כחתוך דמי, ולר"מ כחתוך
דמי ומטבילין עד מקום המדה, ולר"י לאו כחתוך דמי
וצריך להטביל כולו, אבל ברמב"ם פ"ג מה' מקואות
הכ"ה ל"מ כן וכמש"כ לעיל שהרי צדין הידות סיים
כיצד במתני' דשליש, ומצואר דאיירי ביתר מכשיעור
הראוי להם, וצריך לפרש דהנידון ציד שהיא חתיכה
אחת וזוה פליגי אם אמרינן כחתוך דמי או לא,
ומשמע דאם אין דעתו לקצץ חשיבי חיבור אף שהם
יותר משיעור הראוי, וצ"ל דחתיכה אחת של מתכת או
עץ חשיב חיבור טפי משלשלת או חבל וכיו"ב, ויש
מקום לומר דבגמרא השיעור באמצע טבעת של חוליות
מודה ר"מ לר"ט דהוי חיבור וצריך להטביל כל
הטבעת, כיון שצריך לחתכה ולחזור ולחברה, ואינה אלא
חצי טבעת, משא"כ ציד דא"צ אלא לחתכה, ויש מקום
לומר דר"י גם אליבא דרבנן דר"ט קאמר, דחוליה
שבשלשלת לא חשובה כ"כ ושפיר חותכה, משא"כ יד
שלימה, ומיהו בתוספתא מיתיי ר"י מהא דר"ט
ומשמע דמודה לר"ט, ולרבנן קאמר דלא רק טבעת
צריך להטביל כולה, אלא גם יד שלימה צריך להטביל
כולה, ועדיין ז"ע.

שם החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אלא"כ תפר,
אינו חיבור מתפרש שאם נגע בחבל לא נטמאה
הקופה, ואם נגע בקופה לא נטמא החבל, אבל מהא
דקמיני לה הכא צהדי דיני דחזינה נראה דבא לומר
גם שהוא חוץ לטבילת הקופה, אם דעתו להחיר
הקשר כשיתפרנו, [ועי' במ"א], ויש לעי' אם קשר את
השלשלת לדלי בחבל אם הוי חיבור, ומסתבר דהוי
חיבור, דרק חבל ארוך שראוי לשימוש אינו מתבטל
לקופה ע"י קשירה, דאם יצטרך לו יחירו וישתמש בו,
ואפשר דכוותה חבל שהוא קשור לדלי, אבל ק"ק לפ"ו
דשציק דלי דאיירי ביה ונקט קופה, ומשמע מזה דבדלי
חשיב חיבור בקשירה לחוד, ויש מקום לחלק בין קופה
לדלי, דדלי עיקר שימושו לדלות בו מים והחבל הכרחי
לשימוש, משא"כ בקופה, שו"ר בתוספתא הוצאה
בר"ש פ"ד דכלים מ"ג דחבל שקשרו בדלי אפילו מאה
אמה הוי חיבור.

מ"ח שמה מים טמאים וטבל והקיאן טהורים כו',
בפרה פ"ט מ"ה פרה ששתת מי חטאת בשרה
טמא מעת לעת רי"א בטלו במעיה, כבר הביא בר"ש
אוקימתא דר"א פסחים י"ח א' דטעמיה דר"י דחשיב
ליה משקה סרוח, ויש לדעת מ"ט פליגי רבנן עליה,
ושמא בשיעור סרוח פליגי, אבל ק"ק דמשמע דחכמים
מטמאין אפילו שחטוה בסוף המעט לעת ור"י מטהר
אפי' שחטוה מיד, וא"כ פלוגתא רחוקה ביניהם.

מקום המדה, [אם תרוייהו איירי ביתר משיעור הראוי
במציאות, או תרוייהו איירי בתוך השיעור הראוי אלא
שדעתו לקצץ, ומיהו לא יתכן דשיעור שלשלת נשנה
בפ"ד דכלים צהני דשיעורם לעיכוצא], ובמרדכי שלהי
הלכות נדה כתב דהלכה כר' יהודה, וצ"ע שם אם אינו
ט"ס עי"ש בחדושי אנשי שם, ומיהו צמה שסתם כפי'
הר"ש והרא"ש יש מקום לדון, דהא תו' בחולין וס"ה"ת
מפרשי למתני' דוקא צידות של חוליות, וכן הראב"ד
ס"ל דצידות סתם צריך להטביל כל היד, ולדעת
הראב"ד יתכן דהוא מדאורייתא, וצ"ע.

ובדין בית הסתרים בכלים נראה דיש להחמיר דצריך
שהיו ראויין לציאת מים, דכיון דלדעת תו'
נדה ס"ו ז' קדושין כ"ה ז' דין ראוי לציאת מים הוא
מדאורייתא, וכ"מ מהא דמיייתין עלה הא דר"ז, לית
לן לחדש דבכלים שאני, והרי לדעת הסה"ת ותו'
וראב"ד הנ"ל אין לזה ראיה ממתניתין, ואדרבה ממה
שנתקשו בזה, וכן ברשב"א ור"ן חולין שם, מוכח דס"ל
דבית הסתרים דכלים צריך שיהא ראוי לציאת מים,
ומשמע דתוספתא דמגל שהביא הר"ש לא קים להו,
ובשלהי מכילתין כתב הר"ש טעמא דתוספתא דמגל
משום שאינו מקפיד, וכ"מ קצת ברמב"ם בקלמריין
פ"ג הט"ו ממקואות, וכן סתימת הפוסקים שלא חילקו
בזה, משמע דכלים שוין בזה לאדם.

שם צמחנה שלשלת דלי גדול ד' טפחים ושל קטן
עשרה מטבילין עד מקום המדה רט"א עד
שיטביל את כל הטבעת, שיעור זה של שלשלת דלי
תנן בפ"ד דכלים מ"ג והוא שיעור המתטמא
והמתמא עי' רמב"ם פ"ט מה' כלים הט"ו,
ואשמועינן הכא דצומן שיש טבעת אחת שחזיה בתוך
השיעור וחזיה חוץ לשיעור, [ונראה דאיירי בטבעת
שצידוע שראשה לכאן, דאל"כ אלא שמסתובבת מנא
ידעינן איזה מחנה טמא ואיזה טהור], דלרבנן חזיה
טהורה וחזיה טמאה ומטביל חזיה, ולר"ט כולה
חיבור, דכיון דאם יחלקנה תפול כל הטבעת עד
שיקטינה ויחברנה צעיגול, הלכך כולה חיבור, וכולה
טמאה וצריך להטביל כולה.

ולפ"ז רישא דמתני' דידות ארוכות, אם מיירי
בארוכות יותר מכשיעור הראוי להם, ואיירי
בשל חוליות, ונגמר השיעור בחוליה, הרי אין כאן
מקום למחלוקת ולכו"ע השיעור טמא ויתר מכשיעור
טהור ומטבילין עד מקום המדה, ואינו ענין לעומד
להקצץ אי כקצוץ דמי, דלעולם יתר מכשיעור לא טמא
ולא מטמא, אף באין דעתו לקצוץ, ואם מיירי בנגמר
השיעור באמצע טבעת א"כ היינו פלוגתא דר"ט ורבנן,
ולכן יש לפרש דרישא איירי בארוכות מכשיעור שאם

מי חטאת ששתתה פרה אינם מטמאים דכליתנהו חשיב. (פרה ס"ד סק"ח).

שם חז' שהוא תחוב צאדם בזמן שהוא נראה חוץ כו', בקדושין כ"ה א' וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי כו' והלכיה רבי טבילה אחרת כו', לפמ"ש"כ הריטב"א דהא דבעי ראוי לציאת מים אינו אלא מדרבנן, קשה דא"כ מאי פריך ממנה שהלכיה רבי טבילה אחרת, הוה ליה למימר התם מדרבנן, אבל מדאורייתא לא בעי ראוי לציאת מים ושפיר חשיב הלשון כטמון לענין טבילה, גם לא היה צריך להציא הא דר"ז דכל הראוי לציילה, שהוא סברא דאורייתא, להא דגזרו רבנן שלא תהא חליצה צבית הסתרים אטו בגוף, וברמב"ן ורשב"א הזכירו ד"א שהוא מדרבנן אבל רהיטת הדברים שלא קיבלוה, ודעת ח' שהוא דאורייתא, וכן מתפרש סתימת לשון הרמב"ם בפ"א ממקואות ה"י, והענין נראה דאדם הטובל צמים מיקרי שטבל כולו גם כשהמים לא נכנסו לבית הקמטים וצית הסתרים, דזהו נורת האדם, משא"כ כשיש דבר החוץ צבית הקמטים או צבית הסתרים, לא נחשב שהאדם כולו טבל כיון שיש עליו דבר חוץ.

ומצאנו גם במשנה דחליצה פוסלת צבית הסתרים, בשלהי מקואות דחז' שהוא תחוב צאדם בזמן שהוא נראה חוץ, ומקום החז' יש לדנו כצית הסתרים וקמטי שהוא חוץ, וכבר הביא הב"י בסימן קצ"ח דברי המרדכי וסמ"ת וסמ"ג דגם כשהחז' משוקע בעומק כל שהוא נראה הרי הוא חוץ, ופשוטא דלישנא דבזמן שהוא נראה כן מתפרש, דכל שרואים אותו הוא חוץ, וגם הא דמסיים דבזמן שאינו נראה טובל ואוכל בתרומה, והיינו אף כשהחז' טמא ומשום שהוא בלוע, יש לפרש דאינו נראה כלל, דאם הוא נראה אינו צדין בלוע ע"י נדה מ"ב ז', ואין לפרש דלעולם אינו בלוע ומ"מ אינו מטמא משום דהוי נגיעת צית הסתרים, ואיירי בחז' שאינו מטמא במשא, דמ"מ המים שנוגעים בחז' בעלייתו מן המקוה דין הוא שיטמאו אם החז' אינו בלוע, ויחזרו ויטמאו את הבגדים, ודוחק לומר שיהיה שהבגדים לא יגעו בתרומה, וגם י"א דחרב הרי הוא כחלל מטמא במשא ע"י רמב"ן ב"ב כ' וחולין ע"א ז', וא"כ החז' שטמא אדם אפשר שטמא גם במשא, ועל כרחך דבאינו נראה הוי בלוע, וגם יש לפרש דומיא דרישא דאיירי בבלוע, ומוכח מזה דאינו נראה היינו שאינו נראה כלל דהיינו שמשוקע בעומק, וכמו שפירשו הסמ"ת ואינך, ועוד דראוי לפרוש מתני' גם אליבא דר"מ דס"ל חולין ע"ב ז' קכ"ט א' דטומאת צית הסתרים מטמאה, ואפילו הכי אם אינו נראה טובל

והראב"ד פ"י מטו"א ה"ח פירש הא דמתן דשתה מים טמאים וטבל והקיאן טהורים מפני שהם טהורים בגוף, דהא דבעינן טבל הוא משום שאל"כ הרי האדם חוזר ומטמא למים כשמקיאן, ומקורו מן התוספתא שהוצאה בר"ש כאן דקמטי מים טמאים והקיאן טמאין מפני שנטמאו זו ביציאתו, ולפ"ז מבואר דהמים אין להם דין מים סרוחים, שהרי מקבלין טומאה כשמקיאן, ומ"מ נטהרו בגוף אע"פ שלא טבל, וליכא השקה, וכן בתוספתא שהוצאה בר"ש פ"ב דטבול"י מ"ב קמטי חומר במשקין מצמים שהמשקין אין להם טהרה מטומאתן ואין להם טהרה בגוף, וכבר דקדק מזה מרן זללה"ה בקמא ס"י סק"ה דמשמע דנטהרין בגוף שלא מדין השקה, דהא רישא דאין להם טהרה מטומאתן הוא דין השקה, ומיהו משמע שיש חילוק בין אם שתאן אדם לשחתן בהמה כדתיבא בתוספתא בר"ש שם שאם שחתה בהמה אינם טהורים בגוף, אבל דעת הרמב"ם שם כדעת הר"ש דרק בטבל נטהרו המים כדן השקה, אבל בלא טבל נשארין בטומאתן, ואפשר דתוספתא ר"י היא דלאמר בטלו במעיה, וכש"כ צאדם, ואנן קי"ל כרבנן, ומפרשינן למתני' דמקואות דרק בטבל נטהרו כדן השקה, ובמהר"ם חלאה פסחים שם כתב דמודים חכמים לר"י דמים שנטמאו ששתתה בהמה דטהורים משום שנטלו במעיה, דהו"ל משקה סרוח, ורק צמי חטאת פליגי שהם אב הטומאה מחמת עממן, וזה לא מהני שנקרחו, וז"ל לפ"ז דאע"ג דבגמ' שם דקדקו מהא דקמטי בשרה טמא דרק טומאה קלה מטמאין ולא טומאה חמורה, ופרש"י שם דטומאה קלה היינו משום דחשיבי כנוגעין בעממן וא"כ ראוי להיות דינם כמים שנטמאו דנטהרין גם לרבנן, דמ"מ כיון דהנידון באב הטומאה מחמת עממו החמירו, ועי' בר"ש פרה פ"ט מ"ג שכתב דאיצטריך לטעמא דמשמרת לבטלן מטומאה חמורה ואיצטריך לטעמא דמשקה סרוח לבטלן מטומאה קלה, ומשמע נמי דטעמא דמשקה סרוח לא סגי לבטלן מטומאה חמורה, וצריך לעי' בכ"ז.

ובתוספתא שלהי מביאין והוצאה בר"ש פרה פ"ט מ"ג מבואר דטעמא דהמטהרין הוא משום דדרשי מקרא דלמשמרת דכשהם צמעי פרה אינם קדושים, ונראה דר"ל דפסולם לאו משום היסח הדעת, דאפי' דעתו עליהם ועומד מיד לשחטה ולהוציא המים ממנה נמי פסולים, משום דלענין מי חטאת דיינין להו כאילו נעלמו מן העולם, דכשאינם צמצי דשייך בהו למשמרת לא חשיבי כמי נדה, והלכך אע"ג דגזרו חכמים דמי חטאת שנספלו מטמאין מ"מ

ואוכל בתרומתו, אף שהחך טמא, ועל כרחק שהוא
בדין בלוע, והיינו כשהוא בעומק שאינו נראה, מכלל
דכל שהוא נראה אף שהוא בעומק הרי הוא בדין
נראה שחונך.

והרא"ש בפירוש המשנה שם בשלהי מקואות כתב
בזמן שהוא נראה מבחוץ אי אפשר שלא
יהיה מקצתו על הצער וחונך ואם אינו נראה טובל
ואוכל בתרומתו אפילו היה טמא החך, עכ"ל, ולכאורה
משמע דר"ל שהחך בולט ואינו שקוע והוא נוגע
בצער שבחוץ מסביבו, אבל כל מה שבחוץ החור של
החך אינו חונך אף שנראה, אבל קשה דלמה אי אפשר
שלא יהיה מקצתו על הצער, הרי סתמא דמילתא
כשהחך בולט אינו נפגש בשום צער שמחוץ לחור של
החך, ואף אם נפגש בצער הרי הוא רפוי, גם לפי
זה היה ראוי לפרש אם נראה בולט מבחוץ ובסיפא
לפרש אם אינו בולט, ולא אם אינו נראה, גם בפסקיו
העתיק לשון המשנה וסתמו כפירשו אם נראה החך
בחוץ החור או שאינו נראה, ואפשר דלריך לדחוק

ולפרש דמש"כ בזמן שהוא נראה מבחוץ אי אפשר
שלא יהיה מקצתו על הצער, דר"ל שאם רואים מבחוץ
את החך בחוץ החור, הרי אי אפשר שלא יגע מסביבו
בצער שאין דינו כבלוע והרי הוא חונך, ואפילו הוא
שקוע בחוץ החור, ואם אינו נראה בחוץ החור, הרי
הוא בלוע.

עכ"פ לענין הלכה גם אם נימא דכונת הרא"ש לפרש
משנתנו דאם אין החך בולט מבחוץ לחור הרי
הוא בכלל אינו נראה, ואינו חונך, מ"מ לענין הלכה
אית לן למינקט כדעת המרדכי והסמ"ת והסמ"ג דכל
שנראה אפילו משוקע בעומק הרי הוא בדין נראה
וחונך, דהרא"ש יחידאה הוא נגד כל הני רבנותא,
וז"ע בש"ך סימן קצ"ח ס"ק ט"ז שכתב להקל, וכבר
כתב הב"ח שיש להחמיר.

לכאורה מתני' על כרחק בחך של מתכת, מדמטמא
לאדם, ועי' ר"ש וז"י שם בפירוש
התוספתא דמחלקא בין של מתכת לשל עץ.

עין 322 - ריק